

PRAVNA HRONIKA

Pravna hronika | Broj 12 | Godina 6 | Decembar 2020. godine

IZLAZI DVA PUTA GODIŠNJE

Teme broja:

Praksa Evropskog suda
za ljudska prava

Novine u jurisprudenciji
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Otvaranje baze sudskih
odluka VSTV-a BiH za javnost

PRAVNA HRONIKA

IMPRESUM:

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA

Aida Trožić

UREDNIŠTVO

Biljana Braithwaite, Vera Bjelogrić, Marija Jovanović, Aida Trožić

SARADNICI

Mirela Adžajlić Hodžić, Samra Alispahić, Tomislav Čavić,
Edin Čengić, Ermina Dumanjić, Catharina Harby,
Emira Hodžić, Šeila Imamović-Brković, Zvonko Mijan,
Tanja Miletić, Nuala Mole, Markella Papadouli,
Sevima Sali-Terzić, Almir Tabaković,
Elma Veledar-Arifagić

DIZAJN

Kliker Dizajn – Marko Milićević

LEKTURA I KOREKTURA

Maja Andrić

IZDAVAČI

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (Sarajevo)
The AIRE Centre (London)

Online publikacija: ISSN 2712-2115

Print publikacija: ISSN 2712-2107

Izdavanje ovog časopisa finansira Vlada Ujedinjenog
Kraljevstva. Međutim, u njemu izneseni stavovi ne odražavaju
nužno politiku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Poštovani čitaoci,

s posebnim zadovoljstvom vam predstavljamo dvanaesti broj časopisa *Pravna hronika*.

Pandemija COVID-19 je uticala i na rad pravosuđa širom Evrope. Evropski sud za ljudska prava je usvojio određen broj vanrednih mjera kako bi osigurao pravičnost postupka u svjetlu jedinstvenih i dosad neviđenih izazova koje je donijela pandemija, koje u ovom broju *Pravne hronike* predstavljamo, kao i presude; *Strazimiri protiv Albanije, L. R. protiv Sjeverne Makedonije, Beizaras i Levickas protiv Litvanije, Zdravka Kušić i ostali protiv Hrvatske i S.M. protiv Hrvatske*, dok je poseban članak posvećen praksi ESLJP-a u odnosu na Bosnu i Hercegovinu. Ova praksa obuhvata pet presuda i tri odluke, a koje se odnose na prava iz člana 6 (pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, prava na zaštitu privatnosti iz člana 8 EKLJP (poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske), zajedno s pravom iz člana 3 EKLJP (zabrana mučenja).

Pregled prakse Suda Evropske unije obuhvata novine koje je sa sobom donijela 2020. godina, izlazak Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Evropske unije, mjere koje su uvedene radi neometanog funkcionisanja Suda EU u uvjetima pandemije, te četiri odluke ovog Suda iz oblasti zaštite okoliša, zabrane diskriminacije i zaštite osoba pod međunarodnom zaštitom.

U ovom broju možete naći standardne članke posvećene praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, te praksi Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Sedmi regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu je uz odgodu zbog pandemije COVID-19 održao svoju sedmu godišnju konferenciju posvećenu odnosu COVID-19 i prava zaštićenih Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, o čemu više možete pročitati u ovom broju.

Dostupnost resursa za usavršavanje i obuku je izuzetno značajan dio svake *Pravne hronike*, te u ovom broju donosimo prikaz publikacije: „Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu i sigurnost ličnosti/praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu izražavanja“, novosti VSTV-a BiH, koje se odnose na omogućavanje pristupa bazi sudskih odluka za javnost bez naknade i radu panela za ujednačavanje sudske prakse. Također, u ovom broju Centri za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj predstavljaju edukaciju u uslovima pandemije COVID-19, te svoje Programe početne obuke i Programe stručnog usavršavanja za 2021.godinu.

Časopis *Pravna hronika* izdaju VSTV BiH i AIRE centar, a nastao je u okviru projekta kojeg sprovodi AIRE Centar, finansiranog od strane Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva s ciljem unapređenja kvaliteta pravosuđa i jačanja vladavine prava u BiH za evropske integracije. U ovom broju ističemo i najznačajnije preporuke i zaključke iz izvještaja Evropske Komisije za BiH za 2020. godinu u odnosu na vladavinu prava i osnovna prava.

Nadamo se da će vam i ovaj novi broj *Pravne hronike* biti zanimljiv i koristan, te vam želimo ugodno čitanje.

Redakcija *Pravne hronike*

Koncept

Časopis *Pravna hronika* je osmišljen u cilju podizanja svijesti o razvoju sudske prakse i ljudskim pravima, a namijenjen je sudijama, tužiocima, advokatima i ostalim pravnim stručnjacima širom zemlje. Pravnici u BiH se putem ovog časopisa mogu upoznati s novinama u zakonodavstvu i relevantnoj praksi domaćih sudova, kako na državnom, tako i na nivou entiteta.

Pravna hronika, pored toga, sadrži pregled ključnih novina u praksi ESLJP-a i Suda Evropske unije relevantnih za BiH. Časopis se usredsređuje na kretanja u zakonodavstvu i na praksu domaćih sudova i ESLJP-a, kao i na praksu Suda EU relevantnu za BiH, te nastoji čitaoce upoznati s najnovijim i najznačajnijim novinama u ovoj oblasti.

Izdavanje ovog časopisa ima za cilj i unapređenje primjene EKLJP-a u BiH, te doprinos rješavanju konkretnih problema, utvrđenih u dijelovima Izvještaja o napretku u kojima se Evropska komisija bavi reformama pravosuđa i vladavinom prava.

Časopis također služi kao produžetak redovne obuke koju provode nadležne institucije. *Pravna hronika* je osmišljena kao pravni informativni časopis koji uređuju pravni eksperti Bosne i Hercegovine. Eksperti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i AIRE Centra pružaju aktivnu podršku razvoju ovog časopisa.

U cilju osiguravanja samoodrživosti časopisa autori članaka su pravni savjetnici Ustavnog suda BiH, Suda BiH, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske, te Apelacionog suda Brčko distrikta BiH. Povremeni saradnici časopisa su i drugi pravni stručnjaci i profesori prava. Angažman domaćih stručnjaka je od presudnog značaja za samoodrživost ovog časopisa jer on prije svega ima za cilj da bude u službi potrebe za kontinuiranom edukacijom pravnika iz Bosne i Hercegovine.

Časopis *Pravna hronika* je nastao u okviru projekta kojeg sprovodi AIRE Centar i finansira Ministarstvo spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, s ciljem unapređenja kvaliteta pravosuđa i jačanja vladavine prava u Bosni i Hercegovini za evropske integracije.

Izdavači *Pravne hronike* su Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i AIRE Centar.

Pravna hronika se objavljuje dva puta godišnje.

Sadržaj

Praksa Evropskog suda za ljudska prava u prvoj polovini 2020. godine.....	6
Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u prvoj polovini 2020. godine	17
Pregled aktualnih odluka Suda Europske unije za prvu polovicu 2020.....	22
Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine	31
Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine.....	36
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.....	40
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske	47
Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.....	54
Sedmi regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu	60
Prikaz publikacije „Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu i sigurnost ličnosti/Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu izražavanja“	62
Novosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine u pogledu otvaranja baze sudskih odluka za javnost bez naknade.....	69
Edukacija u uslovima pandemije COVID-19 i program početne obuke i program stručnog usavršavanja za 2021. godinu.....	76
Program stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021. godinu Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj.....	79
Preporuke i zaključci iz izvještaja Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu za 2020. godinu u odnosu na vladavinu prava i osnovna prava	84
Lista korištenih skraćenica	88

Praksa Evropskog suda za ljudska prava u prvoj polovini 2020. godine

Pripremio: AIRE centar

Uvod

Ovaj odjeljak sadrži prikaz odluka koje je Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu Sud ili ESLjP) usvojio u prvoj polovini 2020. godine, a koju je na globalnom nivou obilježila pandemija COVID-19.

Sama pandemija COVID-19 je uticala i na rad ESLjP-a. Budući da su Francuska, kao zemlja domaćin Evropskog suda za ljudska prava, i vlade drugih zemalja širom Evrope uvele stroge mjere zaključavanja kako bi suzbile uticaj pandemije izazvane virusom COVID-19, ESLjP je primijenio izvjestan broj vanrednih mjera da bi osigurao pravičnost postupka u svjetlu jedinstvenih i dosad neviđenih izazova koje je donijela kriza prouzrokovana pandemijom virusa COVID-19.

Iako su sva javna saslušanja koja su bila planirana, da se održe pred Sudom tokom marta i aprila odložena, uz mogućnost da sudsko osoblje radi od kuće, ESLjP je i dalje nastavio da prima i raspoređuje predstavke i da radi na predmetima čije je razmatranje u pismenom postupku. U vidu izuzetne mjere ESLjP je suspendovao rok od šest mjeseci koji je utvrđen u članu 35 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP, Konvencija) na mjesec dana od 16. marta za nove predstavke i predstavke u postupku. Takođe je pokrenut postupak da se omoguće zahtjevi za primjenu privremenih mjera u skladu sa pravilom 39 Poslovnika Suda, koje se odnosi na slučajeve protjerivanja i izručenja kada postoji neposredna opasnost od nanošenja nenadoknadive štete. Obje mjere su produžene za još dva mjeseca od 16. aprila i ostale su na snazi do 15. juna. Međutim, zbog toga što se i dalje primjenjuju uputstva za održavanje fizičke distance i ograničenja u pogledu broja lica koja mogu istovremeno da borave u zatvorenom prostoru, sjednice ESLjP su javnosti i dalje dostupne u realnom vremenu samo putem direktnog prenosa na osnovu prethodno izraženog i prijavljenog interesovanja.

U daljem tekstu bliže ćemo razmotriti pet odabranih predmeta iz sudske prakse ESLjP koji su značajni za jurisprudenciju sudova u BiH: *Strazimiri protiv Albanije*, *L. R. protiv Sjeverne Makedonije*, *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, *Zdravka Kušić i ostali protiv Hrvatske* i *S.M. protiv Hrvatske*. Slijede sažeci činjenica i odluka koje je donio Sud uz stručne komentare za svaki pojedinačni predmet.

PRESUDA U SLUČAJU STRAZIMIRI PROTIV ALBANIJE

(Predstavka br. 34602/16)

21. januar 2020.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke je rođen 1973. godine i lišen je slobode u zatvorskoj bolnici u Tirani od 2011. Bio je uhapšen 2008. godine zbog pokušaja ubistva s predumišljajem, ali je okružni sud utvrdio da on ne može biti pozvan na krivičnu odgovornost zbog toga što boluje od mentalnog oboljenja, paranoidne šizofrenije. Podnosilac predstavke je upućen u zatvorsku bolnicu u Tirani na osnovu naloga okružnog suda za „obavezno liječenje u zdravstvenoj ustanovi”. Tretman kome je podvrgnut podnosilac predstavke uglavnom se sastoji od ordiniranja psihotropnih lijekova iako protokol koji je donijela sama Vlada sugeriše kombinaciju lijekova i terapije za šizofreniju. Podnosilac predstavke

je u septembru 2014. godine podnio prigovor okružnom sudu navodeći da treba da bude smješten u specijalizovanu medicinsku ustanovu, a ne u zatvorsku bolnicu. Apelacioni sud je potvrdio odluku kojom je okružni sud odbacio taj prigovor, a žalba koju je podnosilac predstavke uputio Vrhovnom sudu još je bila u postupku u vrijeme kada je Evropski sud za ljudska prava donio svoju presudu.

Podnosilac predstavke se pritužio zbog toga što se za vrijeme njegovog boravka u pritvoru nije primjenjivao adekvatan medicinski tretman i pritom je naveo da su uslovi boravka u pritvoru toliko loši da predstavljaju kršenje člana 3 Konvencije. Takođe je naveo da su time što se on drži u pritvoru u jednom kaznenom zavodu i time što nema mogućnost da se bez odlaganja ispita zakonitost te odluke prekršeni član 5 stavovi 1, 4 i 5 Konvencije.

ESLjP je stao na stanovište da je podnosilac predstavke neposredno pogođen opštim pogoršanjem zatvorskih uslova koje je u svojim izvještajima detaljno opisao Zastupnik građana Albanije ukazujući na to da su prostorije vlažne, da nema centralnog grijanja i da programi aktivnosti na otvorenom nisu adekvatni. Kada je riječ o zdravstvenom tretmanu kome je podnosilac predstavke podvrgnut, ESLjP je ustanovio da nema ničega što bi ukazivalo na to da se prema podnosiocu predstavke primjenjuje individualizovana i sveobuhvatna terapijska strategija i konstatovao je da je još od 2014. godine Komitet za prevenciju torture (CPT) opisao da se mnogi psihijatrijski pacijenti u Albaniji nalaze u stanju „terapijske zapuštenosti”. Kumulativno dejstvo neadekvatnih životnih uslova i takvog terapijskog tretmana dovelo je do nečovječnog i ponižavajućeg postupanja čime je prekršen član 3.

Iako je pritvor podnosioca predstavke obuhvaćen članom 5 stav 1 tačka (e), zakonitost lišenja slobode mentalno oboljelog lica zavisi od toga da li je obezbijedena odgovarajuća terapija kojoj treba da bude cilj reintegrisanje pacijenta u društvo. U izvještajima CPT u više navrata je kritikovano kao neadekvatan postupak to što se mentalno oboljela lica smještaju u kaznene zavode, a Zastupnik građana (Narodni advokat) primijetio je da se takvom praksom krši i domaće pravo, gdje je jasno utvrđeno da ta lica treba da budu smještena u specijalizovane medicinske ustanove. ESLjP je stao na stanovište da dugogodišnji propust albanskih vlasti da osnuju jednu takvu ustanovu ukazuje na to da postoji širi strukturni problem koji ostaje neriješen. To što vlasti nisu razmotrile alternative kaznenom lišenju slobode i podnosiocu predstavke nisu obezbijedile primjereno terapijsko okruženje znači da je njegovo kontinuirano lišenje slobode nezakonito i da je njime povrijeđen član 5 stav 1 tačka (e). Osim toga, činjenica da se više od tri godine kasnilo sa preispitivanjem zakonitosti njegovog boravka u kaznenom zavodu pred Vrhovnim sudom u cijelosti se može pripisati vlastima i njome je povrijeđen član 5 stav 4. Osim toga, time što podnosiocu predstavke nije obezbijedeno utuživo pravo na naknadu na ime kršenja tih odredaba prekršen je i član 5 stav 5.

Kada je riječ o članu 46 ESLjP zastupa stanovište da su vlasti dužne da obezbijede, i to hitno, bez odlaganja, primjenu pogodnog i individualizovanog metoda liječenja za podnosioca predstavke i da razmotre mogućnost da se on smjesti u neko alternativno okruženje. ESLjP je takođe stao na stanovište da tužena država treba da osnuje „odgovarajuću instituciju” u kojoj će obezbijediti adekvatne životne uslove i liječenje mentalno oboljelih lica koja su lišena slobode na osnovu sudskog naloga o obaveznom liječenju. Podnosiocu predstavke dosuđena je naknada od 15.000 eura na ime nematerijalne štete prema članu 41.

Komentar

Podnosilac predstavke se pozvao na član 3 i tvrdio da je način na koji je liječen u pritvoru u kombinaciji sa uslovima pritvora predstavljao nečovječno i ponižavajuće postupanje, kao i da albanski sistem ne obezbjeđuje liječenje koje je primjereno njegovom zdravstvenom stanju. U sličnim slučajevima protiv Albanije u kojima je ESLjP dosad odlučivao utvrđene su povrede člana 3 zbog udruženog dej-

stva uslova pritvora i liječenja koje je preduzimano za podnosioc predstavlja.^[1] ESLJP je 2014. jednu predstavku proglasio neprihvatljivom uz obrazloženje da je podnosilac predstavke bio prebačen u ustanovu koja je nudila specijalizovani tretman za zatvorenike oboljele od mentalnih poremećaja, kao i da su mu, prema ocjeni albanskog zastupnika građana, obezbijedeni neophodni lijekovi i njegovo zdravstveno stanje se poboljšalo. Ipak, i dalje se ponavlja problem u vezi sa liječenjem lica oboljelih od različitih bolesti u albanskim zatvorima i moglo bi se reći da je taj problem strukturni. To je navedeno prilikom gotovo svake posjete CPT Albaniji i zbog toga je ESLJP, u jednom od prethodnih slučajeva koje je razmatrao prema članu 46 Konvencije ukazao na to da Vlada Albanije treba da donese opšte mjere *i to hitno kako bi osigurala odgovarajuće uslove pritvora i adekvatno liječenje*.^[2] Komitet ministara je potom 2016. konstatovao da se *uvjerio... da su donesene sve mjere koje su tražene prema članu 46 stav 1* i zaključio je razmatranje tog pitanja. Upravo je u tom kontekstu ESLJP obavijestio Vladu Albanije o slučaju *Strazimiri protiv Albanije* i to mu je omogućilo da preispita sve mjere koje je albanska Vlada preduzela *in concreto* nakon donošenja presuda u slučajevima *Dybeku* i *Grori*. Za razliku od situacije u slučajevima *Dybeku* i *Grori*, domaći sudovi su u slučaju *Strazimiri* naložili da se on obavezno liječi. Stoga je podnosilac predstavke, prema članu 28 Zakona o mentalnom zdravlju Republike Albanije iz 2012. godine, trebalo da bude liječen u specijalizovanoj zdravstvenoj ustanovi za mentalno oboljela lica. Takvih institucija u Albaniji još nema.

Važna je i odluka koju je ESLJP donio prema članu 5 Konvencije. ESLJP je ponovio da *postoji tijesna veza između „zakonitosti“ pritvora lica oboljelih od mentalnih poremećaja i primjerenosti liječenja obezbijedenog za stanje njihovog mentalnog zdravlja*. Budući da je ustanovio da je povrijeđen član 3 zato što nije postojalo adekvatno liječenje, samim tim pritvor nije mogao biti opravdan prema članu 5 stav 1 tačka (e).

Žalba koju je podnosilac predstavke izjavio Vrhovnom sudu u januaru 2016. odnosila se na zakonitost njegovog pritvora i još je bila u postupku pred tim sudom kada je Evropski sud u Strazburu odlučivao o predstavlja. Za tako dug period potpune neaktivnosti Vrhovnog suda ocijenjeno je da predstavlja povredu člana 5 stav 4. To je rano upozorenje na tešku i iscrpljujuću situaciju s kojom se suočava sudstvo u Albaniji jer Vrhovni sud i Ustavni sud u toj zemlji ne funkcionišu još od 2018. godine zbog sprovedene reforme pravosuđa. Trenutno je u postupku pred Vrhovnim sudom više od 35.000 predmeta, a mnogi među njima odnose se na pitanja po Konvenciji.

PRESUDA U SLUČAJU L. R. PROTIV SJEVERNE MAKEDONIJE

(Predstavka br. 38067/15)

23. januar 2020.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke rođen je 2004. godine. Napušten je odmah po rođenju, a za staratelja mu je određen jedan centar za socijalni rad. Staratelj podnosioca predstavke je stupio u kontakt sa državnom ustanovom namenjenom licima sa fizičkim nedostacima (u daljem tekstu ZZRBBS – Zavod za zaštitu i rehabilitaciju B.B.S.) s molbom da podnosilac predstavke bude tamo primljen. Podnosilac predstavke je gluv i nesposoban da govori, a osoblje u toj ustanovi nije stručno osposobljeno da s njim komunicira. Podnosilac predstavke je bio hiperaktivan i počeo je da se povređuje i te, kad god bi mu se pružila prilika bježao je iz ZZRBBS. Taj zavod je održao sastanak sa starateljem podnosioca predstavke i drugim nadležnim organima preporučujući da on bude prebačen u odgovarajuću ustanovu.

[1] Vidi *Dybeku v. Albania*, Presuda od 18. decembra 2007, Predstavka br. 41153/06, i *Grori v. Albania*, Presuda od 7. jula 2009, Predstavka br. 25336/04.

[2] Vidi Presudu *Dybeku*, stavovi 59–64.

Godine 2013. ombudsman je posjetio ZZRBBS i tamo je našao podnosioca predstavke kako leži s nogom vezanom za krevet. U aprilu 2014. staratelj je smjestio podnosioca predstavke u novu ustanovu u kojoj je on ostao da boravi. Helsinški komitet za ljudska prava u Skoplju (u daljem tekstu HKČP) podnio je krivičnu prijavu protiv direktorice ZZRBBS i drugih zaposlenih u toj ustanovi u julu 2014. zbog nečovječnog i ponižavajućeg postupanja prema podnosiocu predstavke. Tužilaštvo je krivičnu prijavu odbacilo, što je u decembru 2014. učinio i viši javni tužilac.

Podnosilac predstavke se, pozivajući se na član 3 Konvencije, pritužio da mu je ustanovljena pogrešna dijagnoza uslijed čega je neadekvatno smješten u ZZRBBS, gdje su mu pruženi neodgovarajuća njega i tretman. Takođe se pritužio da je istraga koja je vođena povodom tih navoda bila nedjelotvorna. ESLJP je dopustio HKČP-u da zastupa podnosioca predstavke u datom slučaju zbog izuzetnih okolnosti tog slučaja i zbog toga što je HKČP posjetio podnosioca predstavke i bez odlaganja podnio krivičnu prijavu zbog položaja u kome se on nalazio.

ESLJP je primijetio da nadležni organi nisu obratili pažnju na to da je ZZRBBS još na samom početku iznio primjedbu o tome da ne može da obezbijedi smještaj licima s mentalnim smetnjama i da njegovo osoblje nije kvalifikovano da komunicira s takvim licem niti da mu pruži odgovarajuću njegu i tretman. Osim toga, iako se iz izjava osoblja nisu mogli izvesti nikakvi konkretni zaključci, nije bilo neosnovano pretpostaviti da je vezivanje predstavljalo uobičajenu praksu kada je riječ o podnosiocu predstavke. Zato je ESLJP prihvatio da je smještaj podnosioca predstavke u ZZRBBS bio neprimjeren i da on tamo nije dobijao odgovarajuću njegu. Ispostavilo da je odluka o smještaju bila donesena na osnovu netačne dijagnoze pošto su informacije dobijene od osoblja u ZZRBBS bile proturječne zaključku o tome da podnosilac predstavke boluje od cerebralne paralize. U svakom slučaju, oprema i prostorije ZZRBBS nisu bili pogodni za hiperaktivnost podnosioca predstavke, a sama ta ustanova nije imala dovoljno osoblja koje bi moglo da se bavi njime. Međutim, još veću zabrinutost izazivalo je to što je postojala praksa da podnosilac predstavke bude vezan u dugim periodima iako je riječ o djetetu koje je gluhonijemo (pa samim tim nije moglo ni da protestuje). ESLJP nije mogao da prihvati objašnjenje da je to bila ponajmanje intruzivna mjera koja se u datoj situaciji mogla primijeniti da bi se spriječilo bjekstvo. To postupanje je moralo ostaviti teške posljedice na podnosioca predstavke kao maloljetnika, tim prije što je riječ o maloljetnoj osobi sa poteškoćama u psihičkom razvoju. Imajući na umu sve navedene okolnosti, ESLJP je utvrdio da je povrijeđen materijalni aspekt člana 3.

Što se tiče procesne obaveze u pogledu sprovođenja djelotvorne istrage, iako je istraga koju su vlasti sprovele bila temeljna, ona nije dovela do zaključka o tome da li postoji individualna odgovornost za propust u pogledu dijagnoze, odluke o smještaju i njezi. Iz tih razloga ESLJP je zaključio da je istraga bila neadekvatna, čime je bio prekršen procesni aspekt člana 3. Podnosiocu predstavke dosuđena je naknada od 18.000 eura prema članu 41 na ime nematerijalne štete.

Komentar

U presudi koja je u ovom slučaju donesena ukazano je na teška kršenja kako materijalnih, tako i procesnih prava podnosioca predstavke po Konvenciji. Ono zbog čega je ta presuda naročito značajna jeste to što se ona bavi nekim važnim procesnim pitanjima u vezi sa zastupanjem pred Evropskim sudom maloljetnika koji je u položaju ranjive osobe i čije je blagostanje ozbiljno ugroženo uslijed nečovječnog i ponižavajućeg postupanja kome je izložen uslijed toga što je neadekvatno smješten u jedan centar za rehabilitaciju.

Time što je jednoj nevladinoj organizaciji odobren *locus standi* u svojstvu zastupnika podnosioca predstavke ostvaren je veliki korak u zaštiti njegovih prava zato što taj predmet nikada ne bi ni bio iznesen pred ESLJP da se NVO nije umiješala. Kada je ESLJP donio odluku o davanju procesne legi-

timacije nevladinoj organizaciji, on je smatrao da je to već bilo ostvareno u postupku pred domaćim sudovima zato što je ta NVO *de facto* djelovala kao zastupnik podnosioca predstavke. ESLJP je naglasio uobičajeni zahtjev po kome su zastupnici dužni da predoče „konkretna i eksplicitna uputstva dobijena od navodne žrtve”, ali se u isti mah pozvao na „izuzetne okolnosti” ovog predmeta, kao i na „tešku prirodu navoda o povredama prava”.

Međutim, u jednom djelimično izdvojenom mišljenju izražena je sumnja u pogledu usklađenosti takvog pristupa s načelom najboljeg interesa djeteta koje je utvrđeno u članu 3 Konvencije UN o pravima djeteta (CRC), naročito u situaciji kada dijete o kome je riječ nije u stanju da iskaže svoje mišljenje. Sudija koji je na taj način izdvojio mišljenje pritom je mislio na potencijalni sukob između interesa NVO i najboljih interesa djeteta, kao i na postojanje opasnosti da se slučaj nekog maloljetnika instrumentalizuje zarad ostvarivanja opštih ciljeva organizacije (na primjer da bi se mogla voditi neka strateška parnica). Sudija koji je izdvojio mišljenje je preporučio da bi kao pravni zastupnik koga imenuje sud (*curator ad litem*) u postupku koji se vodi pred ESLJP trebalo da nastupa neko fizičko lice, kao i da bi zbog toga trebalo na odgovarajući način izmijeniti i dopuniti Poslovnik Suda.

Međutim, ako se ima na umu težina postupanja prema podnosiocu predstavke i opasnost koja je postojala da bi on bio ostavljen bez ikakve zaštite da NVO nije intervenisala u njegovo ime, čini se da su ti razlozi za zabrinutost izneseni u izdvojenom mišljenju bili prenaplašeni. Osim toga, najbolji interesi djeteta prema CRC uvijek treba da budu uzimani u obzir zajedno sa standardima Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD), koja je takođe instrument primjenljiv u okolnostima ovog slučaja.

Stoga se može preporučiti da u sličnim slučajevima, kada su u pitanju prava maloljetnika, ESLJP izvrši individualnu procjenu svakog pojedinačnog slučaja prije nego što nekoj nevladinoj organizaciji da procesnu legitimaciju da bi mogao da utvrdi da li položaj djeteta u datim okolnostima nalaže da ga zastupa neka NVO, kao i da li postoji opasnost da ta NVO nanese bilo kakvu štetu interesima djeteta o kome je riječ.

PRESUDA U SLUČAJU BEIZARAS I LEVICKAS PROTIV LITVANIJE

(Predstavka br. 41288/15)

14. januar 2020.

Činjenice i odluka

Podnosioci predstavke su rođeni 1996. i 1995. godine. Obojica su otvoreno homoseksualci, nalaze se u istopolnom uzajamnom odnosu i članovi su udruženja LGL / (u daljem tekstu: LGLA), nevladine organizacije koja u Litvaniji zastupa LGBT zajednicu. Prvi podnosilac predstavke je 8. decembra 2014. godine na Fejsbuku objavio fotografiju na kojoj su njih dvojica snimljeni dok se ljube. Snimak je postao „viralan” i na njega je pristiglo više od 800 komentara. Mnogi među tim komentarima sadržali su opaske pune mržnje na račun pripadnika LGBT zajednice u cjelini i neposredne prijetnje podnosioca predstavke, uključujući izjave kao što su „treba ih kastrirati ili spaliti na lomači”, „kad bi me pustili, streljao bih obojicu”, „na lomaču s njima”, „baciti ih u gasnu komoru” i „vas treba istrijebiti”. Na zahtjev podnosioca predstavke i u njihovo ime LGLA je podnijela krivičnu prijavu državnim tužilaštvu. Međutim, državno tužilaštvo je odbilo da pokrene predistražne radnje jer su, kako je obrazloženo, komentatori samo uputili pismene pojedinačne komentare, pa stoga nije predstavljalo „sistematski” niti „aktivan” pokušaj podsticanja mržnje ili nasilja protiv lica zbog njihove seksualne orijentacije. Okružni i regionalni sud odbacili su žalbe LGLA na tu odluku objašnjavajući da sama upotreba opscenih riječi nije dovoljna da se utvrdi krivična odgovornost. Sudovi su smatrali da su podnosioci predstavke, kada su objavili fotografiju, morali da predvide da će tako ekscentrično po-

našanje šokirati i provocirati druge koji imaju tradicionalne predstave o „porodici”, te da su i sami podnosioci dužni da poštuju postojanje takvih stavova.

Podnosioci predstavke su tvrdili da odbijanje vlasti da pokrenu predistražne radnje povodom komentara punih mržnje upućenih na njihov račun zbog njihove seksualne orijentacije predstavlja povredu člana 14 u vezi sa članom 8 Konvencije. Takođe su tvrdili da su lišeni djelotvornog pravnog lijeka čime je prekršen član 13.

U jednom demokratskom društvu pozitivna obaveza država da obezbijede djelotvorno uživanje prava koja su utvrđena Konvencijom naročito je važno onda kada se radi o licima koja su podložnija viktimizaciji zato što pripadaju manjinama. Komentari koji su upućeni na račun podnosilaca predstavke zbog fotografije koju su objavili pogodili su njihov psihološki integritet i time ušli u sferu njihovog privatnog života. ESLjP je odbacio navode Vlade o tome da je odluka domaćih sudova bila zasnovana na stanovištu da su podnosioci predstavke predvidjeli i namjerno provocirali takvu reakciju objavljivanjem svoje fotografije, već je, nasuprot tome, zaključio da su podnosioci predstavke objavljivanjem te fotografije željeli da započnu diskusiju o pravima homoseksualaca u Litvaniji i nisu taj snimak vidjeli kao „provokativan”. ESLjP je primijetio da među državama članicama postoji konsenzus o priznanju prava pojedinaca da otvoreno identifikuju svoju LGBT orijentaciju i o promovisanju njihovih prava i sloboda. Stoga države imaju usko unutrašnje polje slobodne procjene kada je riječ o opravdanju za različito postupanje prema podnosiocima predstavke shodno članu 14 Konvencije. Iako je ranije zaštita tradicionalne porodice u načelu predstavljala snažan i legitiman razlog kojim se mogla opravdati razlika u postupanju, Konvencija se mora tumačiti u svjetlu sadašnjih uslova, u kojima više ne postoji utvrđena definicija „porodice”. ESLjP je naglasio da iako ne treba krivično goniti svako posezanje za govorom mržnje, on ne može da se složi sa tvrdnjom da su navedeni komentari samo opscenosti. Kako je ustanovio ESLjP, „podsticanje mržnje” ne mora nužno da podrazumijeva akt nasilja; uvreda, podsmijevanje ili kleveta izrečena na račun određenih grupa može biti dovoljna za takvu kvalifikaciju. Osim toga, nije neosnovano donijeti zaključak o tome da je objavljivanje samo jednog komentara punog mržnje usmjerenog prema određenoj grupi, a kamoli komentara o tome da takva lica treba „pobiti”, bilo sasvim dovoljno da se sve to ozbiljno shvati. Osim toga, imajući na umu izričito pozivanje domaćih vlasti na seksualnu orijentaciju podnosilaca predstavke ESLjP je zaključio da je to što ne odobravaju homoseksualnost svakako poslužilo kao jedan od osnova za to što su odbile da pokrenu istragu. Vlada nije pružila nijedno legitimno obrazloženje za diskriminatornu odluku domaćih vlasti. Prema tome, u datom slučaju bio je prekršen član 14 Konvencije sagledan u vezi sa članom 8.

Mada litvanski krivičnopravni sistem predviđa pravni lijek koji je, u cjelini gledano, djelotvoran u smislu člana 13 ESLjP je zaključio, na osnovu informacija koje je dobio od stranaka u sporu, da postoji opšta tendencija blagonaklonosti prema onima koji su optuženi za govor mržnje upućen homoseksualcima, kao i da netolerancija prema seksualnim manjinama uglavnom ostaje ničim nespuntana. Stoga je ESLjP ustanovio da je relevantna odredba Krivičnog zakonika kojom se omogućava pravni lijek u opasnosti da ostane „mrtvo slovo na papiru”. Zato je zaključio da taj pravni lijek nije djelotvoran u ovom konkretnom slučaju gdje se radilo o diskriminaciji prema podnosiocima predstavke na osnovu njihove seksualne orijentacije. Slijedom toga, u datom slučaju bio je prekršen član 13, pa je ESLjP, shodno članu 41, dosudio podnosiocima predstavke iznos od po 5.000 eura na ime nematerijalne štete.

Komentar

Manjine imaju pravo na zaštitu kada potvrđuju svoj identitet, čak i onda kada je očigledno da će to izazvati negativnu reakciju. To je možda bilo jasno već i na osnovu prethodne sudske prakse ESLjP,

naročito u pogledu onih slučajeva koji su se odnosili na parade ponosa. Međutim, ovaj konkretan slučaj je naročito dragocjen iz nekoliko razloga.

Ova presuda osnažuje ulogu NVO. Država je tvrdila da podnosioci predstavke nikada sami nisu iznijeli nijednu pritužbu na domaćem nivou; to je radila NVO. Odgovor koji je ESLJP dao na tu tvrdnju predstavlja podsticajni impuls za civilno društvo: *Oslanjanje na kolektivna tijela... ponekad... predstavlja jedino sredstvo koje građani imaju na raspolaganju [kako bi] djelotvorno odbranili svoje specifične interese*. Nije bitno to što je NVO možda pokrenula „stratešku parnicu”, što je fraza koju je ESLJP ovdje prvi put upotrijebio i tako ovaj slučaj jasno razgraničio od neprihvatljivih slučajeva baziranih na *actio popularis*.

ESLJP je svoju analizu člana 13 Konvencije iskoristio za donošenje zaključaka koji su i izuzetno široki po svome značenju. Na prvi pogled moglo bi se učiniti da su podnosioci predstavke imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek: Litvanija ima stroge zakone o govoru mržnje, a odluka o tome da se ne pokrene krivični postupak bila je predmet razmatranja u nekoliko žalbenih instanci. Međutim, ESLJP je ne zaustavljajući se samo na slovu zakona sve to šire sagledao i ustanovio da u krivičnoppravnom sistemu Litvanije postoji nešto što liči na institucionalnu homofobiju. Ranija pozivanja Vrhovnog suda na „ekscentrično ponašanje” lica *LGBT* orijentacije i na njihovu dužnost „poštovati mišljenja i tradicije drugih” nadahnula je na sličan način otvorenu homofobičnost karakterističnu za odluke domaćih sudova u ovom slučaju. ESLJP je na najstroži mogući način ocijenio nekoliko prethodno izrečenih osuđujućih presuda za podsticanje na mržnju protiv seksualnih manjina kao „slučajeve za jednokratnu upotrebu”. Tako su homofobične sudije i tužioci doveli do toga da u praksi postane nedjelotvoran sistem koji je teorijski mogao da funkcioniše.

Što je najvažnije sve se to događalo na Fejsbuku. Ipak, teškoće s kojima se države mogu suočavati kada odgovaraju na ono što se dešava na društvenim mrežama u ovom konkretnom slučaju napravile su zapanjujuće malu razliku. ESLJP je ranije već presudio da Konvencija ne štiti internet provajdere od odgovornosti kada dopuštaju korisnicima da primjenjuju govor mržnje u tekstovima koje objavljuju.^[3] Ipak, u ovom slučaju niko nije zamjerio Fejsbuku na neaktivnosti. Zaista, nema ničega što bi ukazalo da su se podnosioci predstavke uopšte žalili Fejsbuku. Država se uzaludno pozivala na to što podnosioci predstavke nisu objavili fotografiju za neki uži, prijateljski nastrojen krug ljudi, niti su sami izbrisali komentare pune mržnje iako Fejsbuk omogućava i jednu i drugu opciju. Činjenica da su podnosioci predstavke koristili jednu dobro poznatu društvenu mrežu, što su mogli da iskoriste mogućnosti koje ta internet stranica pruža i na taj način svedu na minimum svoju izloženost, kao i teškoće koje nastupaju onda kada treba kontrolisati govor mržnje korisnika interneta ni u kom slučaju nije mogla da posluži kao opravdanje Litvaniji da izbjegne sopstvenu odgovornost.

ODLUKA U SLUČAJU ZDRAVKA KUŠIĆ I OSTALI PROTIV HRVATSKE

(Predstavka br. 71667/17)

10. decembar 2019.

Činjenica i odluka

Podnosioci predstavke su rođeni 1958, 1987. i 1990. godine i žive u Kragujevcu, u Srbiji. Njihovi srodnici N. K. i P. K. pronađeni su ubijeni iz vatrenog oružja kraj puta kod Petrovog Polja u Hrvatskoj u februaru 1992. Policija u Sisku podnijela je Javnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv NN lica tvrdeći da su N. K. i P. K. ubijeni. Usljedila je istraga. Obavljena su mnogobrojna saslušanja, prije svega su uzeti iskazi od dvojice muškaraca koji su živjeli sa porodicom podnosilaca predstavke i iskazi susje-

[3] *Delfi AS v Estonia*, Presuda Velikog vijeća od 16. juna 2015., Predstavka br. 64569/09.

da, koji su svi izjavili da su N. K. i P. K. oteli ljudi odjevene u maskirne uniforme. Ta ubistva su 2006. godine okvalifikovana kao ratni zločin, a 2008. i 2009. su obavljena i dodatna saslušanja. Istraga je prebačena na pravosudne organe u Osijeku 2010. godine, a potom je 2019. godine prenjeta na pravosuđe u Zagrebu. U vrijeme kada je Evropski sud za ljudska prava odlučivao o prihvatljivosti ove predstavke, ta istraga je još bila u toku.

Podnosioci predstavke su se pozvali na član 2 i u predstavci naveli da je istraga koja se vodi povodom smrti njihovih srodnika nedjelotvorna, kao i da oni sami nemaju na raspolaganju nijedan djelotvoran unutrašnji pravni lijek.

Međutim, Vlada je tvrdila da podnosioci predstavke nisu iscrpli sve unutrašnje pravne lijekove koje su imali na raspolaganju jer nisu podnijeli ustavnu žalbu. Odgovarajući na tu tvrdnju, podnosioci predstavke su naveli da Ustavni sud obično odbacuje takve pritužbe kao neosnovane i kao ilustraciju su naveli pet odluka Ustavnog suda donesenih između 2012. i 2016. godine. ESLJP je konstatovao da datumi donošenja tih odluka odgovaraju prelaznom periodu u kome je Ustavni sud konsolidovao svoju sudsku praksu u vezi s prihvatljivošću pritužbi podnesenih povodom nedjelotvornih istraga prema članovima 2 i 3 Konvencije. Međutim, sudska praksa se razvijala od 2014. godine, kada je donesena odluka kojom je Ustavni sud utvrdio povredu procesnog aspekta člana 3 pozivajući se na sudsku praksu ESLJP. Osim toga, najnovije odluke Ustavnog suda iz 2019. godine pokazuju da on u potpunosti primjenjuje kriterijume ESLJP u pogledu djelotvornosti istraga. U takvim okolnostima, ESLJP je zaključio da je trebalo da podnosioci predstavke podnesu ustavnu žalbu, kako bi ta žalba i dalje predstavlja mogućnost budući da je istraga povodom smrti njihovih srodnika još u toku. Stoga je predstavka proglašena neprihvatljivom usljed toga što podnosioci nisu iscrpli sve unutrašnje pravne lijekove.

Komentar

ESLJP je u ovoj odluci prvo naglasio da se od Države zahtjeva da sprovede djelotvornu zvaničnu istragu čim vlasti budu obaviještene o smrti nekog lica pod sumnjivim okolnostima, bez obzira na način na koji se to dogodilo. ESLJP je istovremeno razmatrao usklađenost postupaka države sa procesnim obavezama koje ona ima po članu 2 i članu 13 budući da su ta pitanja u datim okolnostima usko povezana.

Kada je razmatrao podneske podnosilaca predstavke o tome zašto nisu podnijeli ustavnu žalbu, ESLJP je primijetio da su odluke na koje se oni pozivaju donesene u vrijeme kada je Ustavni sud još uvijek usklađivao svoju sudsku praksu u pogledu prihvatljivosti pritužbi koje se odnose na neefikasne istrage. U odluci donesenoj u novembru 2014. koja se odnosila na zahtjeve djelotvorne istrage ustanovljene na osnovu sudske prakse ESLJP, Ustavni sud Hrvatske je utvrdio da je povrijeđen procesni aspekt člana 3 i dosudio odštetu podnositeljici te žalbe, pored toga što je naložio istražnim organima da sprovedu djelotvornu istragu. U svojim najnovijim odlukama koje je donio tokom 2019. godine, Ustavni sud je u najvećem broju slučajeva primjenjivao kriterijume djelotvorne istrage utvrđene u sudskoj praksi ESLJP, na primjer u slučaju *Jelić protiv Hrvatske*^[4] i *Jularić protiv Hrvatske*.^[5] Prema tome, nakon dugogodišnjeg perioda u kome Hrvatska nije ispitivala pritužbe podnesene povodom neefikasne istrage i u kome je protiv nje tim povodom ESLJP-u podneseno nekoliko desetina predstavki, Ustavni sud Hrvatske sada pruža mogućnost strankama da se razmotre njihove pritužbe povodom neefikasne istrage po osnovu člana 2 i 3 i tu svoju procjenu temelji na sudskoj praksi ESLJP.

[4] *Jelić v. Croatia*, Presuda od 12. juna 2014., Predstavka br. 57856/11.

[5] *Jularić v. Croatia*, Presuda od 20. januara 2011., Predstavka br. 20106/06.

U takvim okolnostima ESLJP je naglasio supsidijarni karakter sopstvene uloge i zaključio da je trebalo da podnosioci predstavke prvo podnesu ustavnu žalbu, s tim što se podrazumijeva da period tokom koga je njihov postupak vođen pred Evropskim sudom ne treba da bude iskorišćen kao argument protiv njih. ESLJP je naglasio da podnosioci predstavke i dalje imaju otvorenu mogućnost da se, nakon što se završi postupak pred Ustavnim sudom, ili ako taj postupak bude nerazumno dug, ponovo obrate Evropskom sudu ako i dalje budu smatrali da su žrtve povrede Konvencije.

Navedena odluka je veoma važna ne samo zato što se njome priznaje da Republika Hrvatska ima djelotvoran unutrašnji pravni lijek za pritužbe koje se odnose na djelotvornost krivičnih istraga i na procesne obaveze države po osnovu članova 2 i 3 Konvencije u cjelini nego i zbog toga što upozorava druge države koje takav pravni lijek još nemaju da je potrebno da ga uvedu. U toj odluci ESLJP je pozdravio razvoj ustavne žalbe kao djelotvornog unutrašnjeg pravnog lijeka za pritužbe koje se podnose po osnovu članova 2 i 3 Konvencije, čime je podstakao Ustavni sud Hrvatske, kao i druge vrhovne i ustavne sudove visokih strana ugovornica, da slijede taj primjer i da nastave da primjenjuju Konvenciju i sudsku praksu ESLJP.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU S. M. PROTIV HRVATSKE

(Predstavka br. 60561/14)

25. jun 2020.

Činjenice i odluka

Podnositeljica predstavke je rođena 1990. godine i živi u Z. Živela je u hraniteljskim porodicama i dječjim domovima od desete godine života. U septembru 2012. godine podnjela je krivičnu prijavu protiv T. M., bivšeg policijskog službenika, za koga je navela da ju je primoravao na prostituciju. U prijavi je navela da joj je on preko Fejsbuka 2011. godine ponudio da joj nađe posao konobarice. Umjesto toga, zahtijevao je da za njega pruža seksualne usluge drugim muškarcima i tukao bi je ako se ne bi povinovala njegovim zahtjevima, tako ju je fizički kažnjavao svakih nekoliko dana. T. M. je potom iznajmio stan u kome su njih dvoje živjeli zajedno i on je, navodno, potpuno kontrolisao svaki njen postupak. Kada je jednom ostala sama, pozvala je prijateljicu, M. I., čiji joj je mladić pomogao da pobjegne u kuću M. I., gdje je potom živjela sa majkom od M.I.. T.M. je optužen za organizovanje prostitucije sa otežavajućim okolnostima, ali je oslobođen optužbi u decembru 2013. Svjedočenju podnositeljice predstavke domaći sudovi su pridali manji značaj ocijenivši ga kao nepovezano i nepouzdan. Ustavni sud je u junu 2014. godine odbacio njenu ustavnu žalbu.

Podnositeljica predstavke se obratila ESLJP-u s pritužbom na procesni odgovor vlasti na njene tužbene navode protiv T. M. i pritom se pozvala na članove 3, 4 i 8 Konvencije. Vijeće je smatralo da je u datom slučaju bio prekršen član 4 i cio predmet je na zahtjev Vlade Hrvatske iznesen pred Veliko vijeće. Sud je razmatrao slučaj isključivo sa stanovišta člana 4 Konvencije.

ESLJP je ponovo istakao da nije neophodno precizno utvrđivati da li trgovina ljudima predstavlja ropstvo, ropski ili prinudni rad prema članu 4 Konvencije zato što nema nikakve sumnje u to da ona ugrožava ljudsko dostojanstvo i u suprotnosti je sa duhom i svrhom člana 4. Iz tih razloga, trgovina ljudima, onako kako je definisana u Konvenciji o borbi protiv trgovine ljudima i u Protokolu iz Palerma (tj. kao djelo koje obuhvata radnju, sredstvo i svrhu), bila ona nacionalna ili nadnacionalna i bila ili ne bila povezana sa organizovanim kriminalom, spada u polje dejstva člana 4. Kada je riječ o prostituciji, bez prinude, podnositeljica predstavke nije bila podvrgnuta „prinudnom ili obaveznom radu” prema članu 4, koji štiti od slučaja teške eksploatacije.

Ovdje se radilo o tome da država prema članu 4 ima pozitivnu obavezu da istraži situacije potencijalne trgovine ljudima na osnovu navoda koji su u datom trenutku izneseni. Podnositeljica predstavke je jasno iznijela utuživu tvrdnju i predložila *prima facie* dokaz da je bila žrtva trgovine ljudima i eksploatacije kroz prostituciju, što je protivno članu 4. Konvencije s obzirom na način na koji je T. M. prvi put stupio u kontakt s njom, kao pripadnicom ranjive grupe, obećavajući joj zaposlenje. Osim toga, T. M. je priznao i da je primjenjivao silu prema podnositeljici predstavke i da joj je pozajmljivao novac, što je upućivalo na mogućnosti dužničkog ropstva, kao poznatog „sredstva” trgovine ljudima. Prema tome, okolnosti ovog slučaja su bile takve da su vlasti imale procesnu obavezu da sprovedu istragu po članu 4. Međutim, istraga nije slijedila očigledne linije traga koji je trebalo slijediti; nema ničega što bi ukazivalo na to da su vlasti ispitala naloge T. M. i drugih potencijalnih svjedoka na Fejsbuku kako bi utvrdile „radnju” trgovine ljudima. Usljed toga, tužilaštvo se suštinski oslonilo samo na izjave podnositeljice predstavke suočene s poricanjem T. M. u potonjem sudskom postupku uprkos tome što je jedan broj međunarodnih tijela upozoravao na to da takav postupak pred sudom potencijalno može izazvati psihološku traumu za podnositeljicu predstavke. U zaključku vlasti su propustile da utvrde relevantne okolnosti slučaja, uključujući pravu prirodu odnosa podnositeljice predstavke sa T. M. Na osnovu svih iznesenih razloga u datom slučaju bio je prekršen procesni aspekt člana 4. Stoga je ESLJP dosudio podnositeljici predstavke iznos od 5.000 eura na ime nematerijalne štete.

Komentar

S. M. protiv Hrvatske predstavlja prvu presudu Velikog vijeća donesenu po osnovu člana 4. u slučaju u kome se radilo o domaćoj (unutrašnjoj) trgovini ljudima, gdje je žrtva trgovine ljudima državljanka države članice protiv koje je podneta predstavka. ESLJP ne samo da je razjasnio da se pojam trgovine ljudima odnosi i na nacionalnu i na nadnacionalnu dimenziju i može pogoditi kako državljane, tako i nedržavljanu jedne zemlje, već je bliže utvrdio i pozitivne obaveze države i dodatno razmotrio pojam zloupotrebe ranjivosti položaja.

Razmatranje pitanja definicija prema članu 4 Konvencije ESLJP je započeo slučajem *Rantsev protiv Kipra i Rusije*,^[6] kada je pojmovnom aparatu člana 4 EKLJP dodao i „trgovinu ljudima” onako kako je ona definisana u Protokolu iz Palerma i Konvenciji Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima. U slučaju *S.M. protiv Hrvatske*, ESLJP je ponovo naglasio da „zloupotreba ranjivosti” sama po sebi predstavlja „sredstvo” za vršenje trgovine ljudima u smislu tih pravnih instrumenata i utvrdio je da je T. M. bio u mogućnosti da zauzme dominantan položaj u odnosu na podnositeljicu predstavke i da zloupotrebi njenu ranjivost radi eksploatacije i prostitucije.

Presuda u slučaju *S. M.* je važna zato što je, uprkos tome što se podnositeljica predstavke obraćajući se Sudu pozvala na članove 3 i 8, Veliko vijeće odlučilo da predstavku analizira sa stanovišta člana 4. U toj analizi Veliko vijeće je otkrilo značaj rada Grupe eksperata Vijeća Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) za razmatranje pritužbi zbog trgovine ljudima u opštem kontekstu pravnog okvira Vijeća Evrope. Razmatrajući predstavku sa stanovišta člana 4 ESLJP je zaključio da identifikovani elementi trgovine ljudima ulaze u tri kategorije utvrđene članom 4, kao i da je trgovina ljudima u potpunoj suprotnosti sa „duhom i svrhom člana 4”. Iako je tačno da se trgovina ljudima onako kako je definisana u međunarodnom pravu može u nekim aspektima uporediti sa ropstvom, ropским radom i prinudnim radom, konvergencija tih elemenata se, prema onome što ESLJP kako izgleda sugerše, razlikuje. Tako bi se osnovano moglo reći da trgovina ljudima sa jasno izraženim elementom sredstava, svrhe i radnje, iako zahtijeva niži nivo težine zlostavljanja o kojima je riječ, spada i dalje u polje dejstva člana 4. Možda je ovdje ESLJP propustio priliku da razjasni tačno polje dejstva člana 4.

[6] *Rantsev v. Cyprus and Russia*, Presuda od 7. januara 2010., Predstavka br. 25965/04.

ESLjP je dalje razjasnio da samo „prinudna prostitucija” treba da bude svrstana u član 4. Taj pristup je kritikovan u izdvojenim mišljenjima sudija u ovoj presudi kao isuviše dvosmislen^[7] i kao pristup koji ne pruža jasan odgovor na to da li je trebalo da domaće vlasti istraže trgovinu ljudima, prinudnu prostituciju ili generalno, seksualnu eksploataciju.^[8] Ovdje se jedan od izazova odnosi na značenje riječi „sila”, ili „prinuda”. Analizom u S. M. nije utvrđivano da li je S. M. bila stvarno prinuđena na prostituciju. Veliko vijeće je, međutim, dodalo da je važno naglasiti da „sila” ili „prinuda” može obuhvatiti suptilne oblike prinudnog ponašanja koji su identifikovani u sudskoj praksi ESLjP u vezi sa članom 4, kao i u zaključcima Međunarodne organizacije rada i drugim međunarodnim materijalima.

Kada je riječ o procesnom aspektu ovog slučaja, pozitivno je i u izvjesnom smislu inovativno to što je ESLjP skrenuo pažnju na propust vlasti da istraže nalog podnositeljice predstavke na Fejsbuku ili T. M. To zapažanje predstavlja važno priznanje sve izraženije korelacije između povreda člana 4 Konvencije i novih sredstava za komunikaciju, kao što su društvene mreže. Osim toga, ESLjP je ukazao na to da nije uloženi trud da se stupi u kontakt sa vlasnikom stana u kome je S. M. živjela sa T. M., niti su identifikovani potencijalni svjedoci – domaće vlasti su se gotovo isključivo oslonile na iskaz podnositeljice predstavke. To je jasan znak da ESLjP u sve većoj mjeri priznaje prava žrtava u krivičnom postupku.

---

[7] Izdvojeno mišljenje sudije Pastora Vilanove.

[8] Izdvojeno mišljenje koje su zajednički potpisali sudije O’Leary i Ravarani.

Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u prvoj polovini 2020. godine

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, AIRE centar

U toku prve polovine 2020. godine Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud) je donio pet presuda i tri odluke o dopustivosti u odnosu na Bosnu i Hercegovinu (BiH). Pandemija uslijed zaraze COVID-19 uticala je značajno i na redovan rad u brzini odlučivanja Suda po primljenim predstavkama, što se odrazilo i na ukupan broj odluka u odnosu na BiH.

Od ukupnog broja presuda u ovom periodu dvije presude je donijelo Vijeće od sedam sudija, a tri presude Komitet od troje sudija. Sud je navedenim presudama odlučivao u predmetima koji pretežno pokreću pitanja u vezi sa članom 6 (pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija), što je i u dosadašnjoj sudskoj praksi u odnosu na Bosnu i Hercegovinu slučaj. Jedna presuda pokreće pitanja prava na zaštitu privatnosti iz člana 8 Konvencije (poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske), zajedno s pravom iz člana 3 Konvencije (zabrana mučenja).

Presude

Presuda *Lazarević protiv BiH*^[9] donesena je u vezi s navodima podnositelja predstavke da radno-pravni spor koji je vodio pred domaćim sudovima nije bio u skladu s pravom na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 Konvencije. U obrazloženju svojih navoda podnositelj predstavke je tvrdio da su domaće presude donesene u njegovom slučaju rezultat pogrešne primjene materijalnog prava i neujednačene sudske prakse. Naime, podnositelj predstavke je podnio tužbu protiv poslodavca sa zahtjevom da mu se isplate otpremnina, regres, zimmica i ogrijev, topli obrok, te doprinosi za penziono osiguranje. Prvostepenom presudom mu je dosuđena otpremnina, a ostatak tužbenog zahtjeva je odbijen zbog teške finansijske situacije njegovog bivšeg poslodavca. Presuda prvostepenog suda je potvrđena, a Vrhovni sud i Ustavni sud BiH su odbacili uložene pravne lijekove. Naglasivši da zadatak Suda nije da zauzme mjesto domaćih sudova i rješava probleme tumačenja domaćih zakona, Sud je istakao da može utvrditi povredu člana 6 stav 1 Konvencije ako su utvrđenja domaćeg suda proizvoljna ili očigledno neosnovana, te za posljedicu imaju „uskraćivanje pravde“. Primjenom ovog načela na konkretni slučaj Sud je istakao da je, iako je relevantna odredba o obavezi isplate regresa i toplog obroka jasna, dostupna i nedvosmislena, domaći sud zanemario tu odredbu i odbio zahtjev podnositelja predstavke, pozivajući se na finansijsku situaciju bivšeg poslodavca podnositelja predstavke. Ovakav stav domaćih sudova je Sud ocijenio irelevantnim osnovom. Dalje, drugostepeni sud nije ispravio tu grešku već je ponovio obrazloženje prvostepenog suda, na osnovu čega je Sud našao da su prvostepeni sud u Doboju i Okružni sud u Doboju proizvoljno odlučivali, što je dovelo do uskraćivanja pravde u datom slučaju. U vezi s činjenicom da je Vrhovni sud odbacio reviziju kao nedopuštenu, Sud je ponovio da primjena zakonskog praga *ratione valoris* za podnošenje revizije Vrhovnom sudu predstavlja legitimnu i opravdanu procesnu pretpostavku, ali kako je dalje utvrdio da je Ustavni sud propustio da ovu situaciju ispravi, odbacivši po kratkom postupku apelaciju kao očigledno neosnovanu, usprkos svojoj praksi u vezi s tim, u kojoj se ukazuje da sporna odredba „nije nejasna i dvosmislena, nego upravo suprotno

[9] *Lazarević protiv BiH*, predstavka br. 29422/17, presuda od 14. januara 2020. godine.

tome“, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije, a podnositelju predstavke je dosuđen iznos od 1.349,80 eura na ime troškova i izdataka.

U daljnim presudama koje pokreću pitanja iz člana 6 Konvencije, pozivajući se na slučajeve u kojima je već utvrdio povredu u pogledu pitanja sličnim onima koje pokreću predmetne predstavke, Sud je povredu prava iz člana 6 Konvencije u dvije presude utvrdio s obzirom na neizvršavanje ili kašnjenje u izvršavanju pravosnažnih presuda sudova u Bosni i Hercegovini^[10], dok je u jednoj presudi utvrđena povreda prava zbog nerazumne dužine trajanja postupka pred domaćim sudovima^[11]. U presudi u kojoj je utvrđena povreda iz razloga nerazumnosti u trajanju postupka pred domaćim sudom, Sud je naložio izvršenje presuda u propisanom roku, uz isplatu pravične naknade podnositeljima predstavke na ime nematerijalne štete. Također, u presudama u kojima je utvrđena povreda prava usljed neizvršenja ili dugotrajnog odlaganja izvršenja presuda, Sud je također dosudio pravičnu naknadu u skladu sa članom 41 Konvencije.

Sljedeća presuda koju je u navedenom periodu ESLJP donio pokreće pitanja iz članova 8 i 3 Konvencije, koja će ukratko biti izložena u nastavku teksta.

U predmetu *Pranjić-M-Lukić protiv BiH*^[12] podnositelj predstavke se žalio prema članu 8 iz razloga što su naredbe suda za njegovo nedobrovoljno psihijatrijsko i psihološko vještačenje, te njegovo prinudno odvođenje od strane sudske policije tokom krivičnog postupka protiv njega na osnovu takvih naredbi i podvrgavanje vještačenjima, bili nezakoniti i da su ga izložili „duševnoj patnji“. Istakao je da su naredbe bile nezakonite, s obzirom na činjenicu da odluka o obustavi vanparničnog postupka još nije postala pravomoćna u vrijeme donošenja tih naredbi. Također, žalio se i prema članu 3 Konvencije ističući da je sudska policija primijenila prekomjernu silu što je dovelo do povrede prava iz ovog člana Konvencije. Naime, 2004. godine podnositelj predstavke je optužen za krivično djelo oštećenja tuđe stvari i za krivično djelo napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti. Godine 2011. krivični postupak je obustavljen dok se zdravlje podnositelja predstavke ne popravi u dovoljnoj mjeri da može učestvovati u postupku. Krivični postupak nastavljen je u decembru 2012. godine, dok je vanparnični postupak, u kojem je donesena odluka da će se po pravomoćnosti odluke tog suda postupak nastaviti prema pravilima krivičnog postupka, još uvijek bio u toku. Općinski sud je u krivičnom postupku, međutim, naložio podnositelju predstavke da se podvrgne psihijatrijskom vještačenju, uključujući i njegovo prisilno sprovođenje na preglede u tu svrhu u četiri navrata. Naknadno je sud odlučio prekinuti postupak na osnovu medicinskih izvještaja koji su zaključili da je imao trajnu (hroničnu) psihičku bolest. Sud je našao da je prinudno odvođenje podnositelja predstavke i njegovo podvrgavanje, protivno njegovoj volji, psihijatrijskom vještačenju u državnoj instituciji – u četiri navrata – predstavljalo miješanje u njegov privatni život. Presuda podsjeća da će miješanje biti suprotno članu 8 osim ako je „u skladu sa zakonom“, slijedi jedan ili više legitimnih ciljeva iz stava 2, te ako je također i „neophodno u demokratskom društvu“ kako bi se postigao cilj o kojemu je riječ. U datom predmetu Sud je utvrdio da postoji spor između stranaka o tome je li miješanje u prava podnositelja predstavke iz člana 8 bilo „u skladu sa zakonom“. U vezi s ovim, ne samo da se zahtijeva da sporna mjera mora imati pravni osnov u domaćem zakonu, već se „zakonitost“ također odnosi i na kvalitet dotičnog zakona koji mora biti dostupan osobi o kojoj je riječ i predvidiv u pogledu njegovih učinaka. U tom pogledu Sud je istakao da je općinski sud okončao vanparnični postupak, smatrajući da će se po pravomoćnosti te odluke postupak

[10] *Livačić i drugi protiv BiH*, predstavka br. 15313/15 i 7 drugih, presuda od 20. februara 2020. godine; *Pramenković i drugi protiv BiH*, predstavka br. 44114/16 47031/16, presuda od 20. februara 2020. godine.

[11] *Hadžajlić i drugi protiv BiH*, predstavka br. 10770/18 i 2 druge, presuda od 16. januara 2020. godine.

[12] *Pranjić-M-Lukić protiv BiH*, predstavka br. 4938/16, presuda od 2. juna 2020. godine.

nastaviti prema pravilima krivičnog postupka, protiv koje se podnositelj predstavke žalio. Dalje, iako žalba ima suspenzivan učinak, krivični postupak je nastavljen (dakle, dok je vanparnični postupak i dalje bio u toku), a općinski sud je ponovno naređivao psihijatrijsko vještačenje podnositelja predstavke i njegovo prinudno odvođenje na ta vještačenja, u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku. ESLjP je, međutim, istakao da je kantonalni sud odlučio da općinski sud nije mogao na vlastitu inicijativu nastaviti krivični postupak koji je bio prekinut te da, shodno tome, on nije mogao zakonito donijeti bilo kakve naredbe za prinudno vještačenje podnositelja predstavke u kontekstu tog nastavljenog postupka, jer bi to bilo suprotno važećim pravilima krivičnog postupka. Stoga, miješanje u pravo podnositelja predstavke na poštovanje njegovog privatnog života nije bilo „u skladu sa zakonom“ u smislu člana 8 stav 2 Konvencije, te je Sud utvrdio povredu ovog člana. Dalje, podnositelj predstavke se žalio i prema članu 3 Konvencije na tretman kojem je bio izložen kada mu je sudska policija stavila lisice prilikom njegovog prinudnog odvođenja na nedobrovoljno psihijatrijsko vještačenje. ESLjP je u ranijim prilikama utvrdio da mjere vezivanja, poput stavljanja lisica, obično ne pokreću pitanje iz člana 3 Konvencije ako su primijenjene u vezi sa zakonitim hapšenjem ili pritvorom i ako nisu izvršene uz upotrebu sile ili javno prikazivanje u mjeri koja prevazilazi ono što se razumno smatra nužnim u datim okolnostima. U tom smislu je od značaja da, na primjer, postoji razlog za uvjerenje da će se osoba o kojoj je riječ odupirati hapšenju ili pokušati pobjeći ili nanijeti povrede ili štetu ili ukloniti dokaze. Kao i u svim drugim slučajevima, Sud je posebnu važnost pridao okolnostima predmeta te je ispitao da li je upotreba sredstava vezivanja bila neophodna. Nadalje, kada je osoba lišena slobode ili, općenito, kada je suočena sa službenicima za provedbu zakona, svaka primjena fizičke sile koju ponašanje te osobe nije učinilo izrazito nužnom narušava ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava utvrđenog članom 3 Konvencije. To se posebno odnosi na primjenu fizičke sile protiv pojedinca u situaciji kada njegovo ponašanje to nije učinilo izrazito nužnim, bez obzira na učinak koji je to imalo na osobu o kojoj je riječ. Na kraju je Sud istakao da je u svojoj praksi prepoznao posebnu ugroženost duševno bolesnih osoba te ranije utvrdio da se prilikom ocjene o tome je li postupanje ili kažnjavanje o kojemu je riječ nespojivo sa standardima člana 3 ova ugroženost mora naročito uzeti u obzir. U okviru toga Sud je cinjenio činjenicu da je ranije bilo moguće podnositelja predstavke podvrgnuti psihijatrijskom vještačenju u tri navrata bez upotrebe lisica, kao i da su prilikom stavljanja lisica četiri policijska službenika koji su se tu nalazili bili u bitno povoljnijoj poziciji u smislu kontroliranja situacije. Ističući i značaj odredbi Evropskog kodeksa policijske etike, rečeno je da policija naročito ne smije „počiniti, poticati ili tolerirati bilo kakav čin mučenja ili nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja pod bilo kakvim okolnostima“, te dovodeći ovo u vezu s pozitivnom obavezom države da svoje službenike za provedbu zakona obučiti na način koji će osigurati visok nivo kompetencije u njihovom profesionalnom ponašanju. Cijeneći duševno zdravlje podnositelja predstavke, činjenicu da stavljanje lisica nije primijenjeno u vezi sa zakonitim hapšenjem ili pritvorom, te nepostojanje bilo kakvog prethodnog ponašanja koje bi predstavljalo ozbiljan razlog za strah da bi on mogao pobjeći ili primijeniti nasilje, Sud je zaključio da ponašanje ponositelja predstavke upotrebu lisica nije učinilo izrazito neophodnom. Prema tome, stavljanje lisica je narušilo njegovo ljudsko dostojanstvo i samo po sebi bilo ponižavajuće, a činjenica da su mu lisice stavljene pred njegovim roditeljem, zbog čega se on mogao u vlastitim očima osjećati poniženim, predstavlja samo otežavajući faktor u tom smislu. Stoga je utvrđeno da je došlo do povrede člana 3 Konvencije. Podnositelju predstavke je dosuđena pravična naknada na ime nematerijalne štete usljed povrede njegovih prava iz članova 3 i 8 Konvencije u iznosu od 3.900 eura, kao i iznos od 70 eura za troškove i izdatke po svim stavkama.

Odluke

Sud je donio dvije odluke o dopustivosti^[13] u kojima je odlučio da briše predmete s liste slučajeva. Naime, Sud je u oba slučaja dostavio tuženoj državi predstavke na izjašnjenje, koji pismeni podnesci s izjašnjenjem o dopustivosti i meritumu su dostavljeni podnositeljima predstavke na dodatno izjašnjenje, za što je određen rok. Međutim, kako su podnositelji predstavke propustili rok za dostavu svog izjašnjenja, a nisu zatražili ni produženje ostavljenog roka, Sud je u skladu sa članom 37 stav 1(a) Konvencije, koji predviđa da Sud može brisati predstavku sa svog spiska slučajeva kada okolnosti dovode do zaključka da podnositelj prijave ne namjerava nastaviti postupak po predavci, zaključio da više nije opravdano nastaviti s ispitivanjem predstavke. Shodno tome, slučajevi su brisani s liste slučajeva.

Dana 05.03.2020. godine Evropski sud za ljudska prava je usvojio odluku u predmetu *Fajković i 8 drugih protiv Bosne i Hercegovine*^[14] kojom su predstavke odbačene kao nedopustive. Podnositelji predstavke su se žalili na povredu prava na pristup sudu iz člana 6 stav 1 Konvencije kao i na povredu prava na mirno uživanje imovine iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Smatrajući da su odluke sudova u vezi s naknadom putnih troškova njihovih advokata izvan sjedišta suda bile proizvoljne, podnositelji predstavke su, prije svega, tvrdili da su odluke kojima sud odbija naložiti strani koja je izgubila parnicu da nadoknadi putne troškove njihovih advokata dovele do kršenja člana 6 stav 1 Konvencije. Podnositelji predstavke su se pozvali i na odluke domaćih sudova u kojima je odlučeno na drugačiji način. ESLJP je cijenio odluke uporednih sudova i Ustavnog suda BiH na koje su se podnositelji predstavke pozvali, a imao je u vidu i pravno shvatanje Panela za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti, prema kojem stranka koja je izgubila u građanskom postupku ne bi smjela, u načelu, da snosi dodatne troškove postupka samo zato što je stranu koja je uspjela u parnici zastupao advokat sa sjedištem izvan sjedišta suda, osim ako sud, iznimno, takve troškove smatra „neophodnim“. Sud je, u obrazloženju odluke, istakao da treba imati na umu – s obzirom da je to vrlo često izvor nesporazuma na strani podnositelja predstavke – da se „pravičnost“ prema članu 6 ne odnosi na „suštinsku“ pravičnost, već se radi o „proceduralnoj“ pravičnosti. U praktičnom smislu ovo znači da se u datim slučajevima radi o provođenju adversarnog postupka u kojem stranke iznose svoje navode, a sud ih cijeni vodeći računa o tome da se obje nalaze u istom položaju. Ukoliko bi bilo drugačije, Sud bi djelovao kao sud treće ili četvrt instance čime bi izašao izvan granica svog postupanja. Sud je istakao da su u konkretnim predmetima domaći sudovi suprotnoj strani koja je izgubila parnicu naložili da nadoknadi samo neophodne troškove te odbili zahtjeve za nadoknadu putnih troškova njihovih advokata. Uzimajući u obzir mjerodavno domaće pravo i praksu i razloge koje su domaći sudovi iznijeli za takve odluke, Sud u posebnim okolnostima ovog slučaja nije našao da su odluke domaćih sudova bile proizvoljne. Međutim, Sud je podsjetio da, osim u slučaju očigledne proizvoljnosti, njegova uloga načelno nije da preispituje tumačenje domaćeg prava od strane nacionalnih sudova i uspoređuje različite odluke domaćih sudova. Prema tome, s obzirom da je Sud ocijenio da odluke o troškovima nisu proizvoljne, odlučio je da su predstavke očigledno neosnovane te se trebaju odbiti u skladu s članom 35 stavke 3(a) i 4 Konvencije. U pogledu prava na imovinu iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, Sud je prvenstveno cijenio da li zahtjevi podnositelja predstavke za nadoknadom putnih troškova njihovih advokata imaju dovoljno osnova u domaćem zakonodavstvu da se mogu smatrati „imovinom“ zaštićenom članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Pritom je Sud naveo da su tumačenje i primjena domaćeg prava u prvom redu zadatak domaćih vlasti, konkretno sudova, čak i u područjima u kojima Konvencija „obuhvaća“ pravila iz područja tog prava budući da su domaće vlasti, po prirodi stvari, posebno kvalificirane za rješava-

[13] *Emina Hukić i Enes Hukić protiv BiH*, predstavka br. 677/18, odluka od 16. januara 2020. godine; *Veska Fazlagić protiv BiH*, predstavka br. 77431/17, odluka od 16. januara 2020. godine.

[14] *Zlatko Fajković protiv BiH i 8 drugih predstavki*; predstavka br. 38868/17, odluka od 11. februara 2020. godine.

nje pitanja koja nastaju s tim u vezi. Dalje, istaknuto je u odluci Suda da je, osim ako je tumačenje proizvoljno ili očigledno nerazumno, uloga Suda ograničena na utvrđivanje jesu li učinci tog tumačenja kompatibilni s Konvencijom. Iz tog razloga, Sud je presudio da se, u načelu, ne može reći da podnositelji predstavke imaju dovoljno utvrđeno potraživanje koje predstavlja „imovinu“ za potrebe člana 1 Protokola br. 1 tamo gdje postoji spor u pogledu ispravnog tumačenja i primjene domaćeg prava i gdje se pitanje je li on ili ona ispunio zakonske uslove tek treba utvrditi u sudskom postupku. Sud je konačno utvrdio da zahtjevi podnositelja predstavke za naknadu putnih troškova njihovih advokata nemaju dovoljnu osnovu u domaćem pravu i stoga se ne mogu kvalifikovati kao „imovina“ u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, što predstavke čini *ratione materiae* nespojivim s odredbama Konvencije. Sve presude i odluke Suda su javno objavljene i dostupne u bazi sudskih presuda i odluka Suda - HUDOC baza (<https://hudoc.echr.coe.int>), na engleskom i francuskom jeziku kao službenim jezicima ESLjP-a, a prevodi navedenih presuda i odluka dostupni su i na stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara pred ESLjP-om (http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/default.aspx?id=170&langTag=bs-BA).

Pregled aktualnih odluka Suda Europske unije za prvu polovicu 2020.

Pripremio: AIRE Centar

Uvod

Ovaj odjeljak se načelno bavi prikazom prakse Suda Europske unije^[15] (u daljem tekstu: Sud). Međutim, 2020. godina je izlaskom Ujedinjenog Kraljevstva donijela određene novine za Sud. Sud je također krajem 2019. godine i 2020. godine reformirao pravila postupanja za stranke, koje su potom dodatno pretrpjele izmjene uslijed potrebe za neometanim radom u uvjetima COVID-19 pandemije, a koje ćemo ovdje kratko predstaviti.

Slijedom povlačenja Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Europske unije, mandati britanskih članova institucije prestali su 31. siječnja 2020. u ponoć. Broj sudaca Suda i Općeg suda, koji je za Sud utvrđen na jedan po državi članici, a za Opći sud na dva po državi članici, smanjeni se stoga u samom trenutku povlačenja Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije. Nasuprot tomu, to povlačenje ne utječe na broj nezavisnih odvjetnika Suda, koji je Odlukom Vijeća od 25. lipnja 2013. godine utvrđen na 11. U skladu s tekstom Sporazuma o povlačenju, Sud Europske unije ostaje nadležan za sve postupke koje Ujedinjeno Kraljevstvo pokrene u prijelaznom razdoblju koje završava 31. prosinca 2020. godine, te ostaje nadležan i za odlučivanje o zahtjevima za prethodnu odluku sudova Ujedinjenog Kraljevstva podnesenih u tom prijelaznom razdoblju.

Sud Europske unije je donio novu verziju svojih Praktičnih uputa za stranke koje se odnose na predmete pred Sudom^[16]. Nastavno na izmjene Poslovnika Suda^[17] iz 2019. godine, tom se novom verzijom agentima i odvjetnicima želi skrenuti pozornost na određene nedavne promjene u području zaštite osobnih podataka ili postupanja po žalbama. Tako se zastupnici stranaka u pismenom postupku mole da u svojim podnescima ili očitovanjima u potpunosti poštuju zaštitu identiteta koju je proveo sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku ili Suda u okviru prethodnog postupka ili koju je proveo Opći sud kad je riječ o žalbenom postupku.

Kad je riječ o žalbama protiv odluka Općeg suda, nove Praktične upute za stranke podsjećaju, s jedne strane, na posebnu prirodu žalbi – koje moraju biti ograničene na pravna pitanja i u pravilu ne smiju sadržavati tajne ili povjerljive podatke – i, s druge strane, na potrebu prilaganja žalbi zahtjeva za prethodno dopuštanje žalbe, ako se na nju primjenjuje članak 58a Protokola o Statutu Suda Europske unije. Naposljetku, naglašena je važnost poštovanja formalnih zahtjeva u vezi s postupovnim aktima, osobito onih o dužini podnesaka ili pisanih očitovanja, kao i potreba sustavnog slanja tih akata putem aplikacije e-Curia, koja pruža najbolja jamstva brzine i sigurnosti razmijenjenih podataka. Kako bi se olakšalo postupanje po podnescima ili podnesenim očitovanjima i osobito njihovo prevođenje na Sudu, stranke se ipak pozivaju da, uz slanje putem e-Curije, koje se sma-

[15] Od osnivanja 1952. zadaća Suda Europske unije je osiguravanje „poštovanja prava u tumačenju i primjeni“ Ugovorâ. U okviru te zadaće Sud Europske unije: nadzire zakonitost akata institucija Europske unije, osigurava da države članice poštuju obveze koje proizlaze iz Ugovorâ, i daje tumačenje prava Europske unije na zahtjev nacionalnih sudaca. Sud, predstavlja sudbenu vlast Europske unije i u suradnji sa sudovima država članica osigurava jedinstvenu primjenu i tumačenje prava Unije. Sud Europske unije, čije je sjedište u Luxembourg, čine dva suda: Sud i Opći (osnovan 1988.)

[16] SLEU L 42 I od 14. veljače 2020., str. 1.

[17] SLEU L 316 od 6. prosinca 2019., str. 103.

tra vjerodostojnim, verziju podnesaka ili očitovanja koja se može uređivati pošalju na predviđenu e-adresu^[18].

U pogledu usmenog dijela postupka Suda je precizirao kriterije koji se primjenjuju na organizaciju rasprave i njezin cilj. Agentima i odvjetnicima također su dane konkretne upute o tome što trebaju poduzeti prije rasprave kako bi se osiguralo njezino optimalno odvijanje, osobito u slučaju invaliditeta ili smanjene pokretljivosti stranke ili njezina zastupnika. Unesena su i dodatna pojašnjenja o jeziku izlaganja.

COVID-19 implikacije na rad Suda

U skladu s mjerama sprečavanja širenja koje su usvojila javna tijela Luksemburga i susjednih država, Sud Europske unije od 16. ožujka 2020. godine je uveo način funkcioniranja koji se temelji na radu velikog dijela osoblja na daljinu, s prioritarnim ciljem zaštite zdravlja osoba i doprinošenja borbi protiv pandemije.

Zahvaljujući prilagodbi svoje interne organizacije i tehnologijama koje omogućuju rad na daljinu, institucija je prilagodila održavanje svoje sudske aktivnosti u pogledu pismenih i usmenih postupaka. S obzirom na ograničenja kretanja primjenjiva kako u Luksemburgu tako i u većini država članica, rasprave na Sudu i Općem sudu ipak su morale biti odgođene u periodu ožujak - svibanj.

Nastavak aktivnosti popraćen je uspostavom protokola o higijeni i ograničavanju socijalnih kontakata, koji omogućavaju zaštitu zdravlja svih osoba koje sudjeluju u organizaciji i održavanju rasprava. Posebice su zastupnici stranaka u tu svrhu dobili detaljna objašnjenja od tajništava Suda i Općeg suda.

U odnosu na postupak pred Sudom prilagodbe su se odnosile kako na odvijanje pisane faze postupka – i, osobito, produljenje određenih rokova za predaju podnesaka ili očitovanja stranaka – tako i na odvijanje njegove usmene faze. Postupovni rokovi nastavili su teći unatoč zdravstvenoj krizi te su ih stranke obvezne poštovati, pri čemu se ne utječe na eventualnu primjenu članka 45 stavka 2 Protokola o Statutu Suda Europske unije (u daljnjem tekstu: Statut).

Kako bi se vodilo računa o posebnim okolnostima u kontekstu pandemije i kako bi se zainteresiranim osobama iz članka 23 Statuta, s obzirom na iste okolnosti, omogućilo dovoljno vremena za podnošenje korisnih očitovanja na zahtjeve za prethodnu odluku podnesene Sudu, rok za podnošenje pisanih očitovanja na zahtjeve za prethodnu odluku koje će tajništvo otpremiti radi dostave nakon 16. studenoga 2020. produljuje se za mjesec dana. Taj dodatni mjesec, koji se ne primjenjuje na ubrzane ili hitne prethodne postupke, dodaje se na rok od dva mjeseca i deset dana koji proizlazi iz zajedničke primjene članka 23 Statuta i članka 51 Poslovnika Suda.

Sud poduzima sve mjere nužne za osiguranje najboljeg mogućeg odvijanja rasprava. Ako je neka stranka potpuno spriječena doći u Luksemburg, može joj se odobriti, pod određenim uvjetima, da na raspravi sudjeluje putem videokonferencije. Usto, ne može se – zbog poteškoća uzrokovanih COVID-om 19 – isključiti mogućnost da će se neke od rasprava morati zamijeniti pitanjima upućenima strankama radi davanja pisanih odgovora. U svrhu dobre organizacije rasprava, osobito na jezičnom planu, zastupnici stranaka su pozivani se da u što kraćem roku obavijeste tajništvo o svojoj nazočnosti na tim raspravama ili o eventualnoj spriječenosti.

[18] editable-versions@curia.europa.eu

U odnosu na postupke pred Općim sudom rokovi za pravna sredstva nastavljaju teći, a stranke su ih dužne poštovati, pri čemu se ne utječe na mogućnost pozivanja na članak 45 stavak 2 Protokola o Statutu Suda Europske unije. Kada se rokovi mogu produljiti, na strankama je da od Općeg suda pravodobno zahtijevaju njihovo produljenje, kako bi mu omogućile da o tome odluči.

Članak 106 Poslovnika predviđa da glavna stranka u zahtjevu za raspravu koji podnese „treba naznačiti razloge zbog kojih želi da je se sasluša”. U točki 142 Praktičnih pravila za provedbu Poslovnika Općeg suda precizira se obrazloženje zahtjeva za održavanje rasprave. S obzirom na to da je u okolnostima zdravstvene krize organiziranje rasprava otežano, glavne stranke koje zahtijevaju održavanje rasprave poziva se da preispitaju svrsishodnost njezina održavanja s obzirom na te okolnosti i, u slučaju podnošenja zahtjeva, paze na to da on uistinu odgovara zahtjevima predviđenima postupovnim odredbama.

Kako bi se olakšao dolazak u Luksemburg, tajništvo može zastupnicima stranaka na njihov zahtjev izdati potvrdu kojom se potvrđuje postojanje poziva na raspravu pred Općim sudom.

Ako zastupnik neke od stranaka ne može doći u Luksemburg radi sudjelovanja na raspravi pred Općim sudom zbog zdravstvene krize i mjera ograničavanja koje su zbog toga usvojila različita nacionalna tijela, on može podnijeti – kao specifičnu kriznu mjeru – obrazloženi zahtjev za sudjelovanje na raspravi putem videokonferencije. Opći sud odlučuje o korištenju videokonferencije pod uvjetom da uspješno protekne niz tehničkih testova i testova s usmenim prevođenjem kojima je zastupnik obvezan pristupiti i u granicama mogućnosti kojima raspolaže Opći sud.

IZVOD IZ SUDSKE PRAKSA SUDA EUROPSKE UNIJE

Sudska praksa Suda Europske unije (SEU) dostupna je putem zvanične stranice koja omogućava pretraživanje predmeta od 1997. godine nadalje.^[19] Sažetci novih presuda Europskog suda objavljuju se na stranici samog Suda u rubrici Priopćenja za medije^[20], dok se cjeloviti tekstovi presuda na dan objave u odjeljku sudske prakse stranice Suda, te su dostupni putem pretraživača^[21]

U nastavku slijedi pregled četiri odabrane odluke koje je Sud donio tijekom prve polovice 2020. godine od kojih se četiri odnose na prethodni postupak^[22]. Većina presuda je dostupna na hrvatskom jeziku na službenoj stranici Suda.^[23]

Sud Europske unije je donio presudu u predmetu C-24/19 A i dr./Gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen 25. lipnja 2020. godine. Presudom je utvrđeno da dekret i okružnica koji propisuju opće uvjete za izdavanje građevinske dozvole u svrhu izgradnje i korištenja vjetroelektrana i sami trebaju biti predmet prethodne procjene učinaka na okoliš. Sud je, okupljen u velikom vijeću, donio odluku o tumačenju Direktive 2001/42 o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš^[24], navođenjem važnih pojašnje-

[19] Tekstovi starijih presuda dostupni su putem popisa prema broju predmeta (Numerical Access) na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/

[20] https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/hr/

[21] <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=hr>

[22] Prethodni postupak omogućuje sudovima država članica da u okviru postupka koji se pred njima vodi upute Sudu pitanja o tumačenju prava Unije ili o valjanosti nekog akta Unije. Sud ne rješava spor pred nacionalnim sudom. Na nacionalnom je sudu da predmet riješi u skladu s odlukom Suda. Ta odluka jednako obvezuje i druge nacionalne sudove pred kojima bi se moglo postaviti slično pitanje.

[23] Za ovaj pregled su korišteni službeni prijevodi i saopćenja za javnost sa službene stranice SEU-a https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/en/.

[24] Direktiva 2001/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (SL 2001., L 197, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 17.)

nja o mjerama koje podliježu procjeni predviđenoj tom direktivom kao i o posljedicama neprovođenja procjene.

Sud je ovaj zahtjev za tumačenje podnesen u okviru spora između stanovnika područja smještenog u blizini autoceste E40 na području općina Aalter i Nevele (Belgija), predviđenog za izgradnju vjetroelektrana, i Gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen (regionalna služba za urbanizam pri uredu za prostorno planiranje u Flandriji, odjel za Istočnu Flandriju, Belgija) povodom građevinske dozvole koju je to tijelo izdalo u svrhu izgradnje i korištenja pet vjetroelektrana (u daljnjem tekstu: sporna dozvola).

Izdavanje sporne dozvole 30. studenoga 2016. podlijegalo je, poštovanju određenih uvjeta propisanih odredbama dekreta flamanske vlade i okružnicom koji se odnose na izgradnju i korištenje vjetroelektrana. Tužitelji su se osobito pozivali na povredu Direktive 2001/42, zbog toga što dekret i okružnica na temelju kojih je izdana dozvola nisu bili predmet procjene učinaka na okoliš. Nasuprot tomu, autor sporne dozvole smatrao je da predmetni dekret i okružnica nisu trebali biti predmet takve procjene.

Sud je podsjetio na to da Direktiva 2001/42 obuhvaća planove i programe, kao i njihove izmjene, koje je izradilo ili usvojilo tijelo države članice, pod uvjetom da su „propisani zakonodavnim, regulatornim ili administrativnim odredbama”^[25]. Osim toga, ona obvezu podvrgavanja određenog plana ili programa procjeni učinaka na okoliš uvjetuje time da plan ili program na koji se odnosi ta odredba može imati značajne učinke na okoliš^[26]. Kao prvo, kad je riječ o pojmu „planovi i programi koji su propisani zakonodavnim, regulatornim ili administrativnim odredbama”, Sud je presudio da su njime obuhvaćeni dekret i okružnica koje je donijela vlada savezne jedinice države članice EU, pri čemu ta dva akta sadržavaju različite odredbe o izgradnji i korištenju vjetroelektrana. Iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da se „propisanim” u smislu i u svrhu primjene te direktive treba smatrati planove i programe čije je donošenje uređeno nacionalnim zakonodavnim ili regulatornim odredbama koje određuju tijela nadležna za njihovo donošenje i njihovu izradu^[27], te se mjera treba smatrati „propisanom” ako se pravna osnova ovlasti za njezino donošenje temelji na odredbi takve prirode, iako zapravo ne postoji nikakva obveza njezina donošenja^[28].

Nakon što su ga sud koji je uputio zahtjev i vlada Ujedinjenog Kraljevstva pozvali da preispita tu sudsku praksu, Sud je najprije naglasio da bi ograničenje uvjeta iz članka 2. točke (a) druge alineje Direktive 2001/42 samo na one „planove i programe” čije je usvajanje obvezno moglo dovesti do toga da se tom pojmu dâ zanemariv doseg i ne bi omogućilo očuvanje korisnog učinka te odredbe. Iz ekstenzivnog objašnjenja Suda proizlazi da bi ciljevi Direktive 2001/52 mogli biti dovedeni u pitanje uskim tumačenjem kojim bi se državi članici dopustilo da izbjegne obvezu procjene učinaka na okoliš na način da ne propiše da je usvajanje planova ili programa obvezno, te je također naveo da je prošireno tumačenje pojma „planovi i programi” u skladu s međunarodnim obvezama Unije^[29].

Sud je zatim razmatrao ispunjavaju li predmetni dekret i okružnica uvjet iz članka 2 točke (a) druge alineje Direktive 2001/42. U tom je pogledu naveo da je dekret donijela flamanska vlada na temelju

[25] Članak 2. točka (a) Direktive 2001/42

[26] Članak 3. stavak 1. Direktive 2001/42

[27] Presude Suda od 22. ožujka 2012., Inter-Environnement Bruxelles i dr. (C-567/10, EU:C:2012:159, t. 31.); od 7. lipnja 2018., Thybaut i dr. (C-160/17, EU:C:2018:401, t. 43.) i od 12. lipnja 2019., Terre wallonne (C-321/18, EU:C:2019:484, t. 34.)

[28] Presuda Suda od 7. lipnja 2018., Inter-Environnement Bruxelles i dr. (C-671/16, EU:C:2018:403, t. 38. do 40.)

[29] Kao što to osobito proizlazi iz članka 2 stavka 7 Konvencije o procjeni utjecaja na okoliš preko državnih granica, potpisane u Espouu (Finska) 26. veljače 1991.

zakonske ovlasti, u svojstvu izvršne vlasti belgijske savezne jedinice. Usto, okružnicu kojom se nastoji stvoriti okvir diskrecijske ovlasti nadležnih tijela također je donijela flamanska vlada i njome se – njihovom razradom ili odstupanjem od njih – mijenjaju odredbe tog dekreta, podložno provjeri nacionalnog suda kad je riječ o njezinoj točnoj pravnoj prirodi i detaljnom sadržaju. Sud je stoga zaključio da su dekret i – podložno tim provjerama – okružnica obuhvaćeni pojmom „planovi i programi”, s obzirom na to da ih treba smatrati „propisanima” u smislu Direktive 2001/42. Kao drugo, kad je riječ o tome je li dekret i okružnicu trebalo podvrgnuti procjeni učinaka na okoliš primjenom Direktive 2001/42 zbog toga što bi mogli imati značajne učinke na okoliš, Sud je presudio da su učinci ovih akata – koji sadržavaju različite odredbe o izgradnji i korištenju vjetroelektrana- na okoliš nesporni. Dodatno Sud je objasnio da takvo tumačenje ne može biti dovedeno u pitanje posebnom pravnom prirodom okružnice.

Kao treće i posljednje, kad je riječ o mogućnosti održavanja učinaka tih akata i dozvole donesenih povredom Direktive 2001/42, Sud je podsjetio na to da su države članice dužne ukloniti nezakonite posljedice takve povrede prava Unije. Sud je utvrdio da u situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku nacionalni sud može održati učinke dekreta i okružnice, kao i dozvole izdane na njihovoj osnovi, samo ako mu to dopušta nacionalno pravo u okviru spora koji je pred njim pokrenut i pod pretpostavkom da bi poništenje te dozvole moglo imati značajne posljedice na opskrbu električnom energijom – u ovom slučaju u Belgiji – i to samo u vremenu koje je nužno potrebno za ispravljanje te nezakonitosti, što, prema potrebi, treba procijeniti nacionalni sud.

...

Presudom u predmetu C-36/20 PPU *Ministerio Fiscal* (tijelo koje može zaprimiti zahtjev za međunarodnu zaštitu), donesenoj 25. lipnja 2020. u okviru hitnog prethodnog postupka (PPU), Sud je presudio da je istražni sudac pred kojim se vodi postupak radi odlučivanja o zadržavanju državljanina treće zemlje koji nezakonito boravi u državi jedno od „drugih tijela” u smislu članka 6 stavka 1 drugog podstavka Direktive 2013/32^[30] (u daljnjem tekstu: Direktiva o postupcima) koja mogu zaprimati zahtjeve za međunarodnu zaštitu, ali nisu nadležna na temelju nacionalnog prava za njihovo evidentiranje. U tom pogledu, Sud je utvrdio da sudska tijela koja moraju odlučiti o zadržavanju državljanina treće zemlje koji nezakonito boravi u državi, mogu zaprimiti zahtjev za međunarodnu zaštitu te dotičnu osobu moraju obavijestiti o konkretnim načinima podnošenja takvog zahtjeva. Sud je također presudio da nemogućnost pronalaženja smještaja u humanitarnom prihvatnom centru ne može opravdati zadržavanje podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

Dana 12. prosinca 2019. španjolska tijela za spašavanje na moru zaustavila su čamac koji je prevezio 45 državljana trećih zemalja, među kojima i osobu V.L. koja je malijski državljanin, blizu otoka Gran Canaria (Španjolska) na koji su navedeni državljanin iskrcani. Sljedećeg dana upravno tijelo naložilo je udaljavanje tih državljana i Juzgadu de Instrucción nº 3 de San Bartolomé de Tirajana (istražni sud br. 3 u San Bartoloméu u Tirajani, Španjolska) podnijelo je zahtjev za smještaj u ustanovu za zadržavanje. Nakon što ju je taj sud obavijestio o njezinim pravima, osoba V.L. obavijestila je potonji o svojoj namjeri da zatraži međunarodnu zaštitu. Zbog manjka smještaja u humanitarnom prihvatnom centru, isti je sud naložio da se osobu V.L. smjesti u ustanovu za zadržavanje za strance u kojoj se trebalo postupati s njezinim zahtjevom za međunarodnu zaštitu. Osoba V.L. stoga je pred navedenim sudom podnijela žalbu protiv odluke o njezinu zadržavanju jer nije u skladu s Direktivom o postupcima i Direktivom 2013/33^[31] (u daljnjem tekstu: Direktiva o prihvatu).

[30] Direktiva 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite (SL 2013., L 180, str. 60.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 249.)

[31] Direktiva 2013/33/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju standarda za prihvata podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu (SL 2013., L 180, str. 96.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 137.)

U okviru tog žalbenog postupka, taj je sud uputio Sudu zahtjev za prethodnu odluku osobito u vezi s pitanjem je li on obuhvaćen pojmom „druga tijela” u smislu članka 6 stavka 1 podstavka 2 Direktive o postupcima i, prema tome, može li zaprimiti zahtjeve za međunarodnu zaštitu. Također je pitao Sud o zakonitosti zadržavanja osobe V.L.

Kao prvo, Sud je pojasnio da doslovno tumačenje pojma „drugih tijela za koja je vjerojatno da za primaju [zahtjeve za međunarodnu zaštitu]” u smislu te odredbe, a osobito izbor pridjeva „druga”, svjedoči o želji zakonodavca Unije da zadrži široko poimanje tijela koja, iako nisu nadležna za evidentiranje takvih zahtjeva, ipak potonje mogu zaprimiti. Taj izraz stoga može obuhvatiti i upravna i sudska tijela. Taj je zaključak potkrijepljen kontekstualnim tumačenjem navedene odredbe. Naime, jedan od ciljeva Direktive o postupcima je osiguranje učinkovitog pristupa, odnosno što je moguće lakšeg pristupa postupku dodjele međunarodne zaštite, te bi zabrana sudskom tijelu da zaprimi zahtjeve za međunarodnu zaštitu onemogućila ostvarivanje tog cilja. Osobito kad je riječ o vrlo brzim postupcima, u kojima saslušanje podnositelja zahtjeva od strane suda može biti prva prilika pozivanja na pravo podnošenja takvog zahtjeva. Sud je stoga zaključio da je istražni sudac pred kojim se vodi postupak radi odlučivanja o zadržavanju državljanina treće zemlje koji nezakonito boravi u toj državi s namjerom njegova prisilnog udaljenja ili vraćanja, jedno od „drugih tijela” koja mogu zaprimati zahtjeve za međunarodnu zaštitu.

Kao drugo, Sud je razmotrio obveze takvog istražnog suca u svojstvu „drugog tijela”. Utvrdio je da iz članka 6 stavka 1 drugog i trećeg podstavka Direktive o postupcima proizlazi, s jedne strane, da je taj sud dužan podnositeljima zahtjeva za međunarodnu zaštitu pružiti informacije o konkretnim načinima podnošenja takvog zahtjeva. Stoga taj sud postupa u skladu sa zahtjevima te direktive kada preuzima inicijativu obavijestiti državljanina treće zemlje o pravu da zatraži međunarodnu zaštitu. S druge strane, kada je državljanin izrazio svoju namjeru da podnese takav zahtjev pred istražnim sucem, potonji mora prosljediti spis tijelu nadležnom za evidentiranje navedenog zahtjeva kako bi taj državljanin treće zemlje mogao koristiti materijalne uvjete prihvata i zdravstvene skrbi predviđene člankom 17 Direktive o prihvatu.

Kao treće, Sud je ispitao usklađenost zadržavanja osobe V.L. s direktivama o postupcima i o prihvatu. Najprije je istaknuo da iz tih direktiva proizlazi da treba zadržati široko shvaćanje pojma „podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu”, tako da državljanin treće zemlje to svojstvo stječe od trenutka podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, a koje podnošenje na zahtijeva nikakvu administrativnu formalnost. Izražavanje želje da zahtijeva međunarodnu zaštitu pred „drugim tijelom”, kao što je to istražni sudac, dovoljno je da se toj osobi dodijeli status podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Slijedom toga, Sud je istaknuo da su od dana kada je osoba V.L. podnijela svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu uvjeti njezina zadržavanja bili uređeni člankom 26 stavkom 1. Direktive o postupcima i člankom 8 stavkom 1 Direktive o prihvatu. Iz zajedničkog tumačenja tih odredbi proizlazi da države članice ne smiju zadržati osobu samo zato što je podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu i da razlozi i uvjeti zadržavanja kao i jamstva dana zadržanim podnositeljima zahtjeva moraju biti u skladu s Direktivom o prihvatu. Međutim, budući da se u članku 8 stavku 3 prvom podstavku potonje direktive iscrpno navode različiti razlozi koji mogu opravdati zadržavanje i da nemogućnost pronalaženja smještaja u humanitarnom prihvatnom centru za podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu nije jedan od šest razloga zadržavanja navedenih u toj odredbi, zadržavanje osobe V.L. u ovom je slučaju bilo protivno zahtjevima Direktive o prihvatu.

...

U presudi Alianța pentru combaterea abuzurilor (C-88/19) od 11. lipnja 2020. godine, SEU je odlučio o teritorijalnom području primjene sustava stroge zaštite određenih životinjskih vrsta, koji je pred-

viđen člankom 12 stavkom 1 Direktive 92/43 o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore^[32] (u daljnjem tekstu: Direktiva o staništima). U tom pogledu Sud je potvrdio da je taj sustav stroge zaštite predviđen za vrste koje su navedene u Prilogu IV. točki (a) navedenoj direktivi, poput vuka, također primjenjiv na primjerke koji napuste svoje prirodno stanište i nalaze se u područjima ljudskih naselja. Prema tom shvaćanju, hvatanje i prijevoz vuka pronađenog u mjestu mogu se opravdati samo ako su predmet odstupanja koje je odobrilo nadležno nacionalno tijelo.

Osoblje udruge za zaštitu životinja zajedno s veterinarom je 2016. godine bez prethodnog odobrenja uhvatilo i prevezlo vuka koji se zadržavao na mjestu stanovanja mještanina jednog rumunjskog mjesta koje se nalazi između dvaju velikih područja zaštićenih na temelju Direktive o staništima. Međutim, prijevoz uhvaćenog vuka u prirodni rezervat nije se odvijao kako je bilo predviđeno te je vuk uspio pobjeći u okolnu šumu. Podnesena je kaznena prijava zbog kaznenih djela povezanih s hvatanjem i prijevozom vuka u lošim uvjetima. U okviru tog kaznenog postupka sud koji je uputio zahtjev pita se primjenjuju li se zaštitne odredbe Direktive o staništima na hvatanje divljih vukova na periferiji aglomeracije ili na području teritorijalne upravne jedinice.

Sud je najprije podsjetio na to da članak 12 stavak 1 točka (a) Direktive o staništima nalaže državama članicama da poduzmu sve potrebne mjere za uspostavu sustava stroge zaštite zaštićenih životinjskih vrsta, „u njihovom prirodnom arealu”, zabranjujući sve oblike namjernog hvatanja ili ubijanja primjeraka tih vrsta „u divljini”. Kad je riječ o teritorijalnom području primjene te zabrane namjernog hvatanja ili ubijanja, Sud je naveo da je u pogledu zaštićenih životinjskih vrsta koje su, poput vuka, široko rasprostranjene, pojam „prirodni areal” širi od zemljopisnog područja u kojem postoje fizički ili biološki čimbenici bitni za njihov život i razmnožavanje i da, prema tome, odgovara zemljopisnom području na kojem predmetna vrsta boravi, odnosno na kojem se ona rasprostranjuje u okviru svojeg prirodnog ponašanja. Iz toga proizlazi da zaštita predviđena člankom 12 stavkom 1 Direktive o staništima ne sadržava ograničenja ili granice tako da se ne može smatrati da je divlji primjerak zaštićene životinjske vrste koji se nalazi u blizini područja ljudskog naselja ili unutar njih, koji prelazi takva područja ili se hrani resursima koje je proizveo čovjek, životinja koja je napustila svoj „prirodni areal”. Takvo tumačenje potvrđuje definicija iz članka 1 stavka 1 točke (f) Konvencije o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja^[33], prema kojoj pojam „područje rasprostranjenja” vrste uzima u obzir sve vrste područja koje ta vrsta prelazi.

Stoga prema mišljenju Suda, tekst članka 12 stavka 1 točke (a) Direktive o staništima, koji zabranjuje namjerno hvatanje ili ubijanje primjeraka zaštićenih vrsta „u divljini” ne dopušta da se iz područja zaštite te odredbe isključe područja ljudskih naselja. Upotrebom riječi „u divljini” samo se pojašnjava da se zabrane predviđene tom odredbom ne primjenjuju nužno na primjerke koji su predmet zakonitog oblika zatočeništva. Sud je utvrdio da se obveza stroge zaštite zaštićenih životinjskih vrsta primjenjuje na sve „prirodne areale” tih vrsta, bilo da se one nalaze u svojem prirodnom staništu, područjima očuvanja ili u blizini ljudskih naselja.

Kad je riječ o upravljanju situacijama koje mogu nastati ako dođe do kontakta primjerka zaštićene životinjske vrste s ljudima ili njihovom imovinom, Sud je podsjetio na to da je na državama članicama da donesu potpun zakonodavni okvir, koji u skladu s člankom 16 stavkom 1 točkama (b) i (c) Direktive o staništima može obuhvaćati mjere za sprečavanje ozbiljne štete, posebno na usjevima i stoci ili mjere donesene u interesu javnog zdravlja i javne sigurnosti ili zbog ostalih imperativnih

[32] Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.)

[33] Konvencija o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja, potpisana u Bonnu 23. lipnja 1979. i sklopljena u ime Zajednice Odlukom Vijeća 82/461/EEZ od 24. lipnja 1982. (SL 1982., L 210, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 16., str. 20.)

razloga prevladavajućeg javnog interesa, uključujući interese socijalne ili gospodarske prirode. Tako je Sud potvrdio da se hvatanje i prijevoz primjerka zaštićene životinjske vrste, poput vuka, mogu provesti samo u okviru odstupanja koje je odobrilo nadležno nacionalno tijelo na temelju članka 16 stavka 1 točaka (b) i (c) Direktive o staništima, a koje se osobito temelji na javnoj sigurnosti.

...

Presudom u predmetu C-507/18 NH/Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford od 23. travnja 2020. godine Sud je presudio da su izjave koje je dala osoba tijekom audiovizualne emisije, prema kojima ona nikada ne bi zaposlila niti u svojem poduzeću radila s osobama određene spolne orijentacije, obuhvaćene materijalnim područjem primjene Direktive 2000/78^[34] (u daljnjem tekstu: Direktiva o zabrani diskriminacije) i, konkretnije, izrazom „uvjet[i] za pristup zapošljavanju [...] ili uvjet[i] za obavljanje zanimanja” u smislu članka 3 stavka 1 točke (a) te direktive, čak i ako u trenutku kada su te izjave dane nije bio u tijeku niti je bio planiran ikakav postupak zapošljavanja, pod uvjetom, međutim, da veza između navedenih izjava i uvjeta za pristup zapošljavanju ili uvjeta za obavljanje zanimanja u tom poduzeću nije hipotetska. Sud je ustanovio da se u takvom slučaju nacionalnim pravom može predvidjeti da udruženje ima pravo pokrenuti sudski postupak radi naknade štete čak i ako oštećenik nije odrediv.

U predmetnom slučaju odvjetnik je prilikom intervjua u sklopu radijske emisije izjavio da u svojem odvjetničkom uredu ne želi raditi s homoseksualnim osobama niti ih zaposliti. Smatrajući da njegove izjave čine diskriminatorno postupanje na temelju spolne orijentacije radnika, odvjetničko udruženje koje se bavi pružanjem pravne pomoći radi zaštite prava lezbijki, gejeva, biseksualaca, transrodnih i interseksualnih osoba (LGBTI) pokrenulo je protiv njega sudski postupak radi naknade štete. Budući da je tužba prihvaćena u prvom stupnju i da je presuda potvrđena u žalbenom postupku, odvjetnik je protiv presude donesene u žalbenom postupku podnio žalbu u kasacijskom postupku pred Corteom suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud, Italija). Potonji je stoga Sudu postavio prethodno pitanje, među ostalim, o tumačenju izraza „uvjet[i] za pristup zapošljavanju [...] ili uvjet[i] za obavljanje zanimanja” u smislu Direktive o zabrani diskriminacije.

Nakon što je podsjetio na to da taj izraz zahtijeva autonomno i ujednačeno tumačenje te da se ne može usko tumačiti, Sud ga je protumačio upućujući na svoju presudu Asociația Accept^[35]. Tako je Sud, među ostalim, naglasio da su izjave koje upućuju na postojanje homofobne politike zapošljavanja obuhvaćene izrazom „uvjet[i] za pristup zapošljavanju [...] ili uvjet[i] za obavljanje zanimanja” čak i ako potječu od osobe koja nije pravno ovlaštena zapošljavati, pod uvjetom da veza između tih izjava i poslodavčeve politike zapošljavanja nije hipotetska. Postojanje takve veze nacionalni sudovi trebaju ocijeniti na temelju svih okolnosti u kojima su dane navedene izjave. U tom su pogledu osobito relevantni status osobe i svojstvo u kojem je dala izjave, iz kojih mora proizlaziti da ta osoba ima odlučujući utjecaj na poslodavčevu politiku zapošljavanja ili se može smatrati da ima takav utjecaj. Nacionalni sudovi također moraju uzeti u obzir prirodu i sadržaj predmetnih izjava kao i kontekst u kojem su one dane, osobito jesu li javne ili privatne naravi.

Prema mišljenju Suda, činjenica da tumačenje izraza „uvjet[i] za pristup zapošljavanju [...] ili uvjet[i] za obavljanje zanimanja” može dovesti do mogućeg ograničenja pri ostvarivanju slobode izražava-

[34] Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69. i ispravak SL 2020., L 63, str. 9.). Tom se direktivom u području na koje se ona odnosi provodi opće načelo nediskriminacije koje je potvrđeno u članku 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

[35] Presuda Suda od 25. travnja 2013., Asociația Accept (C-81/12, Priopćenje za medije br. 52/13)

nja ne dovodi u pitanje to tumačenje. Sud je u tom pogledu podsjetio na to da sloboda izražavanja nije apsolutno pravo i da njezino ostvarivanje može biti ograničeno, pod uvjetom da su ta ograničenja predviđena zakonom i da poštuju bit tog prava kao i načelo proporcionalnosti. To načelo podrazumijeva provjeru jesu li ta ograničenja nužna te odgovaraju li doista ciljevima od općeg interesa koje priznaje Unija ili potrebi zaštite prava i sloboda drugih osoba. U ovom slučaju ti su uvjeti ispunjeni, s obzirom na to da ograničenja izravno proizlaze iz Direktive o zabrani diskriminacije i primjenjuju se isključivo radi postizanja njezinih ciljeva, odnosno osiguranja načela jednakog postupanja pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja i postizanja visoke razine zaposlenosti i socijalne zaštite. Ograničenja koja proizlaze iz Direktive o zabrani diskriminacije nužna su kako bi se zajamčila prava u području zapošljavanja i obavljanja zanimanja kojima raspolažu osobe na koje se odnosi ta direktiva. Naime, sama bit zaštite koja se navedenom direktivom dodjeljuje u području zapošljavanja i obavljanja zanimanja može postati neostvariva ako izjave obuhvaćene izrazom „uvjet[i] za pristup zapošljavanju [...] ili uvjet[i] za obavljanje zanimanja” u smislu te direktive ne bi bile obuhvaćene njezinim područjem primjene jer su dane u sklopu zabavne audiovizualne emisije ili zato što je osoba koja ih je dala njima izrazila svoj osobni stav.

Naposljetku, Sud je presudio da se Direktivi o zabrani diskriminacije ne protivi talijanski propis na temelju kojeg udruženje odvjetnika čiji je statutarni cilj pružanje pravne pomoći osobama određene spolne orijentacije te promicanje kulture i poštovanja prava te kategorije osoba automatski ima, zbog tog cilja i neovisno o svojoj mogućoj profitnoj osnovi poslovanja, aktivnu procesnu legitimaciju za pokretanje postupka pred sudom radi provedbe obveza iz Direktive i, ovisno o slučaju, dobivanja naknade štete, u slučaju postupanja koje u smislu navedene direktive može činiti diskriminaciju navedene kategorije osoba i ako oštećenik nije odrediv.

Sud je u tom pogledu pojasnio da, iako se Direktivom ne nalaže priznavanje takvog svojstva udruženju poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku ako se ne može odrediti oštećenik, njome se predviđa mogućnost da države članice donose ili zadrže odredbe koje su povoljnije za zaštitu načela jednakog postupanja od onih koje ona sadržava. Stoga je na državama članicama koje su tako postupile da odluče pod kojim uvjetima udruženje može pokrenuti sudski postupak radi utvrđenja postojanja diskriminacije i njezina sankcioniranja. Na njima je da utvrde, među ostalim, treba li profitni ili neprofitni cilj udruženja utjecati na ocjenu njegove aktivne procesne legitimacije u tom smislu i pojasne doseg tako pokrenutog postupka, osobito sankcija koje se mogu izreći njegovim okončanjem, pri čemu te sankcije moraju, u skladu s člankom 17 Direktive o zabrani diskriminacije, biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće, uključujući u slučajevima kad oštećenik nije odrediv.

Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Januar – juni 2020. godine

Pripremile: Ermina Dumanjić i Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH

Uvod

Za period januar – juni 2020. godine Ustavni sud je odabrao pet odluka. Prva odluka, AP 7172/18, odnosi se na nezadovoljavajuće obrazloženje redovnih sudova o tome zašto su apelantovu raniju osuđivanost uzeli kao otežavajuću okolnost prilikom odlučivanja u novom krivičnom postupku, u situaciji kada se sudovi nisu ni upuštali u ispitivanje konkretnih apelantovih navoda da su prethodne osude po sili zakona brisane. Na ovaj način prekršeno je apelantovo pravo iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

Druga odluka, AP 1634/18, također se tiče nezadovoljavajućeg obrazloženja osporenih odluka, zbog proizvoljne primjene Zakona o zemljišnim knjigama u situaciji kada je sud odbio prihvatiti kao odgovarajuću dokumentaciju koju je apelantica dostavila, iz pretjerano formalnih razloga. Također, u ovoj odluci je utvrđeno i kršenje prava na ravnopravnost strana u postupku zato što apelantica nije bila obaviještena o uključenju umješaka u postupak, niti o njegovim podnescima.

Sljedeća odluka, AP 5055/18, zanimljiva je zbog toga što je Ustavni sud primio više apelacija koje su se odnosile na odbacivanje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke analognom primjenom ZPP-a kojim se ograničava parnična sposobnost stranke da izjavi reviziju. Odlučujući o tom pitanju, Ustavni sud je utvrdio kršenje prava iz člana 13 u vezi sa članom 6 Evropske konvencije, budući da takvo ograničenje nije propisano u ZUS-u koji sadrži odredbe o tome ko i kako može izjaviti zahtjev za vanredno preispitivanje.

Odluka AP 4436/19 tiče se odbijanje isplate zatezne kamate na iznos nezakonito uplaćenih dažbina koje su apelantu naknado vraćene rješenjem organa Uprave za indirektno oporezivanje. U ovom slučaju, Ustavni sud je utvrdio da je prekršeno pravo na imovinu zato što je nadležna Uprava odbila apelantu isplatiti zateznu kamatu na vraćeni iznos nezakonito naplaćenog PDV-a, bez uvažavanja relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, prije svega dužine vremenskog perioda u kom je apelant nezakonito bio lišen svoje imovine.

Posljednja odabrana odluka za period januar – juni 2020. godine je odluka AP 1217/20 u kojoj je Ustavni sud bio pozvan da odluči o zabrani kretanja licima mlađim od 18 i starijim od 65 godina u situaciji proglašene pandemije zbog korona virusa i bolesti COVID-19.

Član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 7172/18 – Odmjeravanje kazne i ranija osuđivanost; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant se žalio da su redovni sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo prilikom odmjeravanja kazne u krivičnom postupku u kojem je osuđen za krivično djelo pronevjere u službi, za koje mu je

izrečena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci. Kao otežavajuću okolnost Općinski sud je cijenio raniju osuđivanost na uslovne osude zbog druga dva krivična djela. Apelantov žalbeni navod u vezi s ranijim osudama Kantonalni sud je ocijenio kao neosnovan, ističući da je članom 125 stav 1 tačka b) KZFBiH propisano da se, pod uslovom da počinitelj krivičnog djela nije ponovo osuđen za novo krivično djelo, uslovna osuda briše iz kaznene evidencije ako za to vrijeme osuđeni ne počini novo krivično djelo. Zbog toga je odluku o brisanju uslovne osude moguće donijeti, u zakonom propisanom postupku, tek nakon službene provjere tih činjenica. Apelant je istakao da ranije uslovne osude redovni sudovi, shodno članu 125 KZFBiH, nisu mogli cijeniti kao otežavajuće okolnosti.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da bi za isključenje primjene člana 125 stav 1 tačka b) KZFBiH najprije bilo potrebno utvrditi je li od proteka vremena provjeravanja u odnosu na obje ranije presude protekla jedna godina od njihove pravomoćnosti, pa nakon toga još jedna godina od proteka vremena provjeravanja. Ustavni sud je dalje istakao da je članom 125 stav 5 KZFBiH propisano da se osuda ne može brisati iz kaznene evidencije dok je u toku krivični postupak za drugo krivično djelo. Odbijajući apelantove žalbene navode u ovom dijelu, Ustavni sud je ukazao da se Kantonalni sud nije pozvao na navedenu odredbu, već je zaključio da je odluku o brisanju uslovne osude moguće donijeti u zakonom propisanom postupku tek nakon službene provjere tih činjenica. Imajući u vidu član 321 ZKPFBiH kojim je, pored ostalog, propisano da sud po službenoj dužnosti pazi je li Krivični zakon primijenjen na štetu optuženog, Ustavni sud je zaključio da ovakvo obrazloženje Kantonalnog suda nije prihvatljivo kao zadovoljavajuće s aspekta člana 6 Evropske konvencije. Imajući u vidu da brisanje osude, shodno članu 125 stav 1 tačka b) ZKPFBiH nastupa po sili zakona, redovni sudovi se nisu ni upuštali u ispitivanje konkretnih apelantovih navoda da su prethodne osude po sili zakona brisane, odnosno nisu ponudili razloge ni obrazloženja da su se u konkretnom slučaju stekli uslovi u smislu stava 5 citiranog člana zbog kojih se prethodne osude ne mogu brisati, Ustavni sud je zaključio da redovni sudovi nisu na zaovoljavajući način obrazložili primjenu materijalnog prava kada su apelantovu raniju osuđivanost cijenili kao otežavajuću okolnost. Na ovaj način apelantu je prekršeno pravo na pravično suđenje.

AP 1634/18 – Državna imovina, arbitrarno tumačenje Zakona o zemljišnim knjigama, ravnopravnost strana u postupku; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelantica (država Bosna i Hercegovina) je pred Ustavnim sudom osporila presudu Okružnog suda u Doboju kojom je odbijen njen zahtjev za uknjižbu vlasništva na perspektivnoj vojnoj imovini u njenu korist. Organi uprave i, u konačnici, Okružni sud odbili su apelanticin zahtjev, zaključivši da priložena dokumentacija ne predstavlja valjan pravni osnov za promjenu prava vlasništva i posjeda na predmetnim nepokretnostima, odnosno da isprave na kojima apelantica temelji svoj zahtjev ne sadrže podatke koji su identični sa stanjem u zemljišnoj knjizi niti u Katastarskom operatu.

Odluka

Ustavni sud je istakao da je apelantica u zahtjevu za promjenu prava vlasništva i uknjižbu vlasništva, koji je podnijela Područnoj jedinici Doboje, navela identične zemljišnoknjižne oznake, s tim što je kao upisani organ upravljanja navela Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane, a u zemljišnoknjižnim ulošcima je kao organ upravljanja naveden Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane FNRJ Beograd. Ustavni sud je naglasio da u pogledu nekretnina iz zemljišnoknjižnih uložaka

postoji identičnost podataka iz zemljišnih knjiga i zahtjeva koji je apelantica podnijela Područnoj jedinici Doboj. Razlika u označavanju subjekta koji je upisan kao vlasnik, odnosno nosilac prava raspolaganja, Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane FNRJ Beograd – kako je utvrđeno u postupku – i Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane – kako je apelantica navela u zahtjevu za upis – prema mišljenju Ustavnog suda nije takve prirode da se zahtjev u tom dijelu može odbiti uz obrazloženje da ne postoji identičnost podataka. Suprotan zaključak bi, po ocjeni Ustavnog suda, predstavljao pretjeran formalizam. Ustavni sud je zaključio da obrazloženje Okružog suda za odbijanje apelanticeinog zahtjeva – da je dokumentacija neodgovarajuća – predstavlja arbitrarno tumačenje odredbe članova 41 i 42 Zakona o zemljišnim knjigama, čime je prekršeno apelanticeino pravo na pravično suđenje. Ustavni sud je također utvrdio da je prekršeno apelanticeino pravno na ravnopravnost stranaka pred sudom zato što apelantica nije imala jednak procesno-pravni tretman s umješačem u postupku, budući da kao suprotna strana nije bila obaviještena o njegovom učešću i dostavljenom odgovoru na tužbu.

Član 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 5055/18 – Odbacivanje zahtjeva za vanredno preispitivanje analognom primjenom ZPP-a kojim se ograničava parnična sposobnost stranke da izjavi reviziju; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je vodio spor u vezi s pravom na starosnu penziju u kojem je Vrhovni sud apelantov zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke odbacio, uz obrazloženje da Zakon o upravnim sporovima (ZUS) „ne sadrži odredbe kojima se propisuju uslovi pod kojima stranke mogu preduzimati radnje u upravnim sporovima (konkretno za podnošenje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke)“, te da se stoga, u smislu člana 55 ZUS-a, shodno primjenjuju odgovarajuće odredbe Zakona o parničnom postupku (ZPP-a). Apelant je naveo da mu je odbacivanjem zahtjeva iz navedenih razloga prekršeno pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije, kao i pravo na pristup sudu iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

Odluka

Ustavni sud je istakao da je Vrhovni sud, u konkretnom slučaju, proizvoljno primijenio odredbu člana 55 ZUS-a, budući da je pitanje parnične sposobnosti za izjavljivanje zahtjeva za vanredno preispitivanje eksplicitno propisano u članu 41 stav 1 ZUS-a, pa da stoga nema mjesta shodnoj primjeni ZPP-a. Odbacivanjem apelantovog zahtjeva za vanredno preispitivanje zbog toga što ne ispunjava uslove koji moraju biti ispunjeni po ZPP-u za izjavljivanje revizije, u situaciji kada ZUS eksplicitno daje pravo „stranci“ da izjavi taj pravni lijek, Vrhovni sud je, prema stavu Ustavnog suda, učinio nedjelotvornim inače djelotvoran pravni lijek, tako što je apelantu proizvoljno onemogućio pristup tom lijeku. Slijedom toga, Ustavni sud je zaključio da je prekršeno apelantovo pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije u vezi s pravom na pristup sudu iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Klass protiv Njemačke* (06.09.1978.), *Boyle i Rice protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (27.03.1988.), *Rotaru protiv Rumunije* (04.05.2000.) i *Asenov i drugi protiv Bugarske* (28.10.1998.).

Član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima

AP 4436/19 – Odbijanje isplate zatezne kamate na iznos nezakonito uplaćenih dažbina koje su apelantu vraćene rješenjem organa Uprave za indirektno oporezivanje; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je pred Ustavnim sudom osporio odluke Uprave za indirektno oporezivanje i Suda BiH kojima je odbijen njegov zahtjev za isplatom kamata na iznos nezakonito naplaćenih dažbina, koje su mu naknadno vraćene. Apelant je tvrdio da se u konkretnom slučaju nije mogla primijeniti odredba člana 234 Zakona o carinskoj politici (ZCP-a), koja je važila u relevantnom periodu, nego isključivo odredbe Zakona o postupku indirektnog oporezivanja, i to član 16 stav (1) tog zakona koji, prema apelantovim tvrdnjama, propisuje konkretnu situaciju i osigurava i isplatu zatezne kamate.

Odluka

Ustavni sud je istakao da nadležni organi Uprave i Sud BiH nisu uzeli u obzir činjenicu da se povrat nezakonito naplaćenih dažbina u pretežnom dijelu odnosio na povrat PDV-a, što je s pravom dovelo u pitanje isključivu primjenu tada važećeg ZCP-a, imajući u vidu član 1 stav (2) Zakona o postupku indirektnog oporezivanja i okolnost da odredbe navedenog Zakona eksplicitno propisuju obavezu nadležnog organa da poreznom obvezniku vrati novčana sredstva, uključujući i zatezne kamate. Ustavni sud je također naglasio da je odredba člana 234 ZCP-a, koja je važila u relevantnom periodu i koja isključuje isplatu kamata, bez uvažavanja vremenskog perioda koji je protekao od momenta nezakonito naplaćenih dažbina pa do njihovog vraćanja, neprecizna i problematična s aspekta zaštite prava na imovinu. Ustavni sud je ukazao na to i da je ta odredba primijenjena bez uvažavanja relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, prije svega dužine vremenskog perioda u kom je apelant nezakonito bio lišen svoje imovine, pa posljedično i uticaja na apelantovo poslovanje, zbog čega se ne može zaključiti da je primjena te odredbe u konkretnom slučaju bila proporcionalna cilju kojem se težilo.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Eko-Elda AVEE protiv Grčke* (09.03.2006.), *Buffalo SRL u likvidaciji protiv Italije* (03.07.2003.), *Lopac protiv Hrvatske* (10.10.2019.), *Jantner protiv Slovačke* (04.03.2003.), te *Kopecký protiv Slovačke* (28.09.2004.).

Član 2 Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima

AP 1217/20 – Pandemija COVID-19, zabrana kretanja licima mlađim od 18 i starijim od 65 godina; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelanti su podnijeli apelaciju Ustavnom sudu protiv naredbi Federalnog štaba Civilne zaštite kojim je uslijed pandemije virusa COVID-19 naređena zabrana kretanja licima mlađim od 18 godina i starijim od 65 godina na području Federacije Bosne i Hercegovine. Suština apelacionih navoda odnosila se na to da apelantica kao osoba preko 65 godina, odnosno apelantovo dijete mlađe od 18 godina, ne mogu napustiti svoj dom, ići u kupovinu ili ljekaru, odnosno da roditelji ne mogu izvesti svoju djecu na javni prostor, što „otežava svakodnevni život“ i „djeluje na psihofizičko stanje djece“. Ustavni sud je ove apelacione navode ispitao s aspekta prava na slobodu kretanja iz člana II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2 Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju.

Odluka

Ustavni sud je, uvažavajući i slijedeći principe koje je u ovoj situaciji istaklo i Vijeće Evrope, naglasio da Vlada FBiH i Federalni štab prilikom davanja ovlaštenja ili donošenja bilo koje mjere moraju voditi računa o tome da se njima ne narušavaju ljudska i ustavna prava u mjeri većoj nego što je to neophodno, a naročito da mjere budu ograničenog trajanja, da se u razumnim vremenskim rokovima preispituju i prilagođavaju trenutnoj situaciji, te da ne stavljaju prekomjeren teret na one na koje se odnose. Ustavni sud je naglasio da osporenim naredbom nisu predviđeni bilo kakvi izuzeci u pogledu obje kategorije osoba koje su njome obuhvaćene, npr. specifične potrebe neke kategorije osoba mlađih od 18 godina u odnosu na njihovo zdravstveno stanje, naročito kada su u pitanju djeca s posebnim potrebama. Također je, prema mišljenju Ustavnog suda, zanemarena činjenica da u okviru kategorije osoba starijih od 65 godina postoje i one osobe koje su radno aktivne i profesionalno angažirane. Ustavni sud je naglasio da prije donošenja osporene mjere nisu razmotrene alternativne, blaže mjere kojima bi se te grupe posebno zaštitile, ako za takvom posebnom zaštitom postoji potreba. Osim toga, naredbom koja je slijedila prvobitnoj, produženo je trajanje osporenih mjera „do daljnjeg“. Ustavni sud je ocijenio da je neizvjesnost o dužini perioda u kojem će takve mjere trajati neprihvatljiva. U konačnici, Ustavni sud je zaključio da osporene mjere ne ispunjavaju zahtjev „proporcionalnosti“ iz člana 2 Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju zato što se iz osporenih naredbi ne vidi na čemu su zasnovane procjene Federalnog štaba da sporne skupine na koje se mjere odnose nose veći rizik da će se zaraziti ili prenijeti zarazu COVID-19, nisu razmatrane mogućnosti uvođenja blažih mjera ako takav rizik opravdano postoji, nisu striktno vremenski ograničene, niti je utvrđena obaveza njihovog redovnog preispitivanja kako bi se osiguralo da traju samo onoliko koliko je to „neophodno“ u smislu člana 2 Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju, odnosno da se ublaže ili ukinu čim situacija to dopusti.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *De Tommaso protiv Italije* (23.02.2017.) i *Broniowski protiv Poljske* (22.06.2004.).

Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine

Pripremila: Emira Hodžić, Sud Bosne i Hercegovine

Uvod

Pandemija virusa COVID-19 se u velikoj mjeri reflektirala na dinamiku rada pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Nakon što je uvedeno vanredno stanje, pred Sudom Bosne i Hercegovine održavana su neodložna i hitna ročišta uz poštivanje pravila i procedura u cilju zaštite zdravlja ljudi, istovremeno primjenjujući važeće procesne zakone, te cijeneći svaki konkretan predmet kroz prizmu standarda iz Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Pravo na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama je prvo pitanje koje je razmatrano u predmetima pred Sudom Bosne i Hercegovine u okviru okolnosti uzrokovanih virusom COVID-19. U ovom broju *Pravne hronike* biće prikazana dva rješenja u kojima je Sud odlučivao o posebnim pritvorskim razlozima. Također će biti prikazan predmet u kojem je apelaciono vijeće Suda Bosne i Hercegovine zauzelo stav o posljedicama priznanja krivice u kontekstu protivpravno stečene imovine. Na kraju će biti izložen predmet u kojem je iznesen stav o zakonitosti pribavljenih dokaza koji se tiče prava na poštivanje privatnog i porodičnog života iz člana 8 Konvencije.

Rješenje S1 3 K 032546 20 Kž 5 od 09.04.2020. godine – član 5 EKLJP

Činjenice

U konkretnom predmetu optuženom je određena mjera pritvora zbog postojanja naročitih okolnosti koje opravdavaju bojazan da će optuženi ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti. Nakon što su nastupile vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom virusa COVID-19, branilac optuženog je podnio prijedlog za ukidanje mjere pritvora. Glavni argument koji je branilac istakao u prijedlogu za ukidanje pritvora jeste zatvorenost granica Bosne i Hercegovine s drugim državama.

Odluka

Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 032546 20 K od 31.03.2020. godine, usvojen je prijedlog odbrane optuženog za ukidanje mjere pritvora, te su određene mjere zabrane kao blaže mjere za obezbjeđenje prisustva optuženog na pretresu. Na pomenuto rješenje, Tužilaštvo BiH je podnijelo žalbu. Ispitujući žalbene navode, Apelaciono vijeće Suda je utvrdilo da su isti neosnovani, te je potvrdilo prvostepenu odluku. Sud je okolnosti koje je navela odbrana optuženog smatrao opravdanim, te iste doveo u vezu sa krivičnim djelom koje se optuženom stavljalo na teret. Naime, radilo se o krivičnom djelu koje u sebi sadrži elemente inostranosti, budući da je postojala osnovana sumnja da je optuženi pripadao organizovanoj grupi formiranoj u cilju prikrivanja i transporta oružja, municije i vojne opreme iz Bosne i Hercegovine do kupaca u drugim državama. Sud je cijenio činjenicu da su vanredne okolnosti bile proglašene ne samo u BiH već i u svim zemljama Evrope, a koje je u BiH, pored zatvorenosti graničnih prelaza, podrazumijevalo ograničeno kretanje ljudi unutar države, pojačanu policijsku kontrolu u cilju preventivnog djelovanja i sprečavanja pojave širenja zaraze. Zbog svega navedenog, Sud je zaključio da takozvana iteracijska opasnost na strani optuženog nije u dovoljnoj mjeri vjerovatna da bi opravdala dalju primjenu mjere pritvora. Iako je Tužilaštvo BiH

smatralo da bi ovakva odluka Suda mogla dovesti do toga da se ustanovi nužna primjena blažih mjera zbog okolnosti postojanja virusa kao vanredne okolnosti, Sud je ipak cijenio da je neosnovan ovakav argument budući da je Sud dužan cijeniti okolnosti svakog konkretnog slučaja.

Rješenje broj S1 2 K 029690 20 Kž 3 od 19.05.2020. godine – član 5 EKLJP

Činjenice

U postupku redovne kontrole pritvora, vanraspravno vijeće Suda BiH je utvrdilo da i dalje postoje okolnosti koje opravdavaju primjenu mjere pritvora prema optuženom – i to iz razloga opasnosti od bjekstva iz člana 132 stav 1 tačka a) ZKP BiH.

Protiv navedenog rješenja žalbu je podnio branilac optuženog ističući da je u konkretnom slučaju, ne sporeći da je optuženi bio u bjekstvu, došlo do njegove dobrovoljne predaje, te da je ponudio jemstvo. Također, branilac je naveo i postojanje vanrednih okolnosti uzrokovanih virusom COVID-19, koje po mišljenju odbrane isključuju opasnost od bjekstva.

Odluka

Apelaciono vijeće je odbilo žalbu branioca kao neosnovanu i potvrdilo prvostepeno rješenje.

U konkretnom predmetu, od strane prvostepenog vijeća je utvrđeno da je optuženi bio nedostupan duži vremenski period, uslijed čega je za istim bila raspisana međunarodna potjernica. Istu činjenicu cijenilo je i apelaciono vijeće. Nadalje, Sud je uzeo u obzir da su prema optuženom i ranije bile određene mjere zabrane napuštanja boravišta koje je optuženi prekršio na način da se nije odazvao na poziv Suda. Apelaciono vijeće je zaključilo pravilnim i to što je prvostepeno vijeće našlo postojanje jake porodične veze optuženog sa Crnom Gorom. Sve su to okolnosti koje su prema ocjeni Suda takvog intenziteta da su i dalje opravdale mjeru pritvora. Kada su u pitanju vanredne okolnosti na koje se pozivao branilac, apelaciono vijeće je iste razmatralo u kontekstu koje je vladalo u vrijeme odlučivanja po žalbi. Zaključeno je da su okolnosti varijabilne, te da je faktički primijećena intencija postepenog popuštanja mjera koje su uvedene u cilju zaštite zdravlja stanovništva. Ovo posebno iz razloga postepenog otvaranja granica i omogućenog kretanja stanovništva.

U ovom predmetu Sud je zaključio da je potrebno razgraničiti pitanje mjera koje izriče Sud u cilju obezbjeđenja prisustva optuženog na pretresu, od mjera koje u cilju zaštite ljudi izriču druge ustanove, te da jedne drugima ne predstavljaju alternativu.

Isti stav je potvrđen i u rješenju Apelacionog vijeća Suda BiH S1 2 K 034393 20 Kž 2 od 02.06.2020. godine. Pored prethodno navedenog stava, u ovom predmetu apelaciono vijeće je dodatno pojasnilo da se faktičko stanje u vezi s pandemijom mijenja na dnevnoj bazi, zbog čega ista ni na koji način ne može biti garant u krivičnom postupku u kontekstu mjere obezbjeđenja prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog u toku krivičnog postupka.

Presuda broj: S1 2 K 023378 19 Kž 3 od 11.02.2020. godine – posljedice presude na osnovu priznanja krivice

Činjenice

Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 023378 17 K od 29.11.2019. godine, prema osuđenom je opozvana uslovna osuda izrečena ranijom pravosnažnom presudom istog Suda. Sud je novom

presudom naložio izvršenje kazne zatvora u trajanju od jedne godine. Nadalje, na osnovu odredbi člana 110 i 111 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), od osuđenog je oduzeta imovinska korist pribavljena krivičnim djelom u iznosu od 44.488,60 KM, s obavezom plaćanja u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude.

U konkretnom predmetu prvostepenu presudu kojom je osuđenom, tada optuženom, prvobitno izrečena uslovna osuda, Sud je donio na osnovu priznanja optuženog o krivici. Optuženi je oglašen krivim zbog krivičnog djela porezna utaja ili prevara iz člana 210 stav 1 KZ BiH, a Sud mu je izrekao uslovnu osudu čiji opoziv je uslovljen izmirenjem naložene obaveze vraćanja protivpravno stečene imovinske koristi u skladu sa članom 60 stav 1 KZ BiH.

Protiv presude kojom je opozvana uslovna osuda, žalbu je podnio branilac, s prijedlogom da apelaciono vijeće uvaži pobijanu presudu, preinači u pogledu dijela obaveze plaćanja imovinske koristi, te osuđenog oslobodi obaveze plaćanja iste ili da mu produži rok za ispunjenje obaveze. Branilac optuženog se pozvao na odredbe Zakona o krivičnom postupku BiH koje propisuju mogućnost od oslobađanja od obaveze plaćanja iz člana 63 stav 2 ZKP BiH.

Odluka

Apelaciono vijeće Suda Bosne i Hercegovine je žalbu odbilo kao neosnovanu, te potvrdilo prvostepenu presudu. Odlučujući o žalbi, vijeće je imalo u vidu da je Sud optuženog oglasio krivim po osnovu priznanja nakon što je prethodno utvrđeno da su ispunjeni kumulativni uslovi koje za takav slučaj propisuje Zakon o krivičnom postupku. Da bi Sud prihvatio izjavu optuženog morao je prethodno utvrditi da je optuženi, između ostalog, svjestan posljedica vezanih za odluku o imovinskopravnom zahtjevu, što je ovdje bio slučaj. Optuženi je tokom postupka imao branioca koji ga je zastupao i na ročištu za razmatranje krivice. Apelaciono vijeće je cijenilo i činjenicu da je u prethodnom periodu prije opoziva uvjetne osude optuženom produžen rok za plaćanje utvrđenog iznosa na ime vraćanja protivpravno stečene imovinske koristi i to godinu dana, a da isti nije poduzeo niti jednu radnju iz koje je vidljivo da je imao namjeru plaćanja iste. Također, utvrđeno je da isti nije u takvoj materijalnoj situaciji iz koje proizlazi objektivna nemogućnost plaćanja obaveze. Suština odluke jeste da se sporazumom o priznanju krivice može dobiti određena korist u smislu visine kazne, ali da zakon ne daje pogodnosti u odnosu na dužnost vraćanja imovinske koristi koja se po zakonu mora oduzeti. Upravo iz tog razloga, Sud je u postupku razmatranja izjave o priznanju krivice dužan ispitati da li je optuženi u momentu priznanja bio svjestan i posljedice koju sa sobom povlači priznanje u pogledu vraćanja imovinske koristi. Ovo posebno što je Sud izrekao uslovnu osudu uz obavezu optuženog da vrati imovinsku korist, dakle kao dodatni uslov iz člana 60 stav 1 KZ BiH, smatrajući da se samo tako u konkretnom slučaju može ostvariti svrha krivičnopravne sankcije. Prema tome, po mišljenju vijeća, ta obaveza postoji i nakon izdržavanja kazne zatvora, a optuženi je svjesno izbjegavao plaćanje, što je za sobom polučilo opoziv uslovne osude. S tim u vezi, Sud je problematizirao i pitanje mogućnosti opoziva uslovne osude i u slučaju objektivne nemogućnosti izmirenja protivpravno stečene imovinske koristi, smatrajući da je uvjetovanost izrečene krivičnopravne sankcije odvojeno pitanje. Ovo dodatno potkrepljuje i činjenica da je prvostepeni sud uslovnu osudu vezao za dodatnu obavezu koja se tiče obaveze vraćanja imovinske koristi shodno članu 60 stav 1 KZ BiH, a kojim se po mišljenju Suda pospješuje učinak uslovne osude kroz specijalnu prevenciju.

Predmet broj: S1 3 K 025190 19 Kžk od 14.02.2020. godine

Činjenice

Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine optuženima je stavljeno na teret da su u okviru organizovane grupe počinili krivično djelo neovlašteni promet opojnim drogama iz člana 195 stav 1 u

vezi sa članom 195 stav 2 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Prvostepeno vijeće Suda Bosne i Hercegovine je donijelo presudu kojom su optuženi oglašeni krivim.

Odluka

Odlučujući o žalbama Tužilaštva i odbrane, vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH je ukinulo prvostepenu presudu u odnosu na tri tačke optužnice zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, dok je u odnosu na jednu tačku optužnice presuda potvrđena. Nakon provedenog postupka pred vijećem Apelacionog odjeljenja, jedan dio optužbe je odbijen, a za drugi dio optužbe optuženi su oslobođeni. Kada je u pitanju dio izreke presude kojim je optužba odbijena, apelaciono vijeće je na osnovu zapisnika o ispitivanju osumnjičenih iz istrage utvrdilo da isti nisu ispitani u skladu s odredbama Zakona o krivičnom postupku u odnosu na pojedine tačke optužnice. Zakon o krivičnom postupku BiH u članu 78 stav 2 propisuje da se osumnjičeni mora ispitati, te mu se mora saopštiti za koje krivično djelo se tereti i osnove sumnje protiv njega, dok član 225 stav 3 istog Zakona propisuje da se optužnica ne može podići ako osumnjičeni nije ispitan. U konkretnom slučaju u optužnom aktu je dodana kriminalna količina o kojoj u istrazi osumnjičeni, kasnije optuženi, nisu bili upoznati, te je stoga apelaciono vijeće odbilo optužbu u tom dijelu.

Osudjući dio prvostepene presude se u najvećoj mjeri oslanjao na dokaze koji su pribavljeni u toku istrage putem posebnih istražnih radnji. Apelaciono vijeće je u ponovljenom postupku ispitalo zakonitost istih. U ovom predmetu razmatrano je i pitanje slučajnog nalaza dobijenog u okviru provođenja posebnih istražnih radnji. Apelaciono vijeće je zakonitost dokaza posmatralo u svjetlu odluke ESLJP u predmetu *Dragojević protiv Hrvatske*. Pored navedene odluke, vijeće je imalo u vidu i predmet *Huvig protiv Francuske* (11105/84). Sudija za prethodni postupak je u toku istrage u ovom predmetu na prijedlog tužioca izdao više naredbi za provođenje posebnih istražnih radnji zbog postojanja osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo krijumčarenje ljudi. Vijeće je utvrdilo da je prvobitna naredba izdata u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine i standardima koji zadovoljavaju član 8 Konvencije jer je sadržavala potrebno obrazloženje u pogledu svih bitnih elemenata koje propisuje član 116 pomenutog Zakona. Međutim, druga naredba kojom se produžilo trajanje posebnih istražnih radnji, proširila se i na krivično djelo neovlašten promet opojnim drogama, a na osnovu saznanja prikrivenog istražitelja nastalih u toku provođenja prve naredbe. Dakle, tu se radilo o slučajnim saznanjima do kojih je došao prikriveni istražitelj prilikom provođenja posebnih istražnih radnji povodom prvog krivičnog djela. Analizirajući drugi prijedlog Tužilaštva i sadržaj druge naredbe o produženju mjera koja obuhvata i krivično djelo neovlaštene prometa opojnim drogama, Sud je našao da je ista manjkava iz razloga što ne sadrži obrazloženje u pogledu osnova sumnje i nemogućnosti prikupljanja dokaza na drugi način, što je osnovni uslov za valjanost naredbe.

Razmatrajući član 120 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine koji govori o tome u kom slučaju se mogu koristiti slučajni nalazi, krivično djelo neovlašten promet opojnim drogama može biti predmet slučajnog nalaza. Međutim, budući da je Sud drugom naredbom obuhvatio i ovo krivično djelo, tu se više ne radi o slučajnom nalazu, te naredba mora sadržavati sve potrebne elemente. Budući da su izostali navedeni bitni elementi, apelaciono vijeće je utvrdilo da se radi o plodovima otrovne vočke iz kog razloga su proglašeni nezakonitim, te su izuzeti iz spisa.

Nakon što su izuzeti dokazi koji su pobrojani u presudi, apelaciono vijeće je utvrdilo da su ostali dokazi fragmentirani i koji ne mogu činiti dovoljan osnov za osudjuću presudu, iz kojeg razloga su optuženi oslobođeni od optužbe.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

Pripremio: Edin Čengiđ, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, je za period januar – juni 2020. godine, izdvojio za ovaj broj *Pravne Hronike* sažetke šest odluka.

Četiri izdvojene odluke ovoga suda su iz oblasti krivičnog prava, a odnose se na posebne pritvorske razloge, pretresanje stana, prostorija, pokretnih stvari i osoba i privremeno oduzimanje predmeta i imovine i prava na odbranu. Pored toga, iz građanskog referata za pregled su izabrane dvije revizijske odluke koje se tiču sticanja bez osnova i poništenja ugovora o jemstvu (u stvarnosti ugovor o zasnivanju založnog prava) kojeg je zaključio punomoćnik bez odgovarajućeg ovlaštenja.

Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 04 O K 009515 18 KŽ

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Zenici broj 04 O K 009515 18 K od 18.06.2018. godine, N.H. je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine zbog Teškog krivična djela protiv sigurnosti javnog prometa iz člana 336 stav 2 u vezi sa članom 333 stav 1 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH).

Iz dijela obrazloženja prvostepene presude proizilazi da je prvostepeni sud odbio prijedlog odbrane za provođenje saobraćajnog vještačenja, a kao razloge za takvu odluku je u zapisniku sa glavnog pretresa od 18.05.2018. godine naveo to da je branitelj imao mogućnost da „potpuno unakrsno ispita vještaka E.D. (vještaka optužbe), te da je pomenuti vještak o svim navodima tužioca dao potpuno jasne odgovore“. Također je dodatno istaknuto da je navedeni prijedlog odbrane nepotreban, jer je branitelj imao priliku da u potpunosti ispita vještaka optužbe o istim okolnostima zbog kojih predlaže novo vještačenje kojim bi se, po ocjeni prvostepenog suda, samo odugovlačio postupak.

Protiv ove presude žalbe su izjavili kantonalni tužitelj iz Zenice i branitelj optuženog N.H.

Odluka

Ispitujući ovu presudu u granicama žalbenih navoda, vijeće Vrhovnog suda Federacije BiH je zaključilo da je prvostepeni sud, dajući mogućnost optužbi da izvede dokaz vještačenjem po vještaku saobraćajne struke, a odbijajući prijedlog odbrane za izvođenje istog dokaza po drugom vještaku na one okolnosti koje predstavljaju tezu odbrane, sa ranije navedenim obrazloženjem, odbranu stavio u podređen položaj u odnosu na optužbu i time povrijedio pravo optuženog na odbranu, odnosno, učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka d) ZKP FBiH. Ovo stoga što unakrsno ispitivanje svjedoka ili vještaka suprotne strane predstavlja pravo stranaka koje mogu koristiti radi diskreditacije dokaza koji je u pitanju, ali korištenje tog prava ne isključuje automatski mogućnost da svaka stranka, izvođenjem svog dokaza, dokazuje vlastite teze, dok efikasnost sudskog postupka ne smije biti na uštrb principa pravičnosti koji uključuje i pravo optuženog na odbranu.

S tim u vezi ovaj sud je posebno istakao da odredba člana 15 ZKP F BiH podrazumijeva obavezu suda da objema strankama u postupku pruži jednake mogućnosti da izlože svoj predmet pod uvje-

tima koji ih ne stavljaju u podređeni položaj u odnosu na protivnika, a takva obaveza proizilazi i iz odredbe člana 6 stav 3 tačka d) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP), koja se odnosi na pravo optužene osobe da ispita svjedoke optužbe, kao i pravo na saslušanje svjedoka odbrane pod istim uvjetima koji važe i za svjedoka optužbe, a takva prava predstavljaju temeljne elemente pravičnog suđenja. Svakako da ta prava nisu apsolutna i neograničena, tako da sud koji vodi postupak mora imati određenu diskreciju u ocjeni da li bi izvođenje predloženih dokaza bilo relevantno ili ne, ali pri donošenju takve odluke stranaka, ne smije gubiti iz vida da li prihvatanjem prijedloga jedne stranke a odbijanjem prijedloga druge stranke, daje prednost prvoj stranci u pogledu mogućnosti da iznese svoje dokaze.

Zbog toga, ovaj sud je našao da se osnovano žalbom branitelja optuženog ukazuje da je pobijanom presudom povrijeđeno pravo na odbranu optuženom, odnosno, da je prvostepeni sud učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka d) ZKP FBiH.

Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 51 O K 096022 19 Kžž

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom broj 51 O K 096022 19 Kžk od 26.03.2019. godine prema optuženom M.K. je odbijena optužba da je počinio krivično djelo Izazivanje opšte opasnosti iz člana 323 stav 1 KZ FBiH, a oglašen je krivim da je počinio produženo krivično djelo Oštećenje tuđe stvari iz člana 293 stav 1 KZ FBiH u vezi sa članom 55 istog zakona.

Protiv osuđujućeg dijela presude, branilac optuženog je izjavio žalbu Vrhovnom sudu Federacije BiH, u kojoj, između ostalog, ističe da su počinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka i) ZKP FBiH, koje se sastoje u tome da je pobijana presuda zasnovana na dokazima na kojima se po odredbama ovog zakona ne može zasnivati presuda, konkretno, da su ovlaštena službena lica nakon pretresanja izdala potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta u kojoj su taksativno navedeni privremeno oduzeti predmeti, ali istovremeno propustila bez odlaganja vratiti sudu naredbu te mu predati privremeno oduzete predmete i spisak predmeta, već su predmete dostavili na vještačenje, što je protivno odredbi člana 77 stav 3 ZKP FBiH. Dalje u žalbi navodi da sud nije ovlašten da u naredbi za pretresanje unaprijed odredi da se predmeti pronađeni prilikom pretresanja povjeravaju na čuvanje službenicima Policijske uprave K. jer je to protivno odredbi člana 1, člana 2 stav 1 i člana 77 stav 4 ZKP FBiH, prema kojoj sud prvo treba da primi privremeno oduzete predmete na osnovu naredbe za pretresanje, a tek nakon toga može odrediti da se ti predmeti ostave pod nadzorom podnosioca zahtjeva za izdavanje naredbe za pretresanje ili pod nadzorom ovlaštenog izvršioca naredbe.

Odluka

Razmatrajući prethodno navedeni prigovor ovaj sud je isti našao neosnovanim iz razloga što je iz zapisnika o pretresanju Policijske uprave K. broj 02/6-2-04-2-3/15 od 15.01.2015. godine vidljivo da su svi privremeno oduzeti predmeti taksativno nabrojani u zapisniku o pretresanju i u potvrdi o privremenom oduzimanju tih predmeta, a iste je bez primjedbi potpisao osumnjičeni, te su predati na čuvanje Policijskoj upravi K., u skladu sa naredbom sudije za prethodni postupak. Također ovlaštena službena lica su sačinila zapisnik o pretresanju, potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta (u kojoj su oduzeti predmeti individualizovani i jasno određeni) i izvještaj o pretresanju, koji je dostavljen sudiji za prethodni postupak uz zapisnik o pretresanju i potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta.

Dakle, u konkretnom slučaju ovaj sud je našao da (obzirom na nesporno postojanje naredbe za pretresanje, zapisnika o pretresanju, potvrde o privremenom oduzimanju predmeta i izvještaja koji je dostavljen sudiji za prethodni postupak), *iako svoj primjerak naredbe ovlaštena službena lica nisu vratila sudu uz izvještaj, sudija za prethodni postupak je bio u mogućnosti da izvrši kontrolu da li je postupljeno po njegovoj naredbi*, što je smisao odredbe člana 77 stav 3 ZKP FBiH, pogotovo iz razloga što su mu zapisnik o pretresanju i potvrda o privremenom oduzimanju predmeta dostavljeni nakon izvršenog pretresanja, a primjerak naredbe za pretresanje je imao u sudskom spisu.

Vijeće ovog suda također posebno ističe da se zaključak o nezakornosti određenog dokaza ne može zasnivati isključivo na činjenici da je prilikom njegovog pribavljanja povrijeđena neka odredba procesnog zakona (osim ukoliko to nije izričito propisano u ZKP FBiH), nego se u tim situacijama mora cijeliti cilj odredbe (koja nije primijenjena ili je prekršena), kao i značaj tog propusta pa se tek nakon toga može izvesti zaključak o zakonitosti ili nezakornosti određenog dokaza. Svako suprotno postupanje značilo bi da bilo koja povreda odredbi procesnog zakona prilikom pribavljanja dokaza automatski ima za posljedicu nezakornost tog dokaza. Stoga ovaj sud nije našao bilo šta što ukazuje da se na tako privremeno oduzetim predmetima i dokazima koji su proizašli iz tih predmeta ne može zasnivati sudska odluka u smislu člana 11 stav 2 i 3 ZKP FBiH.

Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 09 O K 035106 20 Kž 4

Činjenice i žalbeni navodi

Osporavajući pravilnost i zakonitost rješenja kojim je optuženom V. A. (za krivično djelo Ubistvo iz člana 166 stav 1 u vezi sa članom 28 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine) produžen pritvor za 2 (dva) mjeseca, branitelj optuženog je u žalbi posebno ukazao na činjenicu da je prvostepeni sud pri ocjeni postojanja naročitih okolnosti, kao posebnih uvjeta za pritvor, pored okolnosti koje proizilaze iz iskaza svjedoka N. A. (majka optuženog) i oštećenog A. A. (brata optuženog), u kojima su se ovi svjedoci izjašnjavali o ranijem agresivnom ponašanju optuženog i prijetnjama koje im je optuženi upućivao, uzeo u obzir i cijenio i okolnosti koje kantonalni tužitelj nije naveo u prijedlogu za produženje pritvora, a koje proizilaze iz nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra dr. O. Č. te tako izašao izvan okvira prijedloga i time počinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 2 u vezi sa članom 145 i 146 ZKP FBiH i člana 312 stav 1 tačka j) ZKP FBiH.

Odluka

Prilikom odlučivanja po žalbi branitelja optuženog, ovaj sud je zaključio da je pri ocjeni postojanja naročitih okolnosti prvostepeni sud cijenio i ranije sve učestalije agresivno i prijeteće ponašanje optuženog prema njegovoj majci i oštećenom tj. bratu, pri tome dodatno ukazujući na to da iskazana agresivnost, kao okolnost koja karakteriše ličnost optuženog, kada se dovede u vezu sa nalazom i mišljenjem vještaka neuropsihijatra dr. O. Č. (iz kojeg proizilazi da je dugogodišnje konzumiranje psiho-aktivnih supstanci u vidu zloupotrebe, kod optuženog dovelo do oštećenja psihičkih funkcija i deformacije strukture njegove ličnosti, te sklonosti konfliktnim situacijama), ukazuje na postojanje okolnosti koje u njihovoj ukupnosti imaju karakter naročitih okolnosti, koje opravdavaju bojazan da će optuženi boravkom na slobodi ponoviti krivično djelo. Dakle, prvostepeni sud je kao naročite okolnosti uzeo u obzir i okolnosti koje proizilaze iz nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra dr. O. Č.

Imajući u vidu da tužitelj u prijedlogu za produženje pritvora optuženom, kao niti na ročištu održanom pred prvostepenim sudom dana 23.04.2020. godine povodom predmetnog prijedloga, *nije naveo gore navedene okolnosti* koje proizilaze iz nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra dr. O. Č. i na istima temeljio prijedlog za produženje pritvora, takve okolnosti, o kojima se optuženi i njegov

branitelj u datim uvjetima nisu ni izjašnjavali, prvostepeni sud nije ni mogao uzeti u obzir i na istima temeljiti zaključak o postojanju posebnih uvjeta za pritvor optuženom iz osnova člana 146 stav 1 tačka c) ZKP FBiH te je na taj način izašao izvan okvira prijedloga, čime je počinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, koja je imala uticaja na pravilnost i zakonitost pobijanog rješenja. Zbog prethodno navedenog, Vrhovni sud Federacije BiH je žalbu branitelja optuženog V. A. uvažio te osporeno rješenje Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 035106 20 Kv 5 od 23.04.2020. godine ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 04 0 K 008379 20 Kž 3

Žalbeni navodi

Protiv Rješenja Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 008379 20 Kv 4 od 07.02.2020. godine, kojim je optuženom K. A., određen pritvor u trajanju od dvije godine uz dvomjesečnu kontrolu, žalbu je izjavila njegova braniteljica, u kojoj prigovara da je uticaj optuženog na svjedoke predimenzioniran i da se radi o njegovim postupcima koji datiraju od prije par godina (period od 2014. do 2016. godine), te da se postojanje koluzijske opasnosti mora cijeliti u trenutku odlučivanja o pritvoru. Smatra da se uticaj na svjedoke ne može pretpostavljati, a sama činjenica da bi taj uticaj na svjedoke bio moguć, nije dovoljna, pa se u prilog svojih tvrdnji poziva na sudsku praksu iz koje slijedi da je potrebno utvrditi postojanje stvarne opasnosti, a ne navoditi apstraktne mogućnosti uticaja na svjedoke, bez navođenja konkretnih okolnosti koje upućuju na činjenicu da su osumnjičeni pokušali izravno ili neizravno utjecati na svjedoke. Pri tome braniteljica u žalbi ukazuje da su svi svjedoci u ovom predmetu ispitani, da je potvrđena optužnica i da zbog toga ne postoji stvarna opasnost uticaja na svjedoke u ovom predmetu. Na kraju ističe da je produženjem pritvora optuženom K. A. po osnovu člana 146 stav 1 tačka b) ZKP FBiH, povrijeđena odredba člana 5 EKLJP, s obzirom da se pobijano rješenje temelji na pretpostavkama, a ne na stvarnoj opasnosti.

Odluka

Provjeravajući osnovanost navedenih žalbenih prigovora, ovaj sud je cijenio da primjena odredbe člana 146 stav 1 tačka b) ZKP FBiH ne zahtijeva postojanje stvarne opasnosti kako to braniteljica tvrdi, već postojanje naročitih okolnosti koje ukazuju da će osumnjičeni/optuženi ometati krivični postupak uticajem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače pa se s tim u vezi ukazuje neosnovanim takav žalbeni prigovor braniteljice. Također, zakonom nije isključena mogućnost određivanja ili produženja pritvora po navedenoj zakonskoj odredbi u fazi kada je optužnica potvrđena (član 151 stav 1 ZKP FBiH) kako to braniteljica smatra, tako da ta okolnost, kao i okolnost da su svi svjedoci saslušani u istrazi i da je potvrđena optužnica, same po sebi ne isključuju mogućnost određivanja pritvora po naprijed navedenom zakonskom osnovu, u situaciji kada svjedoci nisu ispitani na glavnom pretresu niti je od odlučnog značaja okolnost da je istraga u ovom predmetu trajala više od četiri godine.

Vrhovni sud Federacije BiH u obrazloženju svog rješenja podsjeća da za ocjenu postojanja koluzivne opasnosti, sud prvenstveno mora utvrđivati da je osumnjičeno/optuženo lice pokušalo neposredno ili posredno da utiče na svjedoke, a izuzetno da li postoji ozbiljan rizik da će pokušati da utiče na svjedoke, što je u konkretnom predmetu pravilno učinio prvostepeni sud. Zbog navedenog, ni Vrhovni sud Federacije BiH nije prihvatio stav braniteljice da se pobijano rješenje temelji na pretpostavkama i da je produženjem pritvora optuženom po osnovu člana 146 stav 1 tačka b) ZKP FBiH, povrijeđena odredba člana 5 EKLJP.

Predmet broj 23 O P 021827 17 Rev: Sticanje bez osnova unatoč postojanju ugovora o prodaji**Činjenice**

Predmet spora je zahtjev tužitelja H.H. kojim traži povrat $\frac{1}{2}$ dijela stana koji je upisan kao suvlasništvo tužene H.P., zasnivajući zahtjev na tvrdnji da su prije kupovine stana on i tužena dogovorili da će zasnovati vanbračnu zajednicu i da će u njemu zajedno živjeti, da je on platio kupoprodajnu cijenu stana, te da do zasnivanja vanbračne zajednice između njih nije došlo.

Prvostepeni i drugostepeni sud su utvrdili da su u dogovaranju i ugovaranju prodaje stana učestvovali tužitelj H.H. i tužena H.P. koji su u to vrijeme povremeno živjeli zajedno, da je dogovor između njih bio da kupe stan u Velikoj Kladaši jer će zasnovati vanbračnu zajednicu i „živjeti zajedno do kraja života“, s tim da tužitelj isplati kupoprodajnu cijenu od uštedevine koju je stekao radeći, a da se stan upiše sa suvlasničkim dijelovima od po $\frac{1}{2}$ na oboje, da su kupili predmetni stan od H.Č., da je tužitelj platio kupoprodajnu cijenu od 35.000 eura, da tužitelj i prvotuzena nisu zasnovali vanbračnu zajednicu, s tim da su povremeno boravili u predmetnom stanu, a da su svaku komunikaciju prekinuli 2012. godine.

Prvostepeni sud usvaja tužbeni zahtjev uz zaključak da se tužena H.P. bez osnova obogatila na štetu tužitelja jer na ime kupoprodajne cijene nije isplatila ništa, a da je stekla $\frac{1}{2}$ stana pa istu obavezuje da vrati polovinu stana tužitelju i omogući mu uknjižbu sa dijelom 1/1.

Drugostepeni sud odbija tužbeni zahtjev uz obrazloženje da je dio stana od $\frac{1}{2}$ suvlasništvo prvotuzene na temelju valjanog ugovora o kupoprodaji, koji nije utvrđen nevaljanim pa postoji pravni osnov za prelazak te imovine u suvlasništvo prvotuzene. Irelevantno je, po ocjeni drugostepenog suda, što tužena nije platila niti dio kupoprodajne cijene jer osnov po kojem je stekla suvlasništvo nije prestao.

Odluka

Revizijom je pravilno ukazano da je drugostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo kada je odbio tužbeni zahtjev.

Prema odredbi iz člana 210 stav 1 i 2 Zakona o obligacionim odnosima (Službeni list RBiH broj 2/92, 13/93 i 13/94, Službene novine FBiH broj 29/03 i 42/11) kada dio imovine jedne osobe na bilo koji način pređe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u pravnom poslu ili zakonu, sticalac je dužan vratiti tu imovinu, a prema odredbi stava 4 istog člana, obaveza vraćanja imovine nastaje i kada se nešto primi s obzirom na osnov koji se nije ostvario ili je kasnije otpao.

Iz naprijed navedenog činjeničnog utvrđenja proizilazi da je za kupovinu stana tužitelj uložio svoja novčana sredstva u iznosu od 35.000 eura na osnovu dogovora sa tuženom, u namjeri zasnivanja vanbračne zajednice stranaka i njihovog zajedničkog korištenja stana.

Dakle, pravnom osnovu prelaza $\frac{1}{2}$ stana u imovinu tužene, predmetnom kupoprodajnom ugovoru, prethodio je sporazum stranaka o zajedničkom korištenju stana i zasnivanju vanbračne zajednice. Takav sporazum ima pravni značaj.

Kako do očekivanog osnova – zaključenja vanbračne zajednice između stranaka i zajedničkog korištenja stana nije došlo, tada se ono što je dato i učinjeno smatra kao pravno neosnovano.

Zbog toga se u konkretnom slučaju radi o sticanju bez osnova iz člana 210 stav 1, 2, i 4 ZOO, na što je tužitelj osnovano ukazao u reviziji.

Predmet broj 65 O P 202414 19 Rev 3 Poništenje ugovora o jemstvu (u stvarnosti ugovor o zasnivanju založnog prava) kojeg je zaključio punomoćnik bez odgovarajućeg ovlaštenja

Činjenice

Predmet tužbe je zahtjev tužitelja kojim traži utvrđenje da je ugovor o jemstvu zaključen 2003. godine u Sarajevu između V. banke d.d. Sarajevo - pravnog prednika S. banke d.d. Sarajevo i M. B. (kćerke tužitelja) ništav pa da se u Zemljišnoknjižnom uredu Općinskog suda u Visokom briše pravo zaloga na nekretninama dužnika – jemca (tužitelja) za kredit u iznosu od 130.000,00 KM kojeg je zaključio pravni subjekt D. d.o.o. Mostar u korist V. banke d.d. Sarajevo.

Iz rezultata cjelokupnog postupka prvostepeni i drugostepeni sud su zaključili da je tužitelj ovlaštio svoju kćerku M.H. da može na njegovim nekretninama zasnovati založno pravo radi podizanja kredita, ali se zasnivanje tog založnog prava radi osiguranja potraživanja kojeg bi banka imala, nije odnosilo prema trećoj osobi, jer ni jedna riječ iz punomoći ne ukazuje na to da je M.H. bila ovlaštena zaključiti založni ugovor u ime tužitelja radi osiguranja tražbine banke, u konkretnom slučaju prema pravnom licu D. d.o.o. Mostar koji je bio korisnik kredita.

Odluka

Tačni su navodi revidenta da je ugovor o jemstvu (čije utvrđenje ništavosti tužitelj i traži) po svojoj prirodi ugovor o zalaganju nekretnine, jer i sadržajno upućuje na ugovor o zalogu (hipoteci) pa po ocjeni i ovoga suda nije riječ o klasičnom ugovoru o jemstvu jer jemstvo nije konstituisano na strani tužitelja u svojstvu jemca, već zalogodavca.

Prvostepeni i drugostepeni sud su tužbeni zahtjev pravilno prihvatili kao osnovan pozivom na član 91 stav 1 ZOO koji propisuje da punomoćnik može poduzimati samo one pravne poslove za čije poduzimanje je ovlašten.

Pored navedenog, po ocjeni ovog suda, u konkretnom slučaju se radi o sklapanju ugovora od strane neovlaštene osobe koje je regulisano članom 88 stav 1 ZOO, prema kojem ugovor koji neko lice zaključi kao punomoćnik u ime drugog bez njegovog ovlaštenja, obavezuje neovlašteno zastupanog samo ako on ugovor naknadno odobri. Kako je u toku postupka utvrđeno da je kćerka tužitelja bila ovlaštena sklopiti ugovor o zasnivanju založnog prava radi podizanja kredita kod tuženog, onda proizilazi zaključak da M.H. nije imala ovlaštenje u ime tužitelja zaključiti ugovor o zasnivanju založnog prava (nazvan ugovor o jemstvu) kojim bi se osiguralo potraživanje tužene banke prema trgovačkom društvu D. d.o.o. Mostar.

Ako je punomoćnik bio ovlašten sklopiti jedan određeni ugovor o hipoteci u ime zastupanog, a on je sklopio sasvim drugi ugovor o hipoteci, onda je ovaj drugi ugovor sklopljen od neovlaštene osobe. Po ocjeni ovog suda, kćerka tužitelja je u ime tužitelja sklopila drugi (različit) ugovor o hipoteci na koji uopće nije bila ovlaštena, tj. ugovor o hipoteci radi osiguranja potraživanja iz ugovora o kreditu između banke i društva D. d.o.o. Mostar pa kako neovlašteno zastupan tužitelj nije naknadno odobrio ugovor, to se prema odredbi člana 88 stav 3 ZOO smatra da ugovor nije ni zaključen. Ugovor kojeg zaključi lažni punomoćnik ne proizvodi pravne učinke (smatra se da nije ni zaključen), dakle ništav je pa su pravilno nižestepeni sudovi utvrdili da je ugovor nazvan ugovor o jemstvu, a sadržajno ugovor o zasnivanju založnog prava, ništav.

Pravilno su postupili prvostepeni i drugostepeni sud kada su prihvatili tužbeni zahtjev za uspostavu ranijeg zemljišnoknjižnog stanja, tj. brisanje hipoteke upisane u korist tužene banke na nekretninama tužitelja, jer je to u skladu sa odredbom člana 104. stav 1. ZOO o posljedicama ništavosti.

S obzirom na izloženo, bez uticaja su na drugačije rješenje ove pravne stvari prigovori u reviziji da tužitelj nije pobijao punomoć niti je tražio ništavost rješenja o zasnivanju založnog prava, jer zaključenjem ništavog ugovora o zalogu naknadno provedene pravne radnje ne proizvode pravni učinak.

Новине у јуриспруденцији Врховног суда Републике Српске

Припремила: Тања Милетић, Врховни суд Републике Српске

Увод

За овај број часописа изабране су одлуке из шест предмета Врховног суда Републике Српске. Издвојене су по двије одлуке из кривичне, грађанске и управне области. Обје издвојене одлуке из кривичне области овај суд је донио одлучујући о захтјеву за заштиту законитости осуђеног. Од издвојених одлука из грађанске области, једну је одлуку донијело Грађанско одјељење Врховног суда Републике Српске одлучујући о захтјеву Суда за рјешавање спорног правног питања, а друга одлука је донесена у поступку по ревизији против правоснажног рјешења о закључењу стечаја. Издвојене су и двије пресуде из управне области у којима је овај Суд одлучујући о захтјеву за ванредно преиспитивање пресуде нижестепеног суда изразио правни став о актуелним правним питањима.

Предмет 84 0 К 051874 18 Квз 2 – Кривично дјело недозвољена трговина – члан 281 став 1 Кривичног законика Републике Српске

Чињенице и наводи из захтјева за заштиту законитости

Пресудом првостепеног суда, која је потврђена пресудом другостепеног суда, оглашен је кривим оптужени због кривичног дјела Недозвољене трговине из члана 281 став 1 Кривичног законика Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 49/03 до 67 /13; у даљем тексту: КЗ РС-а) и осуђен на новчану казну у износу од 1.500,00 КМ. Против ове пресуде бранилац осуђеног поднио је захтјев за заштиту законитости због повреде кривичног закона, с приједлогом да се захтјев уважи, другостепена пресуда преиначи и осуђени ослободи од оптужбе или обје пресуде укину и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење. Бранилац осуђеног сматра да је правноснажном пресудом повријеђен кривични закон када је осуђени оглашен кривим за наведено кривично дјело, јер је суд погрешно тумачио бланкетне одредбе Закона о трговини. Ово заснива на схватању да се те одредбе односе само на промет робе у Републици Српској, од фазе набављања до њене продаје, а осуђени је набављену робу намјеравао продати у Аустрији, тако да није повриједио одредбе бланкетног прописа, због чега није ни починио кривично дјело за које је оглашен кривим.

Одлука

Овај Суд налази да нема основа за тврдњу о почињеној повреди кривичног закона на штету осуђеног како се захтјевом за заштиту законитости сугерише. Наиме, према утврђеном чињеничном стању, које се овим правним лијеком не може ревидирати већ се мора прихватити као правилно и потпуно, осуђени је без овлашћења за трговину набавио већу количину робе у Добоју ради продаје у Аустрији. Самим набављањем робе у већој вриједности, а у сврху продаје, он је остварио једну од алтернативно прописаних радњи која представља елемент бића кривичног дјела недозвољене трговине из члана 281 став 1 КЗ РС-а. За постојање овог кривичног дјела потребно је да се таква роба набавља у сврху продаје, а то гдје ће се њена продаја остварити или се имала остварити није од значаја. Овим се штити законито одвијање трговине на подручју цијеле Републике, тако што се набављање робе у сврху продаје или

бављење трговином дозвољава само оним субјектима који за то имају овлашћење. Оптужени који је без овлашћења за трговину набавио већу количину робе у Републици Српској у сврху продаје чини самим набављањем такве робе кривично дјело недозвољене трговине из члана 281 став 1 КЗ РС-а иако набављена роба није требала бити продата у Републици Српској већ у иностранству. Из наведених разлога, предметни захтјев је одбијен.

Предмет 87 0 К 024307 19 Квлз – Правне посљедице престанка овлашћења браниоца по службеној дужности – члан 53 став 4 и члан 353 став 1 у вези са чланом 352 став 2 тачка б) Закона о кривичном поступку Републике Српске

Чињенице и наводи из захтјева за заштиту законитости

Првостепеном пресудом оглашен је кривим оптужени због кривичног дјела Неовлаштена производања и промет опојних дрога из члана 224 став 1 Кривичног законика Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 49/03 до 67/13), за које дјело му је изречена условна осуда с утврђеном казном затвора у трајању од шест мјесеци и роком провјеравања од двије године. Другостепеном пресудом је одбијена као неоснована жалба браниоца оптуженог, а уважена жалба окружног јавног тужиоца и првостепена пресуда преиначена у правној оцјени дјела и у одлуци о кривичној санкцији, тако што су радње оптуженог описане у изреци те пресуде, правно квалификоване као кривично дјело Неовлаштена производања и промет опојних дрога из члана 207 став 1 КЗ РС-а („Службени гласник Републике Српске“ бр. 64/17), за које дјело му је изречена казна затвора у трајању од 3 (три) мјесеца. У преосталом дијелу првостепена пресуда је остала неизмијењена. Против те пресуде захтјев за заштиту законитости је благовремено поднио бранилац осуђеног због повреде кривичног закона и повреде права на одбрану, с приједлогом Врховном суду Републике Српске да захтјев уважи, преиначи другостепену одлуку на начин да ослободи од кривичне оптужбе осуђеног или да захтјев уважи и укине другостепену пресуду и предмет врати другостепеном суду на поновно суђење.

Одлука

Врховни суд Републике Српске налази да је захтјев за заштиту законитости у конкретном случају уложен од неовлаштеносг лица. Наиме, одредбама члана 351 Закона о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 53/12 до 66/18; у даљем тексту: ЗКП РС-а) одређен је круг лица овлашћених за подношење овог ванредног правног лијека. Тако наведена законска одредба прописује да захтјев за заштиту законитости могу поднијети тужилац (на штету али и у корист осуђеног), осуђени и бранилац, а након смрти осуђеног захтјев у његову корист могу поднијети лица из члана 307 став 2 овог Закона (исти круг лица који могу изјавити жалбу у корист оптуженог). Одредбом члана 353 став 1 у вези са чланом 352 став 2 тачка б) ЗКП РС-а регулисано је да ће суд рјешењем одбацити захтјев за заштиту законитости уколико је уложен од неовлаштеносг лица. Из рјешења судије за претходно саслушање првостепеног суда произлази да је у конкретном случају оптуженом М.К. због кривичног дјела Неовлаштена производања и промет опојних дрога из члана 207 став 1 КЗ РС-а, за браниоца по службеној дужности, а у смислу одредби члана 53 ЗКП РС-а, постављен адвокат Р.С. из Д. Право на браниоца по службеној дужности осумњичени односно оптужени, према одредбама става 4 члана 53 ЗКП РС-а, има до правоснажности пресуде, а само ако је изречена казна дуготрајног затвора и за поступак по ванредном правном лијеку. У конкретном случају осуђеном је за кривично дјело Неовлаштена производања и промет опојних дрога из члана 207 став 1 Кривичног законика изречена казна затвора у трајању од 3 (три) мјесеца, па је с обзиром на врсту изречене казне његово право на браниоца по

службеној дужности, у смислу цитиране законске одредбе, престало правоснажношћу пресуде дана 16.10.2018. године, као дана доношења побијане другостепене пресуде. Како је у уводу захтјева за заштиту законитости, затим у образложењу, а потом и у потпису подносиоца захтјева експлицитно означено да адвокат Р.С. из Д. подноси захтјев у својству браниоца по службеној дужности, те како је његово овлашћење да врши функцију браниоца по службеној дужности престало правоснажношћу пресуде у овом предмету, то је поднесени захтјев за заштиту законитости уложен од неовлаштеног лица. Из наведених разлога, овај Суд је предметни захтјев одбацио.

Предмет 80 0 Мал 111035 20 Спп – Трошкови обраде кредита – члан 17 Закона о облигационим односима, члан 89 Закона о банкама Републике Српске и члан 49 Закона о штедно-кредитним организацијама

Чињенични наводи

Првостепени суд је, на приједлог тужене, у правној ствари тужиоца против тужене, ради ништавости одредби уговора и исплате, доставио Врховном суду Републике Српске списе предмета са захтјевом за рјешавање спорног правног питања. Спорно правно питање гласи: „Да ли банка има право на наплату накнаде трошкова банкарских услуга, у коју спада и накнада за трошкове обраде кредита, садржана у уговору о кредиту, с обзиром на вољу уговорних страна, изражену приликом закључења уговора, о прихватању свих елемената уговора о кредиту, те да ли се уговорна одредба о плаћању одређеног или одредивог новчаног износа може сматрати ништавом у смислу одредбе члана 47 Закона о облигационим односима, те да ли износ трошкова банке, садржан у тој одредби, мора бити специфициран?“

Одлука

Врховни суд Републике Српске налази да су у конкретном предмету испуњени процесни услови прописани одредбама члана 61а и 61б став 1 Закона о парничном поступку („Службени гласник Републике Српске“ бр. 58/03 до 61/13; у даљем тексту: ЗПП) да се по захтјеву суда заузме став о спорном правном питању. По оцјени овог Суда у конкретном случају треба поћи од одредбе члана 89 Закона о банкама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 44/03 до 59/13), према којој Агенција за банкарство има право да регулише накнаде које банке наплаћују у случајевима споразума банака о висини накнада или друга некоректна пословања, супротно прописима те Агенције, као и одредбе члана 49 Закона о штедно-кредитним организацијама („Службени гласник Републике Српске“ бр. 93/06) којом је прописана дужност те организације да у пословним просторијама истакне на видно мјесто опште услове пословања, под којим условима се подразумевају и накнаде и провизије које се зарачунавају кориснику кредита, као и дужност банке да, прије закључења уговора о пружању појединачне услуге, у писаном облику клијенту предочи све битне услове уговора из којих су јасно видљива права и обавезе уговорних страна. Даље, цијенећи да одредбе члана 103 ЗОО-а, те чланова 1065 и 1066 ЗОО-а не садрже ближе уређење осталих права и обавеза уговорних страна, па ни право банке да од корисника кредита наплати трошкове поводом закључења уговора о кредиту, а како то право уговором није ни искључено, а уговор је закон за странке, налази да су уговорне странке у обавези да уговорене обавезе испуне у свему како оне гласе. С обзиром на наведено, те како су одредбе уговора о кредиту, којима је регулисана накнада за обраду кредита, јасне, недвосмислене и одређене, а имају правни основ у банкарским прописима и интерним актима банке (у које клијенти имају право увида и разјашњења свих евентуалних нејасноћа), те да другим прописима уговарање ове накнаде није забрањено, као и да су наведени уговори производ сагласно изражене воље уговорних

страна, по оцјени овога Суда нису испуњени услови за утврђење ништавости тих уговорних одредби у смислу члана 103 у вези са члановима 105 и 47 ЗОО-а. Ради изложеног, на сједници Грађанског одјељења Врховног суда Републике Српске донесена је одлука у којој је изражен сљедећи правни став: „Банка има право да од клијента наплати накнаду трошкова за извршене банкарске услуге, у које спадају и трошкови обраде кредита, па одредбе уговора о кредиту о наплати ових трошкова, било да су ти трошкови одређени или су само одредиви, нису ништаве, нити ове одредбе морају да садрже спецификацију трошкова односно износ сваког појединачног трошка кога је банка имала приликом обраде кредита“.

Предмет 57 0 Пс 113131 20 Рев 2 – Закључење поступка стечаја – члан 137 Закона о стечајном поступку

Чињенице и ревизиони наводи

Предмет спора у овој правној ствари је закључење стечајног поступка над стечајним дужником. Полазећи од тога да отварањем стечајног поступка право управљања и располагања имовином, која припада стечајној маси, као и права органа, прокуристе, заступника и пуномоћника стечајног дужника прелазе на стечајног управника који је једини овлашћен да заступа интересе дужника, те утврђења да стечајни дужник не располаже имовином чијим би се уновчењем могли намирити и трошкови стечајног поступка, да се из уплаћеног предујма не могу подмирити ни досадашњи трошкови, да нема стечајне масе из које се могу плаћати стечајни управник, вјештак, те покривати други трошкови, да је повјерилац сагласан да се због недостатка стечајне масе закључи стечајни поступак, првостепени суд је на основу одредбе члана 137 Закона о стечајном поступку („Службени гласник Републике Српске“ бр. 26/10 – преишћен текст; у даљем тексту: ЗСП), која се у конкретном случају примјењује сходно одредби члана 293 став 1 Закона о стечају („Службени гласник Републике Српске“ бр. 16/16), донио рјешење којим је закључен стечајни поступак над стечајним дужником. Другостепени суд је жалбу стечајног дужника одбио и првостепено рјешење потврдио. Стечајни дужник ревизијом побија другостепено рјешење ради повреда одредаба парничног и стечајног поступка и погрешне примјене материјалног права, с приједлогом да се ревизија усвоји, одбије приједлог предлагача за отварање стечајног поступка, односно побијано рјешење укине и предмет врати на поновно суђење.

Одлука

По оцјени овог Суда, нижестепени судови су правилно закључили да су се испунили законски услови за закључење стечајног поступка због недостатка стечајне масе у смислу одредбе члана 137 ЗСП-а, обзиром да је из извјештаја о материјално финансијском стању стечајног дужника, који је на извјештајном рочишту поднио стечајни управник, утврђено да стечајни дужник не располаже имовином, па ни за покриће трошкова стечајног поступка, нити се из уплаћеног предујма могу подмирити трошкови који су већ створени, а да повјерилац није исказао спремност да предујми додатне трошкове за даље вођење стечајног поступка и да је сагласан да се закључи стечајни поступак над стечајним дужником. Поред тога, нижестепени судови су цијенили да је утврђено како стечајни дужник не обавља пословну дјелатност, јер није извршио усклађивање и организовање у складу са Законом о привредним друштвима, да није регистрован код Пореске управе нити Управе за индиректно опорезивање, да нема порески број и нема ПДВ број, нема отворен трансакциони рачун ни код једне банке, не посједује ни покретну ни непокретну имовину, нити има запослених радника. Ради тога, код чињенице да стечајни дужник не обавља пословну дјелатност, нити има средства за даље вођење стечајног поступка, по оцјени овог Суда, правилно је првостепени суд, у складу с одредбом члана 137

ЗСП-а, донио одлуку да закључи стечајни поступак због недостатка стечајне масе. У ревизији стечајни дужник поново истиче наводе и приговоре које је истицао и у жалби, а и у ранијем поступку у коме се одлучивало о отварању стечајног поступка, којима указује на хронологију покретања и окончања парничних поступака између повјериоца (предлагача за отварање стечајног поступка) и стечајног дужника, те да повјерилац дугује стечајном дужнику трошкове изградње објеката око којих су вођени судски спорови и да су се требала пребити међусобна потраживања и дуговања. Правилно другостепени суд закључује да ови приговори немају утицаја на одлуку о закључењу стечајног поступка, па тако ни на правилност и законитост првостепене одлуке. О њима су се нижестепени судови већ изјаснили, као и овај Суд у поступку у коме се одлучивало о испуњености услова за отварање стечајног поступка.

Предмет број 13 0 У 005257 19 Увп – Успостављање правног јединства земљишта и зграде – члан 330 Закона о стварним правима

Чињенице и наводи из захтјева за ванредно преиспитивање пресуде

Побијаном пресудом одбијена је тужба изјављена против оспореног акта тужене, којим је одбијена жалба тужиоца М.А. изјављена против рјешења подручне јединице тужене. Првостепеним рјешењем је одбијен захтјев тужиоца за успостављање правног јединства земљишта и зграде изграђене на парцели означеној као к.ч. бр. 428/0 зв. „Л.“, земљиште уз привредну зграду површине 471 m² и пословна зграда у привреди површине 92 m² уписана у зк. ул. 1 к.о. Т. и Лист непокретности број 1 к.о. Т. Одбијање тужбе суд је образложио ставом да објекат тужиоца у површини од 92 m² нема карактер трајног објекта јер да је за исти издато привремено рјешење о грађењу, те да је тужиоцу накнадно издата урбанистичка сагласност за доградњу предметног привременог пословног објекта рјешењем од 22.09.1980. године, која је истекла с обзиром да тужилац није поднио захтјев за издавање грађевинске дозволе. Суд је закључио да су у проведеном управном поступку потпуно и правилно утврђене одлучне чињенице за примјену члана 330 Закона о стварним правима („Службени гласник РС“ бр. 124/08 до 60/15; у даљем тексту ЗСП). Захтјевом за ванредно преиспитивање те пресуде тужилац побија њену законитост због повреде правила поступка и погрешне примјене материјалног права. Предложио је да се побијана пресуда укине и предмет врати на поновни поступак.

Одлука

По оцјени овог Суда, правилно је одбијен захтјев тужиоца за успостављање правног јединства земљишта и зграде. Наиме, у доказном поступку утврђено је да предметни пословни простор површине 92 m² нема одобрење за грађење јер се ради о грађевинској дозволи из 1976. године издатој на име Д.Х. и Е.Г. као привремени објекат када није био усвојен регулациони план, али је постојало идејно рјешење регулационог плана центра Т. по коме је на том локалитету планирана изградња хотелског комплекса, па да није било одређено земљиште за редовну употребу објекта, а објекат је планиран као привремени с обавезом уклањања у случају указане потребе, без права на материјалну надокнаду. Накнадно је тужилац добио урбанистичку сагласност за доградњу привременог пословног објекта (рјешење од 29.09.1980. године), али је иста престала да важи јер није у прописаном року поднио захтјев за издавање грађевинске дозволе. Тужилац свој захтјев заснива на приложеној правоснажној пресуди од 26.06.2013. године и чињеници да је уписан у земљишно-књижној евиденцији као власник објекта површине 92 m² на основу рјешења Комисије за излагање података о непокретности и утврђивању права на непокретности од 15.07.2008. године. Наведеном правоснажном пресудом одбијен је тужбени захтјев Б.Г. и Е.Г. да се утврди да су сувласници са по ½ дијела непокретности означених као к.ч. бр. 428/0 зв. „Л.“, земљиште уз привредну зграду површине

471 m², пословна зграда у привреди површине 92 m², све укупне површине 563 m² уписане у зк. ул. бр. 1 к.о. Т., те да је тужилац дужан да им врати у посјед парцелу означену као к.ч. број 428/0 пословна зграда у привреди површине 92 m² уписана у зк. ул. бр. 1 к.о. Т. Међутим, с обзиром да предметни објекат није изграђен на основу грађевинске дозволе, већ има статус привременог објекта, да регулационим планом није предвиђено земљиште за редовну употребу објекта, те да је привремено право коришћења земљишта на којем је изграђен објекат у „Ц“ теретном листу зк. ул. 1. к.о. Т. уписано у корист Б. Г. и Е. Г. са по ½ дијела, и по оцјени овог Суда, тужилац не може стећи право својине на земљишту испод зграде односно на земљишту за редовну употребу зграде јер нису испуњени услови из одредаба члана 330 ЗСП-а.

Предмет 11 0 У 020785 17 Увп – Провођење промјена у катастарском оперативу – члан 21 Закона о рјешавању сукоба закона с прописима других земаља и у вези са чланом 9 став 2 Закона о промету непокретности

Чињенице и наводи из захтјева за ванредно преиспитивање пресуде

Побијаном пресудом одбијена је као неоснована тужба против оспореног акта, којим је одбијена жалба тужиоца изјављена против првостепеног закључка којим је одбачен захтјев тужиоца за провођење уговора о даровању некретнина као непотпун. Одбијање тужбе нижестепени суд је образложио наводима да је захтјев тужиоца за провођење уговора о даровању некретнина, сачињен и обрађен дана 09.10.2006. године код овлаштеног јавног биљежника у Републици Хрватској, непотпун јер тужилац није поступио по налогу првостепеног органа и није доставио правно ваљан уговор о даровању који је нотарски обрађен од стране надлежног нотара из Босне и Херцеговине, а који су искључиво надлежни за састављање и обраду уговора о промету некретнина које се налазе на територији Босне и Херцеговине, као што је случај у овој управној ствари. Захтјевом за ванредно преиспитивање те пресуде тужилац побија њену законитост због повреде одредаба поступка и погрешне примјене материјалног права, посебно истичући да се за рјешавање ове управне ствари требао примијенити Споразум између Босне и Херцеговине и Републике Хрватске о правној помоћи у грађанским и казним стварима („Службени гласник БиХ“ бр. 1/96 – Међународни уговори“; у даљем тексту: Споразум), члан 17 став 1, те члан 18, као и да ратификовани међународни споразуми имају примат над унутрашњим изворима права.

Одлука

Врховни суд Републике Српске налази да је битна за одлучивање у овој управној ствари чињеница да су предмет спорног даровног уговора некретнине које се налазе на подручју Босне и Херцеговине, односно Републике Српске, а да је уговор сачињен и обрађен код овлаштеног јавног биљежника у Републици Хрватској. Сходно томе, за рјешавање ове управне ствари мјеродавно је право Републике Српске, што произлази из одредбе члана 21 Закона о рјешавању сукоба закона с прописима других земаља („Службени лист СФРЈ“ бр. 43/82 и 72/82), који се у Републици Српској примјењује на основу члана 12 Уставног закона за спровођење Устава Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 21/12), по којем је правни акт који се односи на некретнине пуноважан у погледу облика ако је састављен по праву земље на чијој се територији некретнине налазе. Закон о нотарима у Републици Српској („Службени гласник Републике Српске“ бр. 86/04 до 20/14; у даљем тексту: Закон о нотарима) ступио је на снагу 01.11.2006. године, а нотари су почели с радом 2008. године, па произлази да је у вријеме закључивања уговора мјеродаван Закон о промету непокретности („Службени лист СР БиХ“ бр. 38/78 до 22/91 и „Службени гласник РС“ бр. 29/94). Према одредби

члана 9 став 2 тог Закона уговор на основу кога се преноси право својине на некретнинама мора бити сачињен у писменом облику, а потписи уговарача овјерени у надлежном суду, што у конкретном није случај. Нема мјеста ни за примјену Споразума с обзиром да је закључен прије ступања на снагу Закона о нотарима, па се не може односити на нотарски обрађене исправе. Сходно наведеном, иностране нотарске исправе издате по прописима и од надлежног органа те државе, што је случај у овој ствари, могу имати правно дејство као и да су сачињене од стране нотара у Босни и Херцеговини односно Републици Српској само под условом реципроцитета како је прописано одредбом члана 105 Закона о нотарима. Правни реципроцитет, а не дипломатски на који се позива тужилац, између Босне и Херцеговине и Републике Хрватске није успостављен, па се предметни уговор не може прихватити као основ за промјену уписа у катастарском оперативу. С обзиром да тужилац није захтјев за провођење уговора допунио на описани начин правилно је исти одбачен као непотпун. Како ни остали приговори нису основани, то је захтјев за ванредно преиспитивање ваљало одбити.

Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Pripremila: Mirela Adžajlić Hodžić, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Uvod

Za ovaj broj časopisa *Pravna hronika* Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine izdvojio je četiri odluke iz prve polovine 2020. godine, i to dvije odluke iz oblasti krivičnog prava (rješenje broj 96 o K 130017 20 Kž i presuda broj 96 o K 117722 20 Kž), jednu odluku iz oblasti građanskog prava (presuda broj 96 o P 118426 20 Rev) i jednu odluku iz oblasti upravnog prava (presuda broj 96 o U 125272 20 Už).

Predmet broj 96 o K 130017 20 Kž – Krivično djelo Nepostupanje po zdravstvenim propisima za vrijeme epidemije iz člana 222 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i krivično djelo Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 19/20, prečišćeni tekst; u daljem tekstu KZ BD BiH)

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem sudije za prethodno saslušanje Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 o K 130017 20 Kps od 26.05.2020. godine pod tačkom 1 potvrđena je optužnica Tužilaštva Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj T18 o KT 0014301 20 od 05.05.2020. godine protiv osumnjičenog M.Đ. zbog krivičnog djela Nepostupanje po zdravstvenim propisima za vrijeme epidemije iz člana 222 KZ-a BD BiH, dok je pod tačkom 2 odbijeno potvrđivanje iste optužnice Tužilaštva Brčko distrikta Bosne i Hercegovine protiv osumnjičenog M.Đ. a zbog krivičnog djela Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 KZ-a BD BiH.

Protiv navedenog rješenja, u dijelu pod tačkom 2 kojim je odbijeno potvrđivanje optužnice zbog krivičnog djela Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 KZ-a BD BiH, Tužilaštvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo) je u zakonskom roku podnijelo žalbu zbog povrede Krivičnog zakona iz člana 298 tačka a) Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 34/13, 27/14 i 3/19; u daljem tekstu ZKP BD BiH), te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja iz člana 299 ZKP-a BD BiH. Tužilaštvo smatra da u radnjama osumnjičenog postoje sva bitna obilježja krivičnog djela Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 KZ-a BD BiH, za koje je Sud odbio potvrditi optužnicu, pa smatra da je pobijanim rješenjem Sud povrijedio Krivični zakon po pitanju je li djelo za koje se optuženi goni krivično djelo. Radi razumijevanja činjenica bitnih za procjenu je li djelo za koje se osumnjičeni goni krivično djelo, Tužilaštvo u žalbi iznosi propise, naredbe, rješenja, mjere, kao i njihov sadržaj, a koje je prethodno iznijelo i pod tačkom 2 optužnice, te ističe da se tih propisa, naredbi, mjera i rješenja osumnjičeni nije pridržavao, nego ih je kršio na način i u uslovima koji su opisani pod navedenom tačkom optužnice, to jest u uslovima epidemije zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom Sars-cov-2, dovodeći tako do opasnosti od širenja zarazne bolesti na druge osobe. Tužilaštvo, za razliku od prvostepenog suda, smatra da je za krivičnu odgovornost osumnjičenog neophodno da je doveo do opasnosti od širenja zarazne bolesti, a ne i da je zaraza drugih osoba, to jest onih s kojima je bio u kontaktu, izvršena.

Odluka

Po ocjeni ovog Suda, opravdano prvostepeni sud nije potvrdio optužnicu za krivično djelo iz tačke 2 optužnice, to jest Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 KZ-a BD BiH, a to zbog toga što nema dokaza da je Đ.M. u kritičnom vremenskom periodu, kada je stupao u kontakt sa građanima M.M. i N.A., bio bolestan od zarazne bolesti COVID-19, izazvane virusom Sars-cov-2, odnosno da je bio nosilac virusa pomenute zarazne bolesti koji bi se mogao prenijeti, odnosno proširiti na građane prilikom kontakata. Zbog samih radnji opisanih u optužnici, da nije postupao po zdravstvenim propisima ili naredbama nadležnih tijela zdravstvene službe i da je stupao u nedozvoljeni kontakt s građanima, ne postoji osnovana sumnja da je osumnjičeni doveo do opasnosti od širenja zarazne bolesti COVID-19. Prema tome, kada ne postoji tvrdnja u optužnici, a niti dokaz da je Đ.M. bio zaražen virusom COVID-19, to ne postoji ni osnovana sumnja da je radnjama za koje se osumnjičeni tereti optužnicom isti doveo do opasnosti od širenja zarazne bolesti COVID-19. Kako ne postoji osnovana sumnja da je ostvaren bitan element predmetnog krivičnog djela Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 KZ-a BD BiH, a to je da je osumnjičeni radnjama opisanim pod tačkom 2 optužnice doveo do opasnosti od širenja zarazne bolesti na druge ljude, to ne stoji žalbeni prigovor Tužilaštva da je pobijanim rješenjem povrijeđen Krivični zakon po pitanju postojanja krivičnog djela Prenošnje zarazne bolesti iz člana 221 stav 1 KZ-a BD BiH. Radnje opisane pod tačkom 2 optužnice koje se odnose na nepoštovanje odluka Vlade Brčko distrikta BiH, kako one kojom je proglašena ugroženost stanovništva Brčko distrikta BiH od epidemije zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom Sars-cov-2, zatim one kojom je naloženo da se svi državljani Bosne i Hercegovine sa mjestom prebivališta u Brčko distriktu BiH koji dolaze iz inostranstva stavljaju pod zdravstveni nadzor i izolaciju u trajanju od 14 dana, te rješenja Inspektorata Brčko distrikta BiH donijetog na osnovu zakona, kojim je Inspektorat izrekao Đ.M. mjeru stavljanja pod zdravstveni nadzor i mjeru izolacije u trajanju od 14 dana u prostorijama porodičnog doma u mjestu P., a koje osumnjičeni nije poštovao, kao i naredbu da ne smije napuštati porodični dom bez zaštitne maske i rukavica, koje osumnjičeni nije poštovao, nego je stupio u kontakt sa građanima M.M. i N.A., za koje nema podataka da ih je osumnjičeni zarazio virusom pomenute zarazne bolesti, ne predstavljaju radnje kojima je osumnjičeni doveo do opasnosti od širenja zaraznih bolesti, tako da u njegovim radnjama nema tog bitnog obilježja krivičnog djela za koje se sumnjiči.

Prema tome, prvostepeni sud je iz navedenih razloga pravilno postupio kada za navedeno krivično djelo nije potvrdio optužnicu, a u bitnom je dao razloge zbog čega smatra da nema uzročne veze između nepostupanja osumnjičenog po zdravstvenim propisima i naredbama i dovođenja u opasnost od širenja zarazne bolesti na građane, jer objektivno u takvu opasnost osumnjičeni nije ni mogao dovesti građane s kojima je stupao u kontakt ako nije bio zaražen virusom zarazne bolesti COVID-19, a činjenično se u optužnici ne tvrdi da je bio zaražen navedenim virusom, a niti za to postoje dokazi priloženi uz optužnicu. Osim toga, ni za građane M.M. i N.A. s kojima je osumnjičeni stupao u bliski kontakt nije utvrđeno, a niti to tvrdi optužnica da su se zbog kontakta s osumnjičenim zarazili virusom, pa se ne može optužnicom iznositi tvrdnja da je osumnjičeni stupajući u bliski kontakt s navedenim osobama doveo do opasnosti od širenja zarazne bolesti.

Predmet broj 96 o K 117722 20 Kž – Krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja iz člana 219 stav 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 33/13, 26/16 i 13/17)

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 o K 117722 19 K od 19.04.2019. godine optuženi B.M. oglašen je krivim da je radnjama opisanim u izreci te presude počinio krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja iz člana 219 stav 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne

i Hercegovine, pa mu je sud, primjenom članova 60, 61 i 62 istog Zakona izrekao uslovnu osudu, kojom mu je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 2 (dva) mjeseca, koja se neće izvršiti ukoliko u roku od 2 (dvije) godine ne počini novo krivično djelo i ukoliko u roku od 2 (dvije) godine u cjelosti izmiri dospjele obaveze, te ubuduće uredno nastavi plaćati izdržavanje za maloljetnu djecu na koju je obavezan pravosnažnom i izvršnom presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 O P 097094 16 P od 20.03.2017. godine. Protiv navedene presude žalbu su podnijeli branilac optuženog M.S. (u daljem tekstu: branilac) i optuženi. Branilac u žalbi, između ostalog, navodi da prvostepeni sud nije pravilno razumio suštinu bića krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim, te tvrdi da je bivša supruga optuženog morala pokrenuti izvršni postupak, pa tek ako u tom postupku ne bi uspjela, onda bi bio ostvaren element bića krivičnog djela za koje se optuženi tereti.

Odluka

Navedeni stav branioca je pogrešan jer procedura pokretanja izvršnog postupka ne predstavlja elemenat krivičnog djela Izbjegavanje izdržavanja iz člana 219 stav 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za koje se optuženi tereti, što proizilazi iz samog sadržaja zakonskog obilježja navedenog krivičnog djela. Na navedenoj tvrdnji, kao i branilac, insisitra i optuženi očigledno pogrešno smatrajući da je bilo za ostvarenje obilježja bića krivičnog djela za koje se tereti nužno pokrenuti postupak izvršenja na osnovu izvršene isprave tj. presude Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 O P 097094 16 P od 20.03.2017. godine kojom je utvrđena obaveza optuženog u pogledu doprinosa za izdržavanje njegove maloljetne djece. Ni za prvostepeni, a ni za ovaj Sud nije sporno da ne postoji pravosnažno i izvršno rješenje na imovini optuženog kao što i branilac u žalbi navodi. Međutim, takva vrsta odluke nije ni nužno da postoji da bi se ostvarila obilježja bića krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim. S tim u vezi pravilan je zaključak prvostepenog suda da ne prihvati stav odbrane da je G.M. morala pokrenuti prije svega izvršni postupak prema optuženom radi pokušaja realizacije utvrđenih obaveza od strane optuženog koje ima prema svojoj maloljetnoj djeci, a u vidu davanja doprinosa za izdržavanje. Kao što i prvostepeni sud zaključuje, eventualno pokretanje izvršnog postupka bi samo svjedoka G.M. izlagalo dodatnim troškovima koji zahtijevaju novčana sredstva koja su joj nužna za izdržavanje njene djece, a po ocjeni ovog Suda i odugovlačilo bi postupak što svakako ne bi bilo racionalno, kod saznanja da je optuženi na navedeni način postupio sa svojom imovinom, odnosno stanom i vozilom koji bi mogli biti predmet izvršenja. I po ocjeni ovog Suda bilo bi krajnje neracionalno pokretanje izvršnog postupka za koji se unapred sa sigurnošću zna da ne bi dao nikakve rezultate u pogledu naplate novčanog dugovanja koje optuženi ima na ime izdržavanja svoje djece, a koje nije davao u periodu ni na način kako je to obavezan pravosnažnom sudskom odlukom u parničnom postupku.

Predmet broj 96 O P 118426 20 Rev – Stara devizna štednja, Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje emisijom obveznica Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 15/09, 19/10, 31/11 i 20/13; u daljem tekstu: Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje), Pravo na imovinu, član 1 Protokola 1 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda

Činjenice i revizioni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 O P 118426 18 P od 13.02.2019. godine, I stavom izreke, obavezan je tuženi Brčko distrikt Bosne i Hercegovine da tužiteljici Ć.R. po osnovu stare devizne štednje kod P.b.S. – filijala B. isplati iznos od 33.267,22 KM sa zakonskom zateznom kamatom od 04.09.2018. godine do isplate, u roku od 30 dana po prijemu presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Protiv prvostepene presude tuženi Brčko distrikt Bosne i Hercegovine je izjavio žalbu pa je Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine presudom broj 96 O P

118426 19 Gž od 08.08.2019. godine žalbu tuženog odbio i prvostepenu presudu potvrdio. Tuženi Brčko distrikt Bosne i Hercegovine je protiv drugostepene presude izjavio reviziju zbog povrede odredaba parničnog postupka iz člana 318 Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 8 istog Zakona i zbog pogrešne primjene materijalnog prava i to člana 360 Zakona o obligacionim odnosima i članova 5 i 8 Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje.

Odluka

Kako tuženi u reviziji ponovo tvrdi da primjenom Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje on nije mogao biti obavezan na ispunjenje obaveze tužiteljici, kako je to ona tražila prijedlogom izreke presude (koju sud treba da donese) jer tužiteljica nije dokazala da je iz opravdanih razloga propustila zakonske rokove verifikacije, jer je pravni sljedbenik P.b.S. P.b.d.d.S. „koja je sljedbenik svih prava i obaveza prijeratne P.b.S.“, a zatim ukazuje i da se prema Zakonu o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje i Pravilniku o postupku verifikacije potraživanja i gotovinskih isplata po osnovu računa stare devizne štednje u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 40/2016) obaveza prema tužiteljici može izmiriti samo putem obveznica („sukcesivnom emisijom obveznica, s istim ili različitim datumima emisije“) i da kada je presuđeno da se tužiteljici isplate novčana sredstva da je ona dovedena u povoljniji položaj od vlasnika računa stare devizne štednje „kojima je isplata vršena emisijom obveznica“, revizijsko vijeće je cijeno ove tvrdnje, odnosno ukazivanje tuženog i našlo je, jednako kao i nižestepeni sudovi, da je odluka donesena u ovom sporu zakonita. Naime, kod propisa sadržanog u odredbama članova 1 i 2 Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje Distrikt Brčko je nesumnjivo pasivno legitimisan u ovom sporu (u pogledu zahtjeva tužiteljice) jer navedeni članovi propisuju postupak, način i rokove izmirenja obaveza Brčko distrikta po osnovu računa stare devizne štednje, deponovane kod J.S. poslovnica B. i kod P.b.S. poslovnica B. Kako član 5 stav 2 istog Zakona nije propisao druge pretpostavke za ostvarivanje konkretnog potraživanja pred sudom, osim da su u pitanju potraživanja po osnovu računa stare devizne štednje koja nisu verifikovana do 31.12.2015. godine (član 5 stav 1) onda tužiteljica u ovom parničnom postupku nije morala dokazivati postojanje opravdanih razloga za propuštanje roka za verifikaciju iz člana 5 stav 1 („postupak verifikacije potraživanja završit će se najkasnije do 31.12.2015. godine“). Konačno, dovođenjem u vezu članova 7 i 8 Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje, kada član 7 propisuje da se obaveze koje nisu izvršene u gotovini u skladu s ovim Zakonom i Pravilnikom izmiruju putem obveznica i stavom 3 istog člana određeno je da će se za račune verifikovane do 31.12.2008. godine emitovati obveznice u skladu sa Zakonom i Odlukom o emisiji obveznica, kao i za obaveze po osnovu stare devizne štednje verifikovane nakon 01.01.2009. godine, s tim da će se obveznice emitovati pod uslovima iz člana 8 (stav 4 člana 7) i da su članom 8 određeni uslovi emisije i to tačkama od a) do f), pa je tačkom e) propisano da je krajnji rok dospjeća obveznica 31.12.2016. godine, onda je (prema određenju iz navedenih članova) zahtjevu tužiteljice u ovom parničnom postupku (koji je pokrenut podnošenjem tužbe 04.08.2018. godine) za isplatu novčanog iznosa, koji je pouzdano utvrđen verifikacijom devizne štednje izvršenom od nadležnog organa (APIF-a B.L.), valjalo udovoljiti. Ovo stoga što je Zakonom o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje propisan krajnji rok dospjeća obveznica s 31.12.2016. godine i Distrikt je, novčanim isplatama, izmirio emitovane obveznice (činjenica koju tuženi nije u postupku osporio). Kod navedenog nije u pitanju dovođenje tužiteljice (presudom donesenom u ovom sporu) u povoljniji položaj u odnosu na vlasnike računa stare devizne štednje kojima je izmirenje obaveza vršeno emisijom obveznica. Dakle, u ovom sporu u pitanju je zahtjev tužiteljice za ostvarenje prava po osnovu računa stare devizne štednje kod P.b.S. – Poslovnica B., koje pravo je, u smislu člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, konstituisano kao imovinsko pravo.

Predmet broj 96 o U 125272 20 UŽ – Zakonska hipoteka, povreda upravnog postupka, pravo na imovinu, član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda

Činjenice i žalbeni navodi

Predmet upravnog spora je zahtjev kojim tužilac od suda traži da poništi rješenje tužene Apelacione komisije Kancelarije gradonačelnika Brčko distrikta BiH, broj predmeta UP-II-14-000035/19, broj akta 01.7-0171JK-002/19 od 16.07.2019. godine (u daljem tekstu: konačni upravni akt), kojim je odbijena kao neosnovana njegova žalba izjavljena protiv rješenja Direkcije za finansije Porezne uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj predmeta UP-I-14.3-04.3-6692/08 od 13.05.2019. godine (u daljem tekstu: prvostepeni organ uprave i prvostepeni upravni akt), kojim je odbijen prijedlog tužilac za obnovu upravnog postupka okončanog donošenjem dva rješenja prvostepenog organa uprave o osnivanju zakonske hipoteke u korist Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 04.3-14-3-6692/08 od 03.07.2015. godine i broj 04.3-14-3-6692/08 od 25.04.2016. godine (u daljem tekstu: rješenjâ o osnivanju zakonske hipoteke). Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 o U 125272 19 U od 20.12.2019. godine (u daljem tekstu: prvostepena presuda) odbijena je tužba u cijelosti kao neosnovana. Protiv prvostepene presude tužilac A.S. iz Š. (u daljem tekstu: tužilac) blagovremeno je izjavio žalbu zbog povrede odredaba upravnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom ovom Sudu da žalbu uvaži i prvostepenu presudu ili ukine i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno suđenje, ili preinači i usvoji tužbu.

Odluka

Odluka prvostepenog suda nije pravilna i tužilac žalbom osnovano pobija prvostepenu presudu, kada kroz istaknute žalbene razloge istrajava na tvrdnji da tužena i prvostepeni sud nisu dali „adekvatno izjašnjenje o relevantnim prigovorima i tvrdnjama istaknutim u podnescima tokom upravnog spora“, a tom se tvrdnjom prije svega ukazuje na to da se trebala dozvoliti obnova upravnog postupka osnivanja zakonske hipoteke zato što je povrijeđeno njegovo pravo na imovinu, pošto je u vrijeme donošenja rješenjâ o osnivanju zakonske hipoteke on bio faktički (vanknjižni) vlasnik predmetnih nekretnina. Temeljno načelo upravnog postupka predstavlja načelo zakonitosti, koje propisuje da su organi i institucije koje imaju javne ovlasti, kada postupaju u upravnim stvarima, dužni da te stvari rješavaju na osnovu zakona i drugih propisa. To znači da su dužni da u upravnom postupku osiguraju materijalnopravnu zakonitost (pravilnu primjenu materijalnih propisa na temelju kojih se rješava upravna stvar) i formalnopravnu zakonitost u rješavanju upravne stvari (poštovati pravila upravnog postupka u svim fazama rješavanja upravne stvari i prilikom donošenja upravnog akta). Osim tog načela, temeljno je i načelo materijalne istine, koje obavezuje upravne organe da moraju utvrditi pravo stanje stvari i u tom cilju moraju se utvrditi sve činjenice koje su od važnosti za donošenje zakonitog i pravilnog rješenja. Ovo načelo pretpostavlja obavezu organa koji vodi upravni postupak da u tom postupku utvrdi stvarnu istinu, budući da je utvrđivanje stvarne istine upravne stvari bitan uvjet za ostvarivanje načela zakonitosti i donošenja zakonitog rješenja. Osim toga, prilikom rješavanja upravne stvari organi uprave su dužni uzeti u obzir i mjerodavne odredbe Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja se zajedno s njenim protokolima, prema članu II stav 2 Ustava Bosne i Hercegovine „direktno primjenjuje u Bosni i Hercegovini“ i „ima prioritet nad svim ostalim zakonima“, te se materijalnopravna i formalnopravna zakonitost upravnih akata mora cijeliti i u pogledu ispunjenosti zahtjeva koje postavlja Evropska konvencija. S tim u vezi, u žalbi izjavljenoj protiv prvostepene presude tužilac osnovano tvrdi da je tužena prvenstveno morala, a nije ocijenila i odgovorila na sve relevantne žalbene navode istaknute u žalbi izjavljenoj protiv prvostepenog upravnog akta koji se odnose na njegova prava kao „stvarnog vlasnika nekretnina“ na osnovu

„pravosnažnog rješenja o dosuđenju“, donesenog prije nego što je prvostepeni organ uprave donio rješenje o zasnivanju zakonske hipoteke na njegovim nekretninama, na izrečenu tvrdnju da „nije moguće tražiti namirenje poreznog duga B.Z. na nekretninama drugog lica, tj. nekretninama stvarnog vlasnika A.S.“, kao i na tvrdnju da „nije moguće na osnovu hipoteke tražiti u izvršnom sudskom postupku prodaju istih nekretnina koje su jednom već prodane u sudskom postupku kao ranija imovina B.Z.“. Takvim propustom, tužena je povrijedila odredbu člana 226 stav 2 Zakona o upravnom postupku koja je obavezuje da u obrazloženju konačnog upravnog akta ocijeni sve navode žalbe i o svakom da ocjenu pravne utemeljenosti i jasno navede razloge zbog kojih određeni navod iz žalbe jeste ili nije usvojen, tj. kako bi se objasnilo stranci zbog kojih je činjeničnih i pravnih razloga riješena upravna stvar kako je određeno u dispozitivu rješenja. U protivnom, konačni upravni akt u kojem nije odgovoreno na sve navode žalbe treba poništiti u upravnom sporu, jer je takav akt donesen uz bitnu povredu pravila upravnog postupka. Kod činjenica koje se pokazuju nespornim, da je predmetne nekretnine tužilac kupio na javnoj prodaji u izvršnom postupku i za njih je platio određenu cijenu, nakon čega je iste dobio u vlasništvo temeljem pravosnažnog rješenja o dosudi, ali da se nije mogao uknjižiti s pravom vlasništva u zemljišnoknjižnim evidencijama nadležnog suda zbog pribavljanja „pečata porezne uprave“ Federacije Bosne i Hercegovine (koji je dobio tek 2018. godine), da je postupak pred poreznim organima Federacije Bosne i Hercegovine trajao dugo kao posljedica pogrešnog tumačenja instituta prethodnog pitanja u upravnom postupku, da su se u međuvremenu, dok je trajao postupak pribavljanja „pečata porezne uprave“ Federacije Bosne i Hercegovine, rješenja o osnivanju zakonske hipoteke u korist Distrikta uknjižila kao teret na predmetnim nekretninama u zemljišnoknjižnim evidencijama nadležnog suda, sve ove mjere su kreirale situaciju koja remeti pravednu ravnotežu između zaštite prava na neometano uživanje imovine i zahtjeva općeg interesa (potrebe obezbjeđenja prinudne naplate poreznih obaveza), pa je tužiocu u obrazloženju konačnog upravnog akta trebalo odgovoriti zbog čega obnova upravnog postupka ne bi dovela do drugačijeg rješenja upravne stvari osnivanja zakonske hipoteke, imajući u vidu primjenu odredbe člana 51 stav 1 Zakona o Poreznoj upravi u vezi s odredbom člana 1 Prvog protokola uz Evropsku konvenciju, odnosno da li doneseni upravni akt zadire u pravo tužioca na neometano uživanje imovine.

Sedmi regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, AIRE centar

Regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu (u daljnjem tekstu: *Forum*) održava se posljednjih sedam godina u organizaciji *Centra AIRE* i organizacije Civil Rights Defenders. Na *Forumu* se razmatraju pitanja u vezi sa Evropskom konvencijom za ljudska prava kojima Evropski sud za ljudska prava u Strazburu i nacionalna pravosuđa koja učestvuju na *Forumu* daju najveći značaj. Dana 16. i 17. oktobra 2020. održan je sedmi regionalni Forum. Forum se organizuje uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, Vlade Kraljevine Švedske, Fondacije Konrad Adenauer i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Nizozemske.

S obzirom na aktuelnost i posljedice jedne od najvećih globalnih kriza nakon Drugog svjetskog rata, tema ovogodišnjeg *Forum*a je bila COVID-19 i prava zaštićena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ovogodišnji *Forum* je održan u posebnim okolnostima uzrokovanim pandemijom COVID-19, u skladu s čim je bilo nužno organizovati drugačiji način rada i učešće predstavnika na *Forumu*. *Forum* je organizovan kao interaktivni događaj, na način da je organizovana centralna konferencija, a predstavnici iz regije su imali priliku da se povežu i uključe u centralnu konferenciju. Komunikacija između učesnika i predstavnika provedena je uz pomoć video tehnologije.

Na centralnoj konferenciji u okviru *Forum*a učestvovali su predsjednik Evropskog suda za ljudska prava, Komesarka Vijeća Evrope za ljudska prava, kao i sadašnje i bivše sudije Evropskog suda za ljudska prava. Pored toga, predstavnici iz cijele regije su bili organizovani u radnim centrima u Beogradu, Podgorici, Prištini, Skoplju, Sarajevu i Zagrebu, zajedno sa predsjednicima i sudijama vrhovnih i ustavnih sudova, ombudsmenima, zastupnicima država pred Evropskim sudom za ljudska prava, predstavnicima pravosudnih akademija odnosno centara za edukaciju sudija i tužilaca, predstavnicima nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava te istaknutim stručnjacima iz regije.

Od proglašenja pandemije države širom svijeta su preduzimale mjere kojima su pokušavale da ograniče opasnost po život i zdravlje svojih građana. S obzirom na trajanje i neizvjesnost skorog kraja pandemije, države i dalje uvode različite mjere, s obzirom na izazove koje sa sobom ova kriza donosi. Paralelno, po prvi put otkad je usvojena Evropska konvencija o ljudskim pravima veliki broj država je u isto vrijeme pogođen istom krizom, a uticaj uvedenih i poduzetih mjera se odražava i na brojna prava i slobode koje garantuje EKLJP.

Govornici na *Forumu* su pokrenuli diskusiju u pogledu ispunjenja pozitivnih država ugovornica u zaštiti života i zdravlja građana, a u vezi sa različitim mjerama koje su se uvodile sa ciljem suzbijanja širenja zaraze, kao što su: *lockdown*, zatvaranje svih neesencijalnih djelatnosti, zatvaranje škola, vjerskih i ugostiteljskih objekata. Istaknuto je da su ove mjere pokrenule pitanja kršenja ljudskih prava, kao što su pravo na pravično suđenje, pravo na mirno uživanje imovine, pravo na obrazovanje, pravo na zabranu diskriminacije, slobodu vjeroispovijesti. Istaknuto je da se ograničenjem ili ukidanjem kretanja i okupljanja zadiralo u prava na slobodu kretanja, izražavanja, udruživanja i slobodne izbore.

Govornici i predstavnici iz regije su se dotakli mnogih zajedničkih, dosadašnjih i budućih, izazova, a posebno u vezi sa teškoćama u uspostavi potrebne ravnoteže između brojnih prava o kojima je riječ.

Također, predstavnici iz regionalnih radnih centara su govorili o predmetima o kojima su sudovi u njihovoj državi odlučivali u pogledu povrede niza prava koja su zagarantovana EKLJP-om kao što je, primjera radi, odluka kojima je utvrđeno pravo na slobodu kretanja pojedinih kategorija građana. Razgovaralo se o prijetnjama ljudskim pravima u kontekstu pandemije, prilikom čega su predstavnici podijelili svoja zapažanja, stavove i mišljenja u pogledu pojedinih iskustava, kao i iznijeli moguća rješenja koja su se ili bi se mogla pokazati praktičnim i djelotvornim.

S obzirom na očiglednu činjenicu da će pandemija trajati još određeno vrijeme, što pojačava prijetnje za konvencijska prava, sudije i bivše sudije Evropskog suda za ljudska prava su iznijele bitne stavove iz odluka Evropskog suda za ljudska prava, svoja mišljenja te zajedničke zaključke, koji bi trebali biti od pomoći državama da unaprijede svoje reakcije na pandemiju, vodeći računa o standardima EKLJP-a i prakse Suda u Strazburu. Jasna poruka sudija Suda u Strazburu odnosi se na značaj razumijevanja poštivanja obaveza koje države imaju u datom kontekstu u skladu sa Evropskom konvencijom. Naglašeno je da osnovna vodilja prilikom uvođenja mjera za suzbijanje pandemije treba da predstavlja usklađenost tih mjera sa ljudskim pravima, sve sa ciljem uspostave i očuvanja djelotvornosti ljudskih prava u vanrednim situacijama. Upravo je razumijevanja postojeće relevantne prakse Suda u Strazburu alat za prevazilaženje novih izazova, s obzirom da pruža priliku za sagledavanje mogućnosti primjene postojeće sudske prakse Suda u Strazburu na nova pravna pitanja i faktičke situacije koje su se pojavile tokom pandemije.

Jedna od bitnih poruka se odnosi i na potrebu podsticanja saradnje između predstavnika u regiji sa ciljem iznaženja rješenja za pitanja sa kojima se suočavaju.

Okvir za Forum daje *Vodič* pod nazivom COVID-19 i njegov uticaj na ljudska prava (u daljnjem tekstu: *Vodič*). Ovaj dokument sadrži pregled sudske prakse Suda u Strazburu relevantan za situacije u kojima se države mogu naći za vrijeme kriznog perioda. Također, ovaj dokument sadrži i analizu prava iz Konvencije koja su najviše pogođena pandemijom COVID-19 i načinima na koje su države pokušale da je spriječe. *Vodič* se zasniva na odredbama Konvencije i presudama i odlukama koje su najznačajnije za pravna pitanja koja je pandemija pokrenula. Međutim, od izrazite važnosti je prikaz postojeće praksa Suda u Strazburu i pokušaj da se ona primijeni na trenutne činjenice. *Vodič* nam pojašnjava uslove za derogiranje prava iz EKLJP na osnovu člana 15, te raspravlja o institucionalnim i procesnim garancijama koje se mogu i moraju primijeniti kako bi se ljudska prava zaštitila tokom kriznog perioda.

Konačno, iako ni Forum ni *Vodič* ne pružaju jednostavna rješenja za države u zaštiti ljudskih prava tokom krize koja traje, nude nam razumijevanje mogućih načina zaštite, pojedinaca i zajednice, kao posljedice pandemije. Konkretnije, *Vodič* zasigurno predstavlja koristan izvor informacija za sudove koji moraju odlučivati o predmetima koji su se pojavili u kontekstu pandemije COVID-19. Od jednake koristi *Vodič* je i za nevladine organizacije koje rade s osobama čija prava i slobode su pogođene pandemijom, i koje također igraju važnu ulogu u sistemu zaštite ljudskih prava.

Vodič COVID-19 i njegov uticaj na ljudska prava, sa sveobuhvatnim uvidom u presude Evropskog suda u odnosu na prava koja mogu biti ugrožena uslijed pandemije COVID-19 i odgovora država na nju, dostupan je na internet stranici www.rolplatform.org. Navedena stranica sadrži i informacije o prethodno održanim forumima vladavine prava za Jugoistočnu Evropu, a pored toga, pruža uvid u brojne tematske publikacije, kao što su: Pregled prakse Evropskog suda za ljudska prava: zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Pregled prakse Evropskog suda za ljudska: sloboda izražavanja i njen odnos sa pravom na poštovanje privatnog života i pravom na pravično suđenje, Vodič kroz ključne principe i koncepte EKLJP, kao i njihovu primjenu u domaćim sudovima, te pregled novije sudske prakse u Bosni i Hercegovini i zemljama regije.

Prikaz publikacije „Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu i sigurnost ličnosti/Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu izražavanja“

Pripremio: Zvonko Mijan, Ustavni sud Bosne i Hercegovine

Ovaj broj *Pravne hronike* predstavlja publikaciju „Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu i sigurnost ličnosti/Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu izražavanja“.

Izdavač publikacije je Ustavni sud Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) i AIRE centar. Publikacija je nastala kao još jedna u nizu aktivnosti koje se realizuju kroz ovu izuzetno dobru saradnju, a predstavlja i ispunjenje obaveze javnosti rada Ustavnog suda kroz izdavačku djelatnost. Zbog specifičnosti metodologije rada i sadržaja publikacije otežano je odrediti njenu tačnu klasifikaciju ali se čini da je iz praktičnih razloga moguće koristiti termin „Izvještaj“.

Namjena i cilj

Pitanje ukupne harmonizacije sudske prakse u Bosni i Hercegovini se u jednom značajnom dijelu odnosi na harmonizaciju u primjeni standarda Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Uostalom ovo je ustavna obaveza, obzirom na status Evropske konvencije u Ustavu Bosne i Hercegovine.

Više je razloga koji su uticali na odabir da se, za ovu priliku, prikaže pregled prakse sudova u pogledu ova dva prava/slobode. U teoriji, pa i praksi, ljudskih prava i sloboda često se prave njihove razne podjele i klasifikacije i uvijek je teško zaključiti koje je pravo/sloboda značajnije. Međutim, ako se u obzir uzmu posljedice kršenja nekog od ljudskih prava i sloboda i efekti otklanjanja tih posljedica, onda je jasno da je, za razliku od npr. otklanjanja posljedica kršenja prava na mirno uživanje imovine, veoma teško efektivno i potpuno otkloniti posljedice kršenja prava na slobodu, obzirom na univerzalnu vrijednost koju sloboda predstavlja za svakog čovjeka.

Pored toga, činjenica je da se pritvor, kao aspekt prava na slobodu i sigurnost koji je obuhvaćen ovim Izvještajem, od strane sudova u Bosni i Hercegovini veoma često izriče. Tužilaštva, zbog prirode slučajeva, često imaju malo vremena za pripremanje prijedloga za određivanje pritvora, a isto se odnosi i na sudove, koji odluke o pritvoru moraju donijeti u kratkim rokovima određenim zakonom. Ovo svakako utiče i na vrijeme koje stoji na raspolaganju braniocima osumnjičenih za pripremanje odbrane od izricanja mjere pritvora. Zbog svega navedenog, od izuzetne je važnosti da postupanje i donošenje odluka kod određivanja pritvora bude u skladu sa standardima prava na slobodu i sigurnost. S druge strane, sloboda izražavanja predstavlja vrijednost bez koje nema demokratskog društva. Važno je napomenuti da je u Bosni i Hercegovini, kao jednoj od još uvijek rijetkih zemalja, kleвета dekriminalizirana i da za nju postoji samo građanska odgovornost. Ovo potencira važnost uspostavljanja ravnoteže između slobode izražavanja i prava na ugled, kao dijela prava na privatni život iz člana 8 Evropske konvencije. Sloboda izražavanja ne garantira samo zaštitu sadržaja govora

nego i njegove forme, pored političkog govora štiti se i komercijalni govor i umjetničko izražavanje. Specijalna zaštita se pripisuje satiri, poeziji i romanima. Mediji uživaju naročitu zaštitu, što uključuje klasične medije, novine, radio, televizija, ali i tzv. „nove medije“, koji su se javili kao rezultat tehnološkog napretka, odnosno korištenja interneta, a čiji značaj ubrzano raste posljednjih godina.

Na kraju, budući da je Ustavni sud, u okviru svoje apelacione nadležnosti, konačna instanca u pogledu supsidijarne zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini, neki statistički podaci iz njegove prakse su također, bili opredjeljujući faktor za odabir ova dva ljudska prava/slobode. Naime, prilikom odlučivanja o svim podnesenim apelacijama, Ustavni sud je u posljednjih pet godina utvrdio da postoji kršenje nekog od ustavnih prava u oko 5% slučajeva. Međutim, kada se radi samo o apelacijama podnesenim protiv odluka o pritvoru i mjerama zabrane, utvrđeno je kršenje u oko 30% slučajeva. Kada je riječ o apelacijama podnesenim zbog kršenja slobode izražavanja, Ustavni sud je utvrdio da postoji kršenje u oko 25% slučajeva. Dakle, broj slučajeva u kojima je Ustavni sud utvrdio kršenje prava na slobodu i sigurnost, odnosno kršenje slobode izražavanja je izuzetno veliko u odnosu na sve ostale. Iako, u posljednje vrijeme statistički podaci pokazuju trend smanjivanja broja slučajeva kršenja ovih ustavnih prava, što ukazuje da redovni sudovi usklađuju svoju praksu sa standardima, još uvijek postoji značajan prostor i obaveza za daljnju harmonizaciju.

Ciljna grupa

Ovaj Izvještaj je prvenstveno namijenjen sudijama redovnih sudova. U dijelu koji se odnosi na član 5 Evropske konvencije, Izvještaj je podjednako namijenjen i tužiocima i advokatima, kao braniocima osumnjičenih i optuženih osoba. U dijelu Izvještaja koji se odnosi na član 10 Evropske konvencije, namjena se proširuje na medije i novinare ali i na sve one koji se nalaze u situaciji koja, zbog specifičnog odnosa proporcionalnosti između članova 8 i 10 Evropske konvencije, pokreće pitanje poštivanja prava na privatni život.

Ovaj Izvještaj može odigrati ulogu krajnje ozbiljnog alata u rukama pravosudnih dužnosnika u cjelini. Višestruki su razlozi za takvu ocjenu. U pitanju je, prije svega, činjenica da se ovim pitanjima, do ovog Izvještaja ranije nije pristupalo na ovako koncipiran način. Naravno, ne smije se izgubiti iz vida ukupna ranija značajna aktivnost na pregledu i prezentaciji relevantne prakse ljudskih prava i sloboda. Međutim, ovaj put se radi o literaturi koja na jednom mjestu, na sveobuhvatan, cjelovit ali istovremeno dovoljno jasan, precizan i koncizan način predstavlja putokaz za praktičnu primjenu standarda navedenih ustavnih prava akata i bogate sudske prakse.

Izvještaj može poslužiti kao veoma korisno štivo i za sve ostale – neovisno o tome radi li se o običnim čitateljima ili onima kojima su znanja o ljudskim pravima potrebna iz profesionalnih razloga.

Metodologija

Ovaj Izvještaj je pripremljen na osnovu pregleda oko 150 odluka Ustavnog suda i 120 odluka redovnih sudova koje su donesene u periodu od 2015. do 2019. godine. Obuhvaćene su odluke Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Apelacionog suda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Okružnog suda u Banja Luci i Kantonalnog suda u Sarajevu. Posebna pažnja je posvećena praksi ova dva posljednja suda jer se radi o dva najveća drugostepena suda, a u najtežim oblicima krivičnih djela i prvostepenim sudovima, koji imaju i najobimniju praksu u ovoj oblasti.

U Izvještaju su korišteni primjeri iz prakse redovnih sudova u predmetima koji nisu imali svoj epilog u apelacionom postupku pred Ustavnim sudom i primjeri iz odluka Ustavnog suda donesenih o

apelacijama podnesenim protiv konačnih odluka redovnih sudova. U oba slučaja su uz svaki primjer iz prakse navedeni odgovarajući komentari, podsjećanja i poređenja sa standardima relevantnim za taj slučaj. Naravno, komentari dati uz primjere iz prakse Ustavnog suda dosljedno slijede utvrđeni stav tog suda.

Izveštaj kreće od navođenja relevantnih domaćih zakona, a zatim slijede primjeri iz prakse grupisani po ključnim riječima koje proizilaze iz standarda dva prava/slobode koje se obrađuju.

Tako se primjeri iz prakse u pogledu prava na slobodu i sigurnost odnose na: osnovanu sumnju; razmatranje alternativnih mjera, određivanje pritvora; produžavanje pritvora; preispitivanje pritvora; mjere zabrane; kontrolu opravdanosti daljnjih mjera zabrane, kršenje mjera zabrane.

Primjeri iz prakse u pogledu prava na slobodu izražavanja se odnose na: obim zaštite; miješanje u ovo pravo; zakonitost miješanja; legitimni cilj miješanja; neophodnost miješanja u demokratskom društvu (proporcionalnost).

U statičnom dijelu, pregledu prakse, nastojanje je bilo da se pored izvršene anonimizacije, u odlukama ostavi samo relevantni činjenični supstrat i korišteni materijalno-pravni osnov za odlučenje. Pored statičnog dijela, unesen je aktivni dio, u kojem se putem kratkih ali važnih komentara i podsjećanja ukazuje na način na koji se prilazi tumačenju standarda putem ispunjenja testova. Npr. test da li je ispunjen uslov postojanja osnovane sumnje, da li su razmotrene alternativne mjere kao prvi korak ili test da li je miješanje u zaštićeno pravo na slobodu izražavanja neophodno u demokratskom društvu.

Treba istaći, da se u Izveštaju ne „propisuje“ lista pitanja čiji odgovori sa „da“ ili „ne“ predstavljaju nekakav rezultat čiji je zbir „pozitivan ili negativan“, već naprotiv, ukazuje se na put tumačenja kojim će svaki sudija samostalno s punim profesionalnim kapacitetom u konkretnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji doći do svog zaključka. Time uporedni pregled prakse Ustavnog suda ne predstavlja konačan odgovor, već pokazuje put kojim se već prolazilo i time će se znatno olakšati dobijanje odgovora na pitanja koja se postavljaju u konkretnom predmetu. Međutim, sažeci su ustrojani korektno i konkretno, tako da se čak čini da bi, za one iskusnije praktičare, samo grupisanje ovih kratkih i važnih napomena bilo od iznimne koristi.

Izveštaj, na kraju, sadrži kratak pregled relevantnih statističkih podataka iz prakse Ustavnog suda. Obzirom da je malo vjerovatno da će nekom korisniku Izveštaja istovremeno biti potreban pregled prakse u pogledu oba prava/slobode, odnosno vjerovatnije je da će određeni korisnici za svoje potrebe koristiti samo pregled prakse u pogledu jednog od obuhvaćenih prava/sloboda, Izveštaj ima interesantnu i praktičnu posebnost. Naime, Izveštaj je štampan tako da je sa jedne strane izložena cjelina koja se odnosi na praksu u pogledu prava na slobodu i sigurnost, a sa druge strane također, cjelina koja se odnosi na praksu u pogledu prava na slobodu izražavanja. Tako Izveštaj omogućuje praktičnu upotrebu dvije knjige u jednoj.

Objavljivanje Izveštaja je omogućeno zahvaljujući radu stručnog tima Ustavnog suda, na čelu sa predsjednikom Zlatkom M. Kneževićem, konsultanata koji su dali doprinos kao autori, koautori ili saradnici iz redovnih sudova čija praksa je korištena, te posebno podršci menadžerke Programa za Zapadni Balkan AIRE centra, Biljane Braithwaite i Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Ključni komentari

Kao ilustracija sadržaja Izveštaja, za ovaj prikaz izdvajaju su neki ključni nalazi/komentari.

Pravo na slobodu i sigurnost ličnosti:

Prilikom odlučivanja o produženju pritvora Sud je vodio računa o obavezi da u svakom trenutku po službenoj dužnosti ispita da li i dalje egzistiraju uvjeti zbog kojih je pritvor određen. Vijeće je utvrdilo da u odnosu na optuženog ne egzistira osnovana sumnja kao opći uvjet za određivanje mjere pritvora, odnosno ne postoji u onoj mjeri neophodnoj da se optuženom ograniči sloboda.

Iako je optužnica potvrđena, Sud je cijenio stepen osnovanosti sumnje povodom kontrole mjere pritvora.

Redovni sud nije istinski i uvjerljivo verificirao sve činjenice i informacije na kojima je zasnovao svoj zaključak o tome da postoji osnovana sumnja da je apelant počinio krivična djela koja mu se stavljaju na teret. Razlozi na koje se Sud pozvao u obrazloženjima osporenih rješenja nisu per se bili dovoljni da se donese zaključak o tome da postoji osnovana sumnja u smislu ZKPBiH i člana 5. stav1. tačka c. Evropske konvencije.

Postoji povreda prava iz člana 5 Evropske konvencije kada sud koji je pravosnažno odlučio o mjeri pritvora nije obrazložio razloge zbog kojih je zaključio da postoji osnovana sumnja, odnosno nije odgovorio na apelantove žalbene prigovore u odnosu na postojanje osnovane sumnje kao sine qua non uvjeta za određivanje ili produženje pritvora.

Sud je vodio računa o tome da se za uspješno vođenje krivičnog postupka u odnosu na osumnjičenog ne primijeni teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom i svoju odluku kojom je odredio alternativne mjere valjano je obrazložio.

Izostanak jasnog i argumentovanog obrazloženja zbog čega se mjerama zabrane ne može obezbijediti neometano vođenje krivičnog postupka, te propust drugostepenog suda da odluči o apelantovim navodima u vezi s tim, dovelo je do povrede apelantovog prava na slobodu i sigurnost ličnosti.

Činjenica da apelant ima dvojno državljanstvo i imovinu u nekoj susjednoj državi ne može per se biti valjan i opravdan razlog na osnovu kojeg sudovi mogu zaključiti da postoje okolnosti koje ukazuju na opasnost od bijega, niti se zbog te činjenice za svako osumnjičeno lice koje posjeduje državljanstvo susjedne zemlje i imovinu u njoj po automatizmu može smatrati da postoji bojazan da će pobjeći od pravde.

Sud je cijenio niz dokaza koji ukazuju na opasnost od uticaja na svjedoke, i to službene zabilješke koje upućuju ne samo na postojanje bojazni već i na njenu konkretizaciju, kao i višestruke molbe svjedoka za određivanje mjera zaštite zbog bojazni za njihovu bezbjednost.

Opasnost od uticaja na svjedoke i/ili druge optužene u dužem periodu ne može biti dovoljna da opravda pritvor jer, prema redovnom toku stvari, protekom vremena rizik od mogućeg ometanja postupka u ovom obliku opada kako postupak odmiče, uzimanjem iskaza i provođenjem provjera.

Pretpostavka da će doći do narušavanja javnog reda sama po sebi nije dovoljna za određivanje pritvora iz tog posebnog pritvorskog razloga.

Sud ističe da se okolnosti koje je Tužilaštvo izložilo u prilog opravdanosti navedenog pritvorskog razloga odnose se isključivo na prirodu krivičnog djela, odnosno okolnosti koje su redovne u predmetima koji se vode za krivična djela ratnih zločina i koje kao takve ne mogu predstavljati vanredne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano sumnjati da bi puštanjem na slobodu osumnjičenih došlo do stvarnog narušavanja javnog reda.

Osumnjičenom je pritvor bio određen, a i produžavan jer je postojala opasnost od bjekstva. Odlučujući o prijedlogu osumnjičenog, sud je ispitao sve relevantne okolnosti i zaključio da su se stekli uvjeti da se pritvor zamijeni jamstvom kao dovoljnom garancijom da će se uspješno nastaviti krivični postupak.

Korištenje istih razloga, odnosno stereotipnih formulacija u rješenjima o produženju pritvora, bez uvažavanja specifičnih okolnosti konkretnog slučaja koje zahtijeva kontinuirani pritvor, predstavlja kršenje člana 5 stav 3 Evropske konvencije.

Postoji povreda prava na djelotvoran pravni lijek zbog propusta redovnog suda da po isteku dva mjeseca ispita da li je primijenjena mjera zabrane i dalje potrebna.

Sud je kontrolirao poštovanje mjera zabrane i nakon njihovog kršenja odredio mjeru pritvora. Također, Sud je tokom cijelog postupka cijenio sve relevantne okolnosti u smislu standarda da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme, te da će se pritvor ukinuti čim prestanu razlozi zbog kojih je određen.

Jedan od važnih nalaza pregleda prakse sudova u pogledu prava na slobodu i sigurnost ličnosti je vezan za posebni pritvorski razlog, postojanje stvarne prijetnje narušavanja javnog reda. Kod ovog pritvorskog razloga postoje i najveće dileme u praksi redovnih sudova.

Samo postojanje pretpostavke i apstraktno navođenje da bi puštanje na slobodu osumnjičenog moglo dovesti do stvarne prijetnje narušavanju javnog reda nije dovoljno, već se moraju navesti konkretne okolnosti koje kao takve nesumnjivo ukazuju na to da će do toga doći.

Taj osnov može se koristiti kao opravdanje za pritvor samo u slučaju da postoje suštinski dokazi o reakciji na teško krivično djelo poput ubistva. Jedino nastavak izuzetne situacije može učiniti pritvor neophodnim.

Težina kazne nije dokaz, niti može opravdati tvrdnju da su ugrožene sigurnost i imovina građana bez konkretnih dokaza ili indicija koji bi opravdali zaključak da će doći do određenih nemira, protesta, osvete ili opasnosti za javni red.

Također, treba napomenuti da je povredu prava na djelotvoran pravni lijek zbog propusta redovnih sudova da po isteku dva mjeseca ispitaju da li je primijenjena mjera i dalje potrebna, Ustavni sud utvrdio u više svojih odluka.

Pravo na slobodu izražavanja

Izjave koje predstavljaju krivično djelo izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netolerancije ne uživaju zaštitu člana 10 Evropske konvencije.

U situaciji kada su sudovi kaznili apelanta zbog vrijeđanja suda, ali su proizvoljno primijenili relevantni propis zato što nisu u dovoljnoj mjeri objektivno i u skladu sa standar-

dima člana 10 Evropske konvencije analizirali sadržaj spornog izražavanja, ne može se zaključiti da je miješanje u apelantovu slobodu izražavanja bilo „u skladu sa zakonom“.

Ocjena da li se radi o činjenicama ili vrijednosnim sudovima je od velikog značaja kada je u pitanju ograničenje slobode izražavanja u slučajevima koji se tiču klevete. Ako se sudovi ne upuste u to pitanje pažljivo ili ako se uopće ne upuste u ispitivanje tačnosti iznesenih činjenica, to će svakako voditi utvrđivanju kršenja ili prava na privatnost iz člana 8 ili prava na slobodu izražavanja iz člana 10 zavisno od toga ko traži zaštitu.

Kada izvještavaju o nekom pitanju od javnog interesa, medijima je dopušteno korištenje snažnih izraza, pa i onih koji „vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju“. Međutim, sudovi tekstove takve vrste ipak moraju podvrći analizi i kritičkom osvrtu, pa na osnovu svih okolnosti slučaja utvrditi da li se radi o obavještanju javnosti o nekom pitanju od javnog interesa uz korištenje snažnijih izraza ili se pak iznose vrijednosni sudovi kojima se samo želi vulgarno uvrijediti neistomišljenike.

Granice dopuštene kritike znatno su šire kada su u pitanju političari i druga javna lica, nego kada se radi o privatnim licima zato što su oni svojevolumno i svjesno pristali da i novinari i cjelokupna javnost analiziraju njihov rad i djelovanje, pa pri tome moraju iskazati i veći stepen tolerancije.

Jedan od načina dokazivanja profesionalnog pristupa izvještavanju, odnosno postojanja „dobre namjere“ prilikom objavljivanja informacija je i davanje mogućnosti drugoj strani da se izjasni i opovrgne navode koje mediji imaju namjeru objaviti.

Zakon o zaštiti od klevete je lex specialis u odnosu na Zakon o parničnom postupku, zbog čega se pravilo o teretu dokazivanja u postupku zaštite od klevete ne može primijeniti bez odgovarajuće primjene standarda člana 10 Evropske konvencije. Naročito, u slučaju kada mediji izvještavaju o krivičnim postupcima u vezi sa zloupotrebom službenih ovlaštenja javnih zvaničnika, oni nemaju obavezu dokazati da su ti zvaničnici krivi za djelo za koje se protiv njih vodi postupak, već imaju pravo i obavezu javnost o tome objektivno informirati.

Pri utvrđivanju štete zbog povrede ugleda potrebno je sagledati sve okolnosti slučaja, bez zahtjeva da se izvedu neki posebni formalni dokazi radi utvrđivanja „jačine trajanja duševnih boli“, odnosno bez obaveze da se na tu okolnost izvodi dokaz vještačenjem. Sudovi, također, trebaju voditi računa da visina naknade bude proporcionalna cilju koji se želi ostvariti miješanjem, ali da se može, i na drugi način, a ne samo novčano, sankcionisati klevetničko izražavanje i zaštiti ugled pojedinca u pitanju, kako se sloboda izražavanja ne bi ograničila više nego što je „neophodno u demokratskom društvu“.

Ograničenje političkog izražavanja političkoj stranci u izbornoj kampanji kako bi se spriječilo širenje govora mržnje, nije kršenje prava iz člana 10 Evropske konvencije.

Ustavni sud je detaljno ispitaio praksu Evropskog suda za ljudska prava i s njom je uskladio svoju praksu. U odluci je detaljno iznesena evolucija stavova Evropskog suda i način primjene relevantnih kriterija u odnosu na slobodu pristupa informacijama kao dijela prava na slobodu izražavanja.

Problemi koji se mogu uočiti iz prakse u odnosu na pravo na slobodu izražavanja odnose se u najvećoj mjeri na razlikovanje činjenica i vrijednosnih sudova i na dosuđivanje nematerijalne štete ako se radi o kleveti.

Zaključak

U cjelini, pregled prakse sudova obuhvaćene ovim Izvještajem, pokazao je da postoji veliki broj primjera gdje su u potpunosti poštovani standardi ljudskih prava i sloboda i gdje sudske odluke predstavljaju pravi mali priručnik kako treba postupati u traženju odgovora na pitanja koja postavlja konkretni slučaj. Međutim, postoje i brojni slučajevi u kojima sudovi ne donose odluke u skladu sa relevantnim standardima.

Za budući razvoj sudske prakse i ostvarenje cilja harmonizacije sudske prakse u Bosni i Hercegovini sa standardima Evropske konvencije, od izuzetne je važnosti, kako je to pokazao ovaj Izvještaj, da u praksi redovnih sudova i Ustavnog suda postoji dovoljno primjera koji mogu da posluže kao putokaz.

**PRAKSA SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI
U POGLEDU PRAVA NA SLOBODU
I SIGURNOST LIČNOSTI**
<https://bit.ly/2LrBqJX>

**PRAKSA SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI
U POGLEDU PRAVA NA
SLOBODU IZRAŽAVANJA**
<https://bit.ly/38jONF1>

Novosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine u pogledu otvaranja baze sudskih odluka za javnost bez naknade

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Brković-Imamović, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH

Slobodan pristup bazi sudskih odluka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH

U dosadašnjim izdanjima *Pravne hronike* čitaoci su mogli pronaći novosti o bazi sudskih odluka koja se od 2008. godine vodi i ažurira u okviru Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: VSTV). U nastavku je dat istorijat nastanka i rada na ovoj bazi, koju VSTV planira otvoriti za javnost bez naknade od 01.01.2021. godine.

Istorijat nastanka baze sudskih odluka

Baza sudskih odluka osmišljena je i kreirana u 2007. godini u saradnji sa španskom agencijom za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID), uz finansijsku pomoć španske vlade i Evropske komisije, te uz tehničku pomoć španskog dokumentacionog centra (CENDOJ). U svrhu ustanovljavanja i ažuriranja baze sudskih odluka u Bosni Hercegovini, VSTV je oformio Centar za sudsku dokumentaciju^[36] s prepoznatljivom internet stranicom, putem koje je baza zvanično puštena u rad 27. maja 2008. godine.

Tokom 2007. i 2008. godine izvršeno je inicijalno prikupljanje i punjenje baze odabranim sudskim odlukama, koje su izdvojili i dostavili najviši sudovi u BiH. Anonimizaciju sudskih odluka izvršili su daktilografi uposleni u ovim sudovima, prema Uputstvu koje je dana 14.02.2008. godine odobrilo relevantno tijelo VSTV-a. Namjena kreiranja baze sudskih odluka bila je prvenstveno edukativna, odnosno da se olakša rad nosiocima pravosudnih funkcija u BiH, ali je ujedno trebala doprinijeti ujednačavanju sudske prakse. Pristup bazi sudskih odluka omogućen je bez naknade sudijama, tužiocima, te stručnim saradnicima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini. Temeljem vizije i misije da se pravosudnoj zajednici u Bosni i Hercegovini pruže korisne pravne informacije na jednom mjestu, pored baze sudskih odluka, internet stranica www.csd/pravosudje.ba redovno se ažurira i drugim informacijama, kao na primjer informacijama o radu Ustavnog suda BiH, Evropskog suda za ljudska prava, edukativnim modulima, raznim stručnim publikacijama, stručnim radovima sudija i tužilaca, a od 2010. godine i informacijama o novousvojenim zakonima. Tokom 12 godina rada redovno je vršena komunikacija s korisnicima dodjeljivanjem pristupnih šifri i korisničkih uputstava, uz istovremeno kontinualno dopunjavanje baze aktuelnim odlukama najviših sudova, ali i drugih sudova koji su, poput Višeg privrednog suda u Banja Luci, izrazili potrebu da kroz centralnu bazu bude objavljen veći broj njihovih odluka, što je skoro postignuto unosom svih odluka iz dostupnih informatora sudske prakse tog Suda. U nastojanjima da proces objave sudskih odluka unaprijedi, VSTV je poduzimao brojne aktivnosti. Tako je u septembru 2008. godine obavljena studijska posjeta španskom dokumentacionom centru, kada su razmatrani način rada ovog centra kao i potrebni stručni i administrativno-tehnički resursi. U cilju uspostave saradnje s institucijama koje objavljuju sudske odluke putem elektronskih baza, predstavnici VSTV-a su tokom 2009. i 2010. godine obavili

[36] Centar za sudsku dokumentaciju je tokom 2020. godine reformisan u Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju, odražavajući na taj način sve poslove koje se obavljaju u odjelu.

radne posjete vrhovnim sudovima Slovenije i Hrvatske. Rezultati tih posjeta su kreiranje indeksnog obrasca radi bolje klasifikacije sudskih odluka u bazi (Slovenija), te preuzimanje poluautomatskog pomagala za anonimizaciju sudskih odluka (Hrvatska). Na sjednici održanoj 28. i 29. septembra 2011. godine VSTV je usvojio Politiku o objavljivanju sudskih odluka u BiH, kojom je predvidio da se baza razvija u edukativne svrhe s visokim nivoom zaštićenih podataka u odlukama, dok je najvišim sudovima preporučio da na svojim internet stranicama objavljuju sve svoje odluke, osim tipskih, čime bi se zadovoljio interes javnosti. Na sjednici održanoj u julu 2013. godine VSTV je usvojilo izmjenu stava II 3 Politike za objavljivanje sudskih odluka na način da glasi: „Prilikom objavljivanja sudskih odluka na internet stranicama sudova potrebno je uspostaviti balans između interesa javnosti i zaštite privatnih lica koja učestvuju u sudskim postupcima“. Radi lakšeg snalaženja u postupku objave sudskih, ali i tužilačkih odluka, VSTV je u septembru 2013. godine donio odluku o formiranju posebne Radne grupe sa zadatkom da pripremi Smjernice za objavljivanje sudskih i tužilačkih odluka na internet stranicama pravosudnih institucija. Smjernice su urađene prema najboljim principima i međunarodnim standardima uz podršku USAID-a i NVO Analitika, koje su izradile radni materijal koji je Radna grupa razmatrala na više sastanaka. Konačan tekst Smjernica VSTV je usvojio na sjednici održanoj 24. i 25. septembra 2014. godine, a integralni tekst Smjernica je dostupan putem linka <http://csd.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=52348>. U radu Komisije VSTV-a nadležne za objavu sudskih odluka po potrebi učestvovala su i sudije najviših sudova, a održavani su redovni sastanci s predsjednicima najviših sudova u BiH radi poboljšanja dinamike dostave aktuelnih odluka. Ovi sastanci rezultirali su, između ostalog, i dogovorom da sudovi anonimiziraju svoje odluke za objavu u bazi, dok je Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a^[37] bio zadužen da vrši povlačenje nižestepenih odluka iz CMS-a uz njihovu anonimizaciju i povezivanje s odlukama najviših sudova kroz bazu. Tokom 2015. i 2016. godine u sklopu programiranja fondova EU (IPA 2017.) VSTV je, između ostalog, projektovao i zapošljavanje savjetnika u najvišim sudovima radi jačanja kapaciteta na evidenciji sudske prakse i odabiru odluka za objavu. U početnoj fazi implementacije projekta „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“ (IPA 2017.), kroz komponentu 1.3.1. „Jačanje odjeljenja za sudsku praksu/evidenciju sudske prakse u najvišim sudovima u BiH“, prepoznat je problem nedostatka elektronskog softvera za evidenciju stavova u najvišim sudovima, što je rezultiralo da se Ugovor sa EU u okviru istog Projekta naknadno izmijeni, kako bi se iznašla sredstva za izradu takvog softvera^[38]. Tokom 2019. i 2020. godine, u okviru ove komponente, uposleni su savjetnici koji trenutno pružaju podršku sudijama u odjeljenjima sudske prakse/evidencije sudske prakse u Vrhovnom sudu Republike Srpske, Vrhovnom sudu Federacije BiH i Apelacionom sudu Brčko distrikta BiH, dok savjetnik uposlen u Sudu BiH djeluje u okviru Registrara tog Suda.

Hronologija odobravanja pristupa bazi sudskih odluka

Nakon uspostave baze sudskih odluka učestalo je traženje mogućnosti njenog korištenja od strane advokata, te je ovo pitanje razmatrano na više sastanaka nadležne Stalne komisije u pogledu mogućnosti i načina uvođenja pretplate za korištenje baze. Odlukom VSTV-a iz marta 2012. godine pristup bazi omogućen je advokatima sa sjedištem u BiH, s prijedlogom da visina godišnje pretplate iznosi 100 KM. Tako je Vijeće ministara BiH donijelo Odluku o visini godišnje naknade za korištenje baze od strane advokata u navedenom iznosu. U narednim godinama su primljeni brojni zahtjevi za korištenje baze i od strane raznih profesionalnih udruženja, privrednih društava, državnih insti-

[37] Ranije Centar za sudsku dokumentaciju VSTV-a BiH

[38] U toku je izrada softvera za uspostavu baze sudskih stavova prema unaprijed utvrđenim deskriptorima uz pomoć Evropske unije, Vijeća Evrope i Aire Centra iz Londona. Ova baza će u konačnici omogućiti najvišim sudovima da evidentiraju svoju sudsku praksu, ukazivati na neujednačene stavove po istim ili sličnim pravnim pitanjima unutar sudova, te između najviših sudova radi brže identifikacije tema i reinicijacije sastanaka panela za ujednačavanje sudske prakse.

tucija i pojedinaca.^[39] U zahtjevima se, između ostalog, navodilo da je pristup bazi potreban u svrhu zastupanja u predmetima pred Evropskim sudom za ljudska prava i domaćim sudovima, stručnog usavršavanja i pripreme edukacije sudija i tužilaca, opšteg informisanja o sudskoj praksi, izrade naučno-istraživačkih, seminarских i magistarskih radova, doktorskih disertacija, raznih istraživanja i slično. Informacije o zahtjevima za korištenje baze VSTV je razmatrao na sjednici u junu 2013. godine, te ponovo u septembru iste godine, kada je donio odluku da se po istom principu odobri pristup svim zainteresovanim licima. S tim u vezi, Vijeće ministara BiH je 22.01.2014. godine donijelo novu Odluku o visini naknade za pristup bazi korisnicima izvan pravosuđa kojom je propisana naknada u iznosu od 100 KM godišnje po korisniku.

Tokom narednih godina analiziran je izvještaj Mreže sudskih vijeća u vezi objavljivanja odluka na internetu, koji navodi: „Da bi se naglasila samostalnost sudstva, internet stranice pravosuđa trebaju biti pod nadležnosti pravosudnog vijeća, sudske uprave ili samih sudova. Presude treba objavljivati na internet stranicama sudova a ne, kao što je slučaj u pojedinim zemljama, na internet stranicama vlade ili izdavačkih kuća.“ Nadalje, u izvještaju se govori o transparentnosti pravosuđa, te da u tom smislu „sudske odluke treba učiniti dostupnim širokoj javnosti. Dakle, pravosudni portal bi trebao imati javnosti dostupnu bazu sudskih odluka. Presude se trebaju objavljivati za pravnike, kao i za javnost. Prve uglavnom interesuju presude koje su zanimljive s pravnog aspekta, dok medije i javnost najviše interesuju slučajevi visokog profila. Takva baza odluka treba imati i opciju pretrage po ključnim riječima, kao i indeks prilagođen korisnicima.“ Imajući na umu sve navedeno, kao i činjenicu da VSTV posjeduje resurs na pravosudnom portalu koji u određenoj mjeri zadovoljava navedene standarde, razmatrana je mogućnost da se postojeća baza otvori za javnost bez ograničenja, te da se njen sadržaj kao i tehničke mogućnosti u kontinuitetu unapređuju u skladu s potrebama ciljane grupe korisnika i u skladu s najboljim praksama evropskih zemalja. Naime, Evropska komisija i Vijeće Evrope već duži niz godina preporučuju VSTV-u da preduzme korake u pravcu otvaranja baze sudskih odluka za javnost bez ograničenja (preporuke se nalaze u nastavku članka). Radi donošenja najboljeg modela za provođenje ovih preporuka, VSTV je na sjednici održanoj u septembru 2020. godine razmotrio prijedlog nadležne Stalne komisije i donio zaključak da se postojeća baza sudskih odluka otvori javnosti bez naknade, te su u toku završne pripreme za njeno otvaranje. Realizacija ovog zaključka je zahtijevala određene aktivnosti prema Vijeću ministara Bosne i Hercegovine. Do momenta pisanja ovog članka ovaj dio procesa je bio u završnoj fazi realizacije, te se nadamo da će sve biti okončano na vrijeme kako bi se baza zvanično otvorila za nesmetano korištenje već 01.01.2021. godine.

Preporuke međunarodnih institucija za transparentnost i kvalitet pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini

Kako je naglašeno u posljednjem izvještaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu: „Bazu sudskih odluka VSTV-a, koja sadrži preko 12.500 odluka, potrebno je sistematski dopunjavati ključnim presudama svih sudskih instanci kako bi se unaprijedila usklađenost sudske prakse u cijeloj zemlji. Baza sudskih odluka mora biti besplatno dostupna svim građanima.“

Objavljivanje sudskih odluka za javnost bez naplate navodi se generalno kao najbolja praksa za sve države od strane Evropske mreže sudskih vijeća.^[40]

[39] Pristup bazi upućivani su od notarske i advokatske komore, banaka, osiguravajućih društava i drugih privrednih doktoranata, uposlenika Sekretarijata Vijeća i UDT-a, te ostalih uposlenika u sudovima i tužilaštvima.

[40] Izvještaj Evropske mreže sudskih vijeća (ENCJ), „Pravda, društvo i mediji 2011-2012.“

U Mišljenju broj 648/2011 od 18. juna 2012. godine Venecijanska komisija (Evropska komisija za demokratiju kroz pravo) o pravnoj sigurnosti i nezavisnosti pravosuđa u Bosni i Hercegovini, o pristupu pravnim instrumentima i sudskoj praksi navodi da „nastojanje VSTV-a za pokretanje jedinstvene baze podataka sa sudskom praksom treba biti podržano s ciljem da ova baza podataka postane dostupna javnosti što je prije moguće“. Mišljenje također navodi: „Javnost je jedan od glavnih uslova pravne sigurnosti, a pristup pravnim instrumentima i sudskim odlukama ne smije nailaziti na prepreke.“^[41]

Analitički izvještaj uz Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji od 29.05.2019. godine navodi: „Pravosudni sistem nije dovoljno transparentan. Čak i kada su ispoštovani standardi zaštite podataka, najznačajnije sudske odluke i potvrđene optužnice nisu široko dostupne online, posebno u slučajevima korupcije. VSTV administrira bazu sudskih odluka koja je pretraživa i dostupna svim sudijama i tužiocima, kao i strankama uz plaćanje godišnje naknade. Ovu bazu podataka je potrebno ojačati kako bi se omogućilo uspostavljanje usklađene sudske prakse u cijeloj zemlji.“

Evropska unija redovno prati aktivnosti koje se u Bosni i Hercegovini poduzimaju radi povećanja transparentnosti rada pravosuđa, a naročito o olakšanju pristupa sudskim odlukama i o rezultatima postignutim nakon formiranja odjela za sudsku praksu u entitetskim vrhovnim sudovima i Apelacionom sudu Brčko distrikta, te se o ovim pitanjima redovno izvještava putem npr. pripreme za sastanke Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost.

Tako je u okviru Izvještaja 4 Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost (Brisel, 5-6. decembar 2019. godine), pod odjeljkom Kvaliteta pravosudnog sistema i obuka, data preporuka da „VSTV, u bliskoj saradnji sa **sudovima, treba osigurati pristup javnosti svim sudskim presudama putem interneta.**“

O transparentnosti sudskog sistema govori i Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini (Priebe, Brisel, od 05.12.2019. godine), predstavljen na pomenutom sastanku Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost, koji navodi da je u Bosni i Hercegovini „nedovoljno razvijena kultura transparentnosti i odgovornosti. Sudije i tužiocima ne postupaju uvijek s dovoljnom dozom transparentnosti. Presude nisu dovoljno obrazložene. Sudski postupci, kao i same pravosudne institucije, nisu dovoljno otvoreni za javnost i medije.“ Nadalje, navodi se da „pristup sudskim presudama i drugim pravnim spisima ima ključnu ulogu u osiguravanju dosljednosti i pravne sigurnosti. Brojne pravomoćne presude nisu javno dostupne, a mnogi sudovi još uvijek nemaju odjele sudske prakse. Važno je da nosioci pravosudnih funkcija, advokati i šira javnost imaju nesmetan pristup konačnim presudama, uključujući sentence važnijih predmeta.“

Standardi Evropskog suda za ljudska prava o javnosti sudskog postupka

Član 6 stav 1 Konvencije navodi: „Svako, prilikom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičan i javni postupak u razumnom

[41] „Čini se da je uslov za odgovarajući javni pristup pravnim instrumentima ostvaren u BiH. [...] Situacija je složena kada je u pitanju sudska praksa. U BiH postoji centralna baza podataka sudske prakse. [...] Iako se to dešava u drugim zemljama, ova situacija posebno zabrinjava u zemlji s ovako visokim nivoom decentralizacije pravosuđa kao što je BiH. Javnost je jedan od glavnih uslova pravne sigurnosti, a pristup pravnim instrumentima i sudskim odlukama ne smije nailaziti na prepreke. Nastojanje VSTV-a za pokretanje jedinstvene baze podataka sa sudskom praksom stoga treba biti podržano s ciljem da ova baza podataka postane dostupna javnosti što je prije moguće. Takođe bi bilo korisno kad bi sudovi prihvatili ovu bazu podataka i koristili je kao centralnu bazu.“

roku, pred neovisnim i nepristrasnim sudom uspostavljenim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se mediji i javnost mogu isključiti s cijelog ili s dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života stranaka, ili u mjeri u kojoj je to nužno po mišljenju suda u posebnim okolnostima kada bi publicitet nanio štetu interesima pravde.” ESLJP u jednoj od svojih presuda navodi: „Javni karakter postupka pred pravosudnim organima štiti stranke od vođenja zatvorenog postupka bez uvida javnosti.“ (*Fazliyski protiv Bugarske*). A zatim i: „To je također i način održavanja povjerenja u sudove.“ (*Pretto i drugi protiv Italije*, tačka 21).

Iako bi izraz „Presuda se izriče javno“ mogao navesti na zaključak da je potrebno javno čitanje presude, Evropski sud za ljudska prava smatra da i „drugi načini koji presudu čine javnom“ mogu biti u skladu s članom 6 stav 1 (*Moser protiv Austrije*, tačka 101), uključujući na primjer da su presude dostupne kroz pisarnicu suda ili su javno dostupne kroz registar ili bazu sudskih odluka. Mnoge države članice Vijeća Evrope imaju dugogodišnju tradiciju primjene drugih metoda kojima se presude svih ili određenih, a naročito kasacionih sudova, čine javnim, na primjer pohranjivanjem u registru koji je dostupan javnosti (*Sutter protiv Švajcarske*).

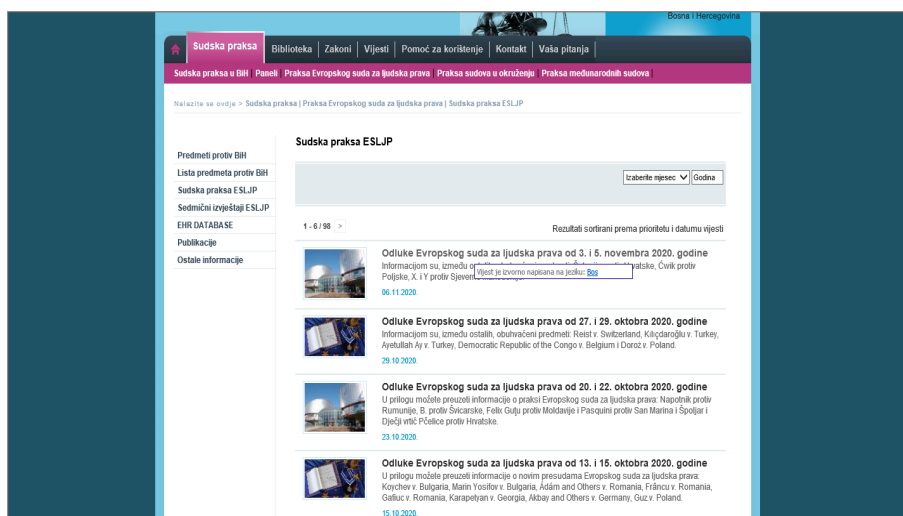
Trenutne aktivnosti na unapređenju baze sudskih odluka i drugih sadržaja objavljenih na internet stranici www.csd/pravosudje.ba

Radi prikupljanja i objave što većeg broja odluka u bazi, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju će ostvariti saradnju sa sudovima koji svoje odluke žele objaviti putem ove baze. Od ovog principa se izuzimaju odluke u predmetima ratnih zločina, korupcije i organizovanog kriminala, terorizma i slično, koje će se preuzimati i objavljevati bez obzira na odabir koji vrše sudovi, jer u ovim predmetima postoji opravdan interes javnosti za integralnim tekstovima sudskih odluka. Radi postizanja bolje razumljivosti odluka sadržanih u bazi, paraleleno s procesom njenog otvaranja, VSTV razmatra donošenje novog uputstva za anonimizaciju sudskih odluka. Naime, postojeće Uputstvo predviđa „totalnu“ anonimizaciju ličnih podataka stranaka koje učestvuju u sudskim postupcima, dok bi novo uputstvo omogućilo sakrivanje manjeg nivoa ličnih podataka i time podiglo stepen razumijevanja odluka. Baza trenutno sadrži 13.326 sudskih odluka, pretraživih po broju, datumu donošenja, sudu koji je odluku donio, te po ključnim riječima. Samo od početka 2020. godine unesene su 704 nove odluke. Baza je kontinuirano obogaćivana aktuelnim pravosnažnim odlukama najviših sudova u BiH, a čitaocima naročito skrećemo pažnju da su kroz bazu postale dostupne, između ostalog, i odluke objavljene u informatorima Višeg privrednog suda u Banja Luci za period 2018. i 2019. godinu, odluke objavljene u biltenu Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine za 2018. godinu, većina odluka iz biltena Apelacionog suda Brčko distrikta BiH za 2018. i 2019. godinu, odluke o spornim pravnim pitanjima vrhovnih sudova, odluke obrađene u posljednja dva broja *Pravne hronike* i mnoge druge.

Nastavljene su i aktivnosti na ažuriranju Mape ratnih zločina koja je dostupna na internet stranici <https://maparz.pravosudje.ba/bhs>. Mapa je ažurirana sa sažecima iz većine predmeta koji su pravosnažno okončani u 2019. godini, dok se potpuna ažurnost Mape za navedenu godinu očekuje do kraja decembra 2020.

Naročito je intenzivirana priprema informacija o razvoju sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i njenom razvoju kroz najnovije presude i odluke ovog Suda. Zaključno s novembrom 2020. godine predstavljeno je više od 500 predmeta putem sedmičnih pregleda razvoja prakse ESLJP-a, čiju osnovu čine informacije koje se distribuiraju kroz Mrežu Evropskog suda za ljudska prava s najvišim nacionalnim sudovima. Informacije se dobivaju putem Suda Bosne i Hercegovine, na čemu se VSTV i ovom prilikom zahvaljuje. Početkom ove godine uspostavljena je i bliža saradnja s Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, s kojim se od maja 2020. svake sedmice pripremaju informacije o naj-

novijim odlukama i presudama Evropskog suda za ljudska prava, koje su od interesa sa sudije i tužioce, te širu javnost naše zemlje. Na ovaj način obrađeno je takođe oko 200 predmeta, a zainteresovanim čitaocima se na raspolaganje stavlja provjerena i pouzdana informacija o najnovijoj praksi na domaćim jezicima, već dan ili dva nakon donošenja odluke.

Slika 1.1. Dio internet stranice u kojem se objavljuju informacije o najnovijim odlukama i presudama Evropskog suda za ljudska prava

Slika 1.2. Prikaz jedne vijesti o novim odlukama i presudama ESLJP-a.

Predstavljanje svih sadržaja internet stranice, te baze i njenih mogućnosti izvršena je, između ostalog, za 14 studenata Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Istočnom Sarajevu. Presentacija je napravljena 28. oktobra 2020. godine, a studenti su imali priliku da se putem WebEx *online* edukacije upoznaju i s radom Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTV-a, sistemom edukacije novoimenovanih sudija i tužilaca, kao i s procesom rada panelâ za ujednačavanja sudske prakse. Aktivnost je realizovana u sklopu projekta „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“ kojeg finansira Evropska unija, a implementira Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Oba pravna fakulteta su zadovoljni uspostavljenom saradnjom, te su predložili da se ove aktivnosti i u budućnosti nastave, odnosno da se s bazom sudskih odluka i njenim mogućnostima za pravna istraživanja upozna što veći broj studenata.

Rad panelâ za ujednačavanje sudske prakse

U prethodnim brojevima *Pravne hronike* informisali smo čitaoce o značaju usaglašenih pravnih shvatanja panelâ za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini prikazujući na koji način usaglašena pravna shvatanja ovog foruma doprinose radu domaćih sudova, s posebnim osvrtom na odluke Ustavnog suda BiH i Evropskog suda za ljudska prava koje su se pozivale na određena shvatanja. Ovdje je bitno istaknuti da Evropska unija u svom posljednjem izvještaju za Bosnu i Hercegovinu navodi: „Zajednički paneli najviših sudskih instanci i VSTV-a trebaju nastaviti aktivnosti usklađivanja sudske prakse.“

U posljednjoj su godini paneli za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini izveli određene aktivnosti. U oktobru 2020. godine na sastanku Panela iz krivične oblasti razgovarano je o temi primjene instituta komandne odgovornosti u svjetlu Krivičnog zakona SFRJ-a i Krivičnog zakona BiH. Nakon izloženog referata koji je pripremio Sud Bosne i Hercegovine, kao i diskusije koja je uslijedila, konstatovano je da se u ovom trenutku nisu stekli uslovi za usvajanje usaglašenog pravnog shvatanja, jer tri suda nemaju praksu o ovom pravnom pitanju. Naredni sastanak Panela iz krivične oblasti je planiran za kraj novembra 2020. kada će se razgovarati o zamjeni kazne zatvora novčanom kaznom u predmetima ratnih zločina. Kako bi identifikovalo gdje postoji ujednačenost sudske prakse, VSTV je tokom ljeta o ovome anketirao pravosudnu zajednicu. Sudovi su nominovali ukupno 30 tema, od kojih za dvije već postoji pravno shvatanje panelâ, o čemu su sudovi ponovo informisani. O svim nominovanim temama obaviješteni su panel sudovi, koji će na relevantnim odjeljenjima procijeniti da li postoje uslovi za usaglašavanje sudske prakse na panelima tj. da li je pravno pitanje na isti način zakonski regulisano na državnom i entitetskom nivou, odnosno u Brčko distriktu, te da li panel sudovi imaju sudsku praksu o konkretnom pitanju. O nominovanim temama obaviješteni su i centri za edukaciju sudija i tužilaca kako bi se iste, ukoliko je to moguće, adresirale na edukacijama tokom 2021. godine.

Edukacija u uslovima pandemije COVID-19 i Program početne obuke i program stručnog usavršavanja za 2021. godinu Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH

Pripremili: Samra Alispahić i Almir Tabaković, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH

Bazirana na „tradicionalnim“ oblicima obuke poput seminara, konferencija idr., edukacija nosilaca pravosudnih funkcija u Federaciji BiH tokom pandemije COVID-19 virusa našla se pred izazovom. U nemogućnosti organizovanja istih, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH morao se osloniti na nedovoljno iskorištene kapacitete online obuke.

Uprkos jako teškim uslovima rada, Centar je skoro u potpunosti realizovao Program početne obuke i program stručnog usavršavanja za 2020. godinu. Uz podršku Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine koje je Centru za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH stavilo na raspolaganje komunikacijsku platformu Cisco Webex, Centar je, od ukupno realizovanih, preko 90% obuka organizovao kao *online* obuku.

Također, Centar je nastavio saradnju i s međunarodnim organizacijama, od čega izdvajamo saradnju s HELP projektom Vijeća Evrope u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Vijeća Evrope pod nazivom „*Horizontal facility* za Zapadni Balkan i Tursku“, te je osim 4 *online* obuke održane od aprila do jula mjeseca 2020. godine, za sudije, tužioce, stručne saradnike i savjetnike, te pripravnike u sudovima i tužilaštvima, organizovao i dodatne tri *online* obuke. Organizovane su obuke na teme:

- Uvod u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i Evropski sud za ljudska prava
- Azil
- Pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života: Član 8 EKLJP-a

Imajući u vidu ranije potpisani Sporazum o saradnji Centra i Advokatske komore FBiH, na obuku „Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Član 8 EKLJP-a“, učešća na obuci uzeli su i advokati, advokatski saradnici i pripravnici. Cilj je bio da se stvori što veća i raznovrsnija grupa koja će u potpunosti iskoristiti potencijal ovog modula i eventualno otvoriti nova pitanja za diskusiju.

Obzirom na značaj tema te zainteresovanost učesnika, Centar će nastaviti saradnju s HELP projektom i u 2021. godini te nosiocima pravosudnih funkcija u BiH ponuditi učešće i na nekoliko dodatnih *online* HELP kurseva s temama vezanim za porodično pravo i ljudska prava, radno pravo, Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i Evropski sud za ljudska prava, borbu protiv trgovine ljudima, i dr.

EDUKACIJA SUDIJA I TUŽILACA U FEDERACIJI BIH U 2021.GODINI

Stanje uzrokovano pandemijom COVID-19 svakako je ostavilo traga u radu i implementaciji programskih i edukativnih aktivnosti tokom 2020. godine, što će se odraziti i na planove i realizaciju edukativnih aktivnosti za nosioce pravosudnih funkcija tokom 2021. godine. Naime, mnoge eduka-

tivne aktivnosti koje nisu mogle biti realizovane *online*, poput obuke za stručne saradnike i specijalizacije u domenu forenzike i kriminalističkih obuka bit će dio programa naredne godine.

Cijeneći otežanost realizacije obuka, smatramo da će se dobar dio obuke i realizacije programa stručnog usavršavanja sudija i tužilaca sigurno odvijati *online*. Centar uživa vrlo dobru saradnju s Odjelom IKT Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, koji je centrima tokom 2020. godine stavio na raspolaganje komunikacijsku platformu Cisco Webex za sigurnu i nesmetanu realizaciju edukativnih aktivnosti i sastanaka s pravosudnim institucijama i nosiocima pravosudnih funkcija. Ova saradnja i podrška pri realizaciji *online* edukativnih aktivnosti se nastavlja i naredne godine. Polazna osnova za novitete u obuci tokom 2021. godine je nastavak realizacije Peer Review preporuka ekspertske misije i Izvještaj o Bosni i Hercegovini Evropske komisije.

U novitetima međunarodne i domaće partnerske organizacije pružaju nam, kao i uvijek, podršku Vijeće Evrope, OSCE Misija u Bosni i Hercegovini, USAID, UNICEF, CLDP, OPDAT, TRIAL International, GIZ, Heinrich Boll Stiftung, AIRE Centre, Save the Children, Atlantska inicijativa, Sarajevski otvoreni centar, Centar ženskih prava – samo su neke od organizacija s kojima ćemo realizovati projekte edukacije tokom 2021. godine.

Konstantno nastojanje i rad na unaprijeđenju metodologije realizacije obuka donosi nam nekoliko obuka edukatora Centra za edukaciju sudija i tužilaca u oblastima poput Evropske konvencije o ljudskim pravima, evropskog prava, preko vještina pisanja obrazloženja presude sa standardima Evropske konvencije, pa do finansijskih istraga i korupcije. Veoma važan segment u domenu prava Evropske unije i Evropske konvencije o ljudskim pravima jeste jačanje implementacije međunarodnih standarda u praksi domaćih sudova kroz publikovanje stavova iz određenih presuda Evropskog suda za ljudska prava donesenih u odnosu na države regiona, kroz nastavak izuzetne saradnje s AIRE Centrom.

Posebno je potrebno istaći borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije te borbu protiv pranja novca i koordinaciju na finansijskim istragama. Multisektorska edukacija u domenu realizacije posebnih obuka vezanih za trgovinu ljudima, trgovinu ljudima u svrhu prosječenja i prisilnog rada kao i specijalizovane teme namijenjene članstvu Udarne grupe za suzbijanje trgovine ljudima tokom 2021. godine u saradnji sa UNDOC-om i IOM-om naći će svoje mjesto u programu edukacije sudija i tužilaca.

U okviru saradnje s USAID-ovim projektom „Pravosuđe protiv korupcije u BiH“ tokom naredne godine počinje realizacija dva četverogodišnja programa specijalističke obuke. Radi se o specijalizaciji određenog broja tužilaca za rad na predmetima korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa, za koje je pripremljen poseban Program specijalizacije tužilaca. Okosnica navedenog programa specijalizacije jesu domaći materijalnopravni i procesnopravni zakonski okvir za suzbijanje navedenih krivičnih djela kao i dosadašnja sudska praksa od početka istrage pa do donošenja presude i drugostepenog postupka. Drugi program specijalizacije jeste USAID-ov program specijalizacije sudija koji rade na predmetima organizovanog kriminala visokog nivoa i korupcije. Program je koncipiran polazeći od procesne uloge suda u krivičnom postupku, preko suzbijanja navedenih vrsta krivičnih djela, do instituta materijalnog krivičnog prava, sudske prakse, te iskustava u dosadašnjem radu na predmetima krivičnih djela organizovanog kriminala i korupcije.

Sveobuhvatni programi specijalizacije i sudija i tužilaca, kako u materijalnom tako i u procesnom dijelu nastojat će kroz praktične načine izvođenja obuka, simulacije na dosadašnjim slučajevima i analizama, pružiti ona ključna pravna znanja koja su neophodna za donošenje pravilne i zakonite odluke, te polaznicima donijeti neka nova praktična znanja i vještine za uspješan rad i primjenu odgovarajućih zakonskih propisa. Kao što je spomenuto, programi specijalizacije sudija i tužilaca bit će realizovani tokom naredne četiri godine.

Drugi vid specijalističke obuke jeste nastavak specijalizacije tužilaca, sudija i predstavnika agencija za provedbu zakona kroz „Projekat jačanja tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa u BiH“, koji realizuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Program se sastoji od tri segmenta obuke: organizovani i privredni kriminal, korupcija i visokotehnološki kriminal. Kroz dvogodišnji program vrši se specijalizovana obuka grupa učesnika po navedenim temama koja će rezultirati većim kapacitetima tužilaštava, sudova i agencija za provedbu zakona u domenu borbe s krivičnim djelima visokotehnološkog kriminala, korupcije i organizovanog kriminala. Obuku pohađaju tri grupe po 20 učesnika i bit će završena tokom 2021. godine.

Kontinuirana obuka za sudije i tužioce nudi i specijalizaciju sudija i tužilaca u domenu rada na predmetima za maloljetnike. Kreiran je program specijalizacije u saradnji sa Save the Children na temu seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja maloljetnika u digitalnom okruženju. Navedena specijalizacija će biti implementirana kroz tri edukativne aktivnosti tokom 2021. godine.

Također, novitet predstavlja i specijalistička obuka mentorstva za novoimenovane sudije (budući mentori novoimenovanih sudija unutar institucija). Implementacija se odvija u saradnji s projektom efikasnosti pravosuđa VSTV-a. U okviru tzv. početne obuke za novoimenovane sudije i tužioce, kao i prošlih godina, akcenat je stavljen na sticanje znanja o evropskom sistemu zaštite ljudskih prava te vještini rukovođenja postupcima i menadžmentu vremena i resursa, kao i na korištenje sistema za automatsko upravljanje predmetima te tehnikama pisanja optužnice, presude i obrazloženja presude u krivičnim i građanskim stvarima.

Ostatak kontinuirane obuke u 2021. godini bit će namijenjen primjeni standarda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu i Ustavnog suda BiH, prezentiranju stavova Vrhovnog suda FBiH, pravu EU-a, zaštiti svjedoka i oštećenih kao i njihovom obeštećenju u krivičnom postupku, slobodi govora i kleveti, njenim ograničenjima i efikasnoj primjeni članova 10 i 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, etici i integritetu, stvarnim pravima, radnom pravu, stečaju i privrednom pravu, a planirana je i posebna specijalistička obuka o postupanju s maloljetnicima, kao i završetak specijalističke obuke u oblasti forenzike.

Više o edukativnim aktivnostima i realizaciji istih će biti predstavljeno u samom Programu početne obuke i programu stručnog usavršavanja sudija i tužilaca za 2021. godinu.

Program stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021. godinu Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Pripremio: Tomislav Čavić, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS) je po dosadašnjoj ustaljenoj praksi i ove godine u mjesecu oktobru pokrenuo aktivnosti radi blagovremenog kreiranja Programa stručnog usavršavanja i početne obuke nosilaca pravosudnih funkcija u Republici Srpskoj za narednu 2021. godinu, kroz koji program će se organizovati nastava u cilju stručnog usavršavanja sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj, kao i za početnu obuku osoba koje se namjeravaju baviti profesijom sudije ili javnog tužioca. U tom cilju CEST RS se obratio sa pismom namjere svim partnerima i dosadašnjim saradnicima, prije svega svim sudovima i tužilaštvima u Republici Srpskoj, Brčko Distriktu, kao i Sudu BiH, Tužilaštvu BiH, Ustavnom sudu BiH, Visokom sudskom i tužilačkom savjetu BiH, pravnim fakultetima, Pravobranilaštvu RS, Advokatskoj komori RS, Notarskoj komori RS, udruženjima sudija, udruženjima tužilaca, ministarstvima pravde, agencijama na nivou Republike Srpske, stalnim edukatorima CEST-a, nevladinim i međunarodnim organizacijama, sa kojima je CEST RS do sada sarađivao u kreiranju tema i realizaciji edukativnih aktivnosti za nosioce pravosudnih funkcija.

U ovom pismu namjere je naglašeno da se Program stručnog usavršavanja i početne obuke CEST RS u 2021. godini, mora prilagoditi potrebama za obukom sudija i javnih tužilaca, koja obuka ih priprema i osposobljava za efikasno obavljanje pravosudnih funkcija na koje su izabrani, da doprinosi pravnoj sigurnosti i jačanju povjerenja građana u pravosudni sistem u RS i BiH, a kroz izbor tema da se poboljšaju standardi i metodologija izvođenja obuke, kao i da se zadovolji glavna potreba za sistematskim provođenjem specijalističke obuke i što veće zastupljenosti vježbi, radionica i praktičnih rješenja u edukaciji koja doprinose razvijanju i usavršavanju sudijskih i tužilačkih vještina, kako je to i preporučeno u Izveštaju Evropske komisije, a sve u cilju da nezavisnost pravosuđa u javnosti bude prezentovana na najbolji mogući način, kako bi i percepcija javnosti o stručnom, nezavisnom i nepristrasnom radu pravosuđa bila ispravljena.

Teme koje će biti obuhvaćene Programom stručnog usavršavanja CEST RS za 2021. godinu, će se razvrstati po sledećim oblastima: krivičnopravna, građanskopravna, privrednopravna, upravnopravna, vanparnična, izvršna i prekršajna oblast.

Kroz Program početne obuke CEST RS za 2021.godinu, organizovaće se i sprovoditi obuka za novoimenovane sudije i javne tužioce, kao i za druga lica koja se namjeravaju baviti ulogom sudije i javnog tužioca, a to su stručni saradnici i sudijski pripravnici koji su zaposleni u sudovima i javnim tužilaštvima. Cilj provođenja ove vrste obuke je sticanje vještina neophodnih za efektivno i efikasno vršenje sudijske, odnosno tužilačke dužnosti, uključujući i sticanje svestranih iskustava iz prakse, profesionalne etike i sagledavanja svih segmenata uloge i značaja i odgovornosti koja im je povjerena u njihovom radu.

Stalna komisija za edukaciju VSTS-a BiH je predložila CEST-ovima da se program početne obuke za novoimenovane sudije i javne tužioce provodi prema temama koje su predložene u ranijim godinama i koje su već obrađivane u okviru obavezne obuke za novoimenovane sudije i javne tužioce. Početnoj obuci novoimenovanih sudija i javnih tužilaca, kao posebnom vidu početne obuke koju or-

ganizuje CEST RS, posvetiće se posebna pažnja kroz uvođenje sistema mentorstva u sudove i javna tužilaštva u Republici Srpskoj, u kojima će sudije i javni tužioci sa dokazanim iskustvom i znanjem, kao mentori pomagati i usmjeravati novoimenovane sudije i javne tužioce, kroz savladavanje i sticanje praktičnih vještina u radu, kao i u primjeni pojedinih procesnih odredbi kroz aktuelnu sudsku praksu.

U okviru Programu stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021.godinu CEST-a RS, a na prijedlog odobrenih projekata koji djeluju u okviru VSTS BiH, na koje je dala saglasnost Stalna komisija za edukaciju VSTS-a BiH, će se nastaviti sa obukama nosilaca pravosudnih funkcija kroz organizovanje edukativnih aktivnosti iz različitih oblasti, a s obzirom na izuzetno široko polje djelovanja odobrenih Projekata, identifikovano je nekoliko oblasti, odnosno pojava na koje je potrebno reagovati obukom sudija, javnih tužilaca i stručnih saradnika, prije svega na teme: Komunikacija, timski rad i rukovođenje, Mentorstvo u sudovima, Kvalitet izrade presude u parničnom postupku, Izvršni postupak (utvrđenje dužnikove imovine i izvršenje na nekretninama), Ekonomski aspekt stečajnog postupka iz privrednog prava, Mirni načini rješavanja sporova i Ranjive grupe u kontaktu sa pravosuđem i diskriminacija.

1. U okviru plana rada odobrenog projekta "Unapređenja kvaliteta pravosuđa" (IJQ) koje provodi VSTS BIH predložene su projektne aktivnosti u 2021.godini, koje imaju za cilj edukaciju novoimenovanih sudija na temu: *"Kvalitet izrade presude u parničnom postupku"* (odvojeno za grupe sudija od grupe stručnih saradnika).
2. U okviru projekta "Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana" (IPA 2017), predloženi su seminari na teme: *"Savremeno komuniciranje s javnošću"* (*"Pravosuđe i mediji"*), *"Ekonomski aspekti stečajnog postupka"*.
3. U okviru projekta "Unapređenje rada na predmetima ratnih zločina u BiH" predložen je zajednički okrugli sto na temu: *"Efikasno upravljanje sudskim postupkom u predmetima ratnih zločina"*.

Osim toga, od strane VSTS BiH su predložene edukativne aktivnosti koje bi samostalno organizovali CEST-ovi, (a uz mogućnost finansiranja od strane VSTS BiH), u vidu organizovanja više radionica na teme: *"Vještine komunikacije i timski rad /lično liderstvo"*, *"Obuka za voditelje grupne intervizije"*, *"Obuka za sudije mentore"*, *"Proaktivna uloga šefova odjeljenja u rukovođenju odjeljenjem"*, *"Upravljanje sudskim postupkom i organizacijske vještine"*, i u vidu organizovanja više seminara na teme: *"Izvršenje na nekretninama"*, *"Sudska nagodba"*, *"Arbitraža"*, *"Rodna (ne)ravnopravnost: stereotipi i predrasude"*, *"Ljudska prava LGBTI osoba u BiH i pravni mehanizmi njihove zaštite iskustva iz BiH i regije"*, *"Govor mržnje: građanskopravni i krivičnopravni aspekt"*.

U okviru "Projekta jačanja tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa", u 2021. godini planirane su specijalističke edukacije za tužioce koji su prošli specijalističku obuku u 2020. godini, koje su predložene CEST-u RS, a koje predstavljaju nastavak aktivnosti započetih u ovoj godini i obuhvataju niz tema iz oblasti: korupcije, organizovanog i privrednog kriminala, kao i kibernetičkog kriminala, a koje bi se trebale u narednoj godini realizovati u grupama sa po 20 istih učesnika i u trajanju od po 6 dana iz svake od ovih oblasti. Takođe, predložene su i edukacije za ostale tužioce, na temu: *"Postupanje tužioca sa žrtvama rodnozasnovanog nasilja"*, i tematske edukacije za glavne tužioce, zamjenike glavnih tužilaca i šefove odjeljenja, na temu: *"Unapređenje upravljačkih vještina, upravljanje promjenama, monitoringa i evaluacije"*.

U okviru USAID projekta "Pravosuđe protiv korupcije u Bosni i Hercegovini" pripremljen je **"Program individualizirane obuke za javne tužioce"**, koji se odnosi na specijalističku obuku javnih tužilaca za rad na predmetima visokog nivoa korupcije i organizovanog i privrednog kriminala, koji program se sastoji od četiri modula: Modul I – *"Osnovna krivična djela za suprostavljanje korup-*

ciji i organizovanom kriminalu”, Modul II – *”Krivično-procesne radnje i efikasno postupanje u krivičnim djelima korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa*”, Modul III – *”Posebne lične vještine*”, Modul IV – *”Posebne obuke za rukovodioce*”. Teme koje su obuhvaćene ovim Programom predstavljaju rezultat analize informacija prikupljenih kroz proces samoprocjene tužilačkih kapaciteta, koji su proveli identifikovani tužioci u partnerskim tužilaštvima sa sjedištem u Sarajevu, Banjaluci, Mostaru, Zenici i Tuzli i Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala pri Republičkom javnom tužilaštvu Republike Srpske. Predložena obuka za javne tužioce, koja je planirana po navedenom programu bi se realizovala u naredne četiri godine 2021. – 2024.godine (svake godine po jedan modul). Učesnici obuke su identifikovani na principu dobrovoljnosti i izražene spremnosti da se kontinuirano posvete jačanju stručnih kapaciteta u ovoj oblasti. Od učesnika se očekuje da, na osnovu rezultata prve samoprocjene vlastitih kapaciteta, koristeći ovaj Program kao polazni osnov za planiranje, izrade svoj *dvogodišnji individualni plan obuke*, prema identifikovanim prioritetima svog stručnog usavršavanja u ovoj oblasti.

Planirani broj dana učešća na obukama učesnika individualizirane obuke ne smije biti manji od 6 dana, a maksimalno 8 dana u toku godine. Za rukovodioce u javnim tužilaštvima minimalni broj dana je 2 dana obuke, a maksimalno 6 dana u toku godine. Za svaki dan obuke odabrane su odgovarajuće teme i podteme iz predhodno predstavljenih Modula (I, II, III i IV).

Takođe, u okviru USAID projekta (Pravosuđe protiv korupcije u Bosni i Hercegovini), imajući u vidu aktuelne programe stručnog usavršavanja sudija koje su donijeli CEST RS i CEST FBiH, kao i programe iz predhodnih godina, izrađen je i poseban: **”Program specijalističke obuke za sudije”**, za rad na predmetima korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa, koji program se sastoji od dva modula: Modul I – *”Krivičnopravni odgovor na korupciju”*, sa posebnim temama koje se odnose na pojedinačna krivična djela za suprostavljanje korupciji i organizovanom kriminalu, u okviru predloženih podmodula, Modul II – *”Krivični postupak za krivična djela korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa”*. U ovom programu specijalističke obuke sudija nastojala su se obuhvatiti sva ona ključna pravna znanja koja su neophodna za donošenje pravilne i zakonite sudske odluke. Ova obuka treba da polaznicima omogući sticanje neophodnih praktičnih znanja i vještina za pravilnu primjenu odgovarajućih zakonskih propisa. Program specijalističke obuke za sudije bi trajao dvije godine prema utvrđenom rasporedu provođenja specijalističke obuke u 2021. i 2022.godini. U prvoj godini provođenja specijalističke obuke će se obuhvatiti *”osnovni”* nivo obuke u kojem će se obraditi teme koje se odnose na krivična djela *”korupcije”*, a u drugoj godini *”napredni”* nivo obuke, u kojem bi se obradile teme koje se odnose na *”organizovan kriminal”*. U okviru oba nivoa specijalističke obuke predviđen je i praktični rad na temu *”Pismena izrada presude”*.

U saradnji sa UNICEF-om u 2020.godini će se nastaviti sa specijalističkom obukom u sklopu stručnog usavršavanja sudija i javnih tužilaca za maloljetničko pravosuđe, a po Programu specijalističke obuke za sudije i javne tužioce koji postupaju u predmetima prema maloljetnim izvršiocima krivičnih djela, kao i u krivičnim postupcima u kojima se djeca pojavljuju u ulozi oštećenog, a koji je usvojio CEST RS, na osnovu člana 197 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku (*”Sl. glasnik RS” broj: 13/10*). U okviru ove specijalističke obuke, zajedno sa naprednom specijalističkom obukom za maloljetničko pravosuđe, planirano je pet seminara na teme koje budu određene u dogovoru sa predstavnicima UNICEF-a.

Savjet Evrope je predložio nekoliko tema za edukacije nosilaca pravosudnih funkcija, koje je spreman podržati u organizaciji i izboru edukatora sa CEST RS. Prije svega, dvije dvodnevne obuke koje se odnose na uvod u Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima u skladu sa razvijenom metodologijom za početnu obuku za novoimenovane sudije, pravnike i stručne saradnike i dvije dvodnevne obuke za edukaciju edukatora CEST-ova, o upotrebi metodologije za početnu obuku

o ljudskim pravima i slobodama, te održavanje jednodnevne radionice sa Ustavnim sudom BiH na temu dužine trajanja postupka. Osim toga, predloženo je i održavanje tri obuke o obrazloženju presude iz krivične oblasti i obrazloženju presude u građanskim sporovima, za sudije i stručne saradnike prvostepjenih sudova.

U okviru HELP projekta Savjeta Evrope "Prevenција i borba protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini" predložena je online obuka, odnosno modul "Trgovina ljudima" kao i obuka na temu "Sloboda izražavanja" i "Sigurnost novinara", koji bi bio dostupan za samostalno učenje nosilaca pravosudnih funkcija na HELP platformi, a online obuka organizovana uz pomoć određenog tutora.

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini je predložila više tema obuka čiju bi realizaciju podržala u 2021. godini, a koje bi bile održane u zavisnosti od razvoja situacije sa pandemijom, kao što su: "Upravljanje sudskim postupkom u predmetima ratnih zločina", "Analiza sudskih odluka u predmetima ratnih zločina", "Trgovina ljudima", "Krivična djela počinjena iz mržnje", "Nasilje u porodici", "Nezavisnost pravosuđa", "Praksa Evropskog suda za ljudska prava u predmetima diskriminacije i rodnozasnovane diskriminacije na tržištu rada", "Pristup pravdi u pitanjima koja se tiču zaštite životne sredine", "Osnovna prava i temeljne slobode", "Zakon o zaštiti od klevere u BiH", "Dječiji brakovi- stanje u sudskoj praksi u BiH".

U okviru projekta Međunarodne finansijske korporacije (IFC), kao dio grupacije Svjetske banke, pod nazivom: "Rješavanje pitanja dugovanja i prestanka poslovanja u Bosni i Hercegovini" predloženo je više tema obuka iz privrednog prava, koje se odnose na edukacije stečajnih sudija, stečajnih upravnika i ostalih učesnika u sprovođenju novog Zakona o stečaju RS i novog Zakona o likvidacionom postupku, koje treba da se uvrste u Program rada CEST RS za 2021. godinu, i to: "Osigurani povjerioci", "Način održavanja ispitnog i izvještajnog ročišta", "Postupak priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka i vođenje sekundarnog stečajnog postupka".

Takođe, za tradicionalno savjetovanje sudija iz građanske oblasti koje se planira na Jahorini 2021. godine planirano je održavanje okruglog stola na temu: "Aktuelna pitanja stečajnog i likvidacionog postupka".

U okviru projekta UN Ureda za droge i oružje (UNODC) dostavljen je prijedlog za organizovanje zajedničke obuke sa CEST FBiH na temu: "Jačanje pravosudne i međuinstitucionalne saradnje u predmetima trgovine oružjem, vatrenim naoružanjem, municijom i eksplozivima", koja bi obuhvatila i oblasti: istrage, optužnice i presude u krivičnim predmetima, veza sa organizovanim kriminalom, definicija krivičnog djela u krivičnom zakonodavstvu u BiH, blanketne norme i njihov odnos prema međunarodnim dokumentima, pregled međunarodnog pravnog okvira, međunarodna saradnja u istragama, međunarodna pravna pomoć i zajednički istražni timovi.

U saradnji sa nevladinom organizacijom "TRIAL International" sa kojom je CEST RS saradio i proteklih godina, predloženo je da se uvrsti u program održavanje radionice pod nazivom: "Odmjeravanje kazni za ratno seksualno nasilje u krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini", i održavanje sastanka sa javnim tužiocima koji postupaju u predmetima ratnih zločina, na temu "Unapređivanja prakse ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva oštećenih u predmetima ratnih zločina". Cilj radionica je da se predstavi trenutno stanje i kroz praktične primjere, edukuju nosioci pravosudnih funkcija o primjeni olakšavajućih i otežavajućih okolnosti i kriterijuma kojima se mogu rukovoditi prilikom odmjerenja kazni počinocima krivičnih djela ratnog seksualnog nasilja, kao i podizanje svijesti i senzibiliranje nosilaca pravosudnih funkcija o prisustvu stereotipa i stigmatizacije oštećenih – žrtava seksualnog nasilja u okviru krivičnog postupka.

VSTS BiH je u mjesecu junu 2020.godine, svojim dopisom pozvao sudove u BiH da dostave informacije o aktuelnoj pojavi i slučajevima neujednačene sudske prakse u pojedinim sudskim postupcima. Na osnovu prikupljenih informacija koje su dostavila građanska odjeljenja iz više osnovnih i okružnih sudova u Republici Srpskoj sa primjerima neujednačene sudske prakse u parničnom postupku, kao i u okviru međunarodne pravne pomoći kod priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka u krivičnom postupku, ova tema će biti uvrštena u Program obuke CEST RS za 2021. godinu, u okviru organizovane decentralizovane obuke u vidu okruglih stolova na kojim će se raspravljati aktuelna pitanja iz prakse Vrhovnog suda Republike Srpske i aktuelna pitanja iz sudske prakse šest okružnih sudova u Republici Srpskoj.

Od strane Notarske komore RS, Advokatske komore RS, Pravobranilaštva RS, Institucije Ombudsmena za ljudska prava, sudova i tužilaštava u Bosni i Hercegovini, državnih agencija, Ministarstva pravde RS, Ministarstva unutrašnjih poslova RS, profesora pravnih fakulteta, stalnih edukatora CEST RS i zainteresovanih sudija, dostavljen je velik broj prijedloga tema, koje ne mogu sve biti uvrštene u Program stručnog usavršavanja i početne obuke CEST RS za 2021. godinu, ali među kojima će se odabrati one teme za koje su u većoj mjeri iskazali interes sudije i javni tužioci u Republici Srpskoj i koje su aktuelne sa stanovišta sudske prakse, sa posebnim osvrtom na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, da bi se kreirao kvalitetan Programa obuke sudija i javnih tužilaca u RS za 2021. godinu.

Zbog pandemije virusa COVID-19 i epidemiološke situacije u Bosni i Hercegovini u 2020. godini, od 18. marta 2020.godine su do daljnjeg, bili otkazani svi planirani seminari i drugi vidovi okupljanja prema kalendaru aktivnosti iz Programa rada CEST RS za 2020. godinu, zbog čega je CEST RS preduzeo mjere na održavanju samo online edukativnih aktivnosti putem, prije svega, online modula e-učenja koji su bili razvijeni prije svega za novoimenovane javne tužioce, kao i nekoliko online kurseva u okviru HELP projekta Savjeta Evrope.

Krajem mjeseca aprila 2020. godine, u dogovoru sa predstavnicima međunarodnih projekata i angažovanim edukatorima - ekspertima za pojedine teme obuhvaćene Programom stručnog usavršavanja i početne obuke za 2020.godinu, pristupilo se organizovanju online seminara iz sjedišta CEST RS, za sve prijavljene nosioce pravosudnih funkcija, putem ponuđenih online platformi, tako da je do kraja mjeseca decembra 2020.godine, realizovan **ukupno 61 online seminar**, organizovanih putem učenja na daljinu. Svi ovi online seminari su uspješno realizovani, održani su uz interakciju i izraženo zadovoljstvo učesnika sa ovakvim načinom održavanja obuka za vrijeme novonastalog vanrednog stanja.

U 2021. godini, sve dok traje pandemija virusa, CEST RS će na ovom planu i dalje ulagati još veće napore da poboljša organizaciju učenja na daljinu i nosiocima pravosudnih funkcija učini dostupnim što veći broj online aktuelnih tema i edukacija iz usvojenog Programa stručnog usavršavanja i početne obuke sudija i javnih tužilaca u 2021.godini.

Preporuke i zaključci iz izvještaja Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu za 2020. godinu u odnosu na vladavinu prava i osnovna prava

Uvod

Evropska komisija je 06.10.2020. usvojila Komunikaciju o politici proširenja EU-a i Paket proširenja za 2020. godinu. Godišnji izvještaji u kojima se procjenjuje provedba temeljnih reformi na Zapadnom Balkanu i u Turskoj predstavljani su zajednički s jasnim i preciznijim preporukama i smjernicama o narednim koracima za partnere, a u skladu s unaprijeđenom metodologijom proširenja Evropske unije. Izvještavanje u ovogodišnjem paketu proširenja također odražava prijedloge snažnijeg pristupa procesu pristupanja. Jasnije i preciznije su procjene i preporuke za zemlje, a posebno smjernice po konkretnim reformskim prioritetima, uključujući stanje pristupnih pregovora i obim u kojem se provode temeljne reforme. Izvještaji sadrže uporedne preglede uspješnosti po temeljnim pitanjima, kao i vanjske indekse koji nadopunjuju ocjene Evropske komisije. U odnosu na Bosnu i Hercegovinu usvojen je Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu (u daljem tekstu: Izvještaj)^[42], čije ključne preporuke i zaključke u odnosu na poglavlja 23 i 24 u nastavku predstavljamo.

Kontekst

Bosna i Hercegovina je podnijela zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji u februaru 2016. godine, a u septembru iste godine Evropsko vijeće je pozvalo Evropsku komisiju da dostavi mišljenje o utemeljenosti tog zahtjeva. U maju 2019. Evropska komisija je usvojila Mišljenje i prateći Analitički izvještaj o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU.^[43] U Mišljenju je utvrđeno 14 ključnih prioriteta u oblasti demokratije/funkcionalnosti, vladavine prava, temeljnih prava i reforme javne uprave koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti kako bi dobila preporuku za otvaranje pristupnih pregovora. U svojim zaključcima iz decembra 2019. godine Vijeće EU je pozdravilo Mišljenje i pozvalo Komisiju da svoje godišnje izvještaje o Bosni i Hercegovini, počevši od onog iz 2020. godine, fokusira na provedbu ključnih prioriteta iz Mišljenja^[44] (str. 3 Izvještaja).

Izvještajem je utvrđeno da je *“Bosna i Hercegovina [...] u ranoj fazi / na određenom nivou pripremljenosti u oblasti pravosuđa, te da u izvještajnom periodu u ovoj oblasti nije ostvaren napredak”*. Također, smatra se da nisu preduzete odgovarajuće mjere u vezi s nalazima iz *Izvještaja stručnjaka o pitanjima vladavine prava*^[45], te da su reforme u oblasti integriteta naišle na otpor unutar pravosuđa. *„Evidentni znaci pogoršanja zahtijevaju hitne mjere na jačanju integriteta i vraćanju povjerenja građana u pravosuđe, počev od kredibilnog i rigoroznog sistema provjere finansijskih izvještaja nosilaca pravosudnih funkcija. Ometanje pravosudnih reformi od strane političkih aktera i unutar samog pravosudnog sistema te loše funkcionisanje pravosuđa ugrožavaju mogućnost građana da ostvare svoja*

[42] RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020. uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija; Saopštenje o politici proširenja EU-a za 2020. godinu, Brisel, 6.10.2020. SWD(2020) 350 final.

[43] SWD(2019) 222 final, COM(2019) 261 final.

[44] 2 opinion-on-bosnia-and-herzegovina-s-application-for-membership-of-the-european-union/

[45] Izvještaj-stručnjaka-o-pitanjima-vladavine-prava-u-BiH.pdf (europa.ba) ili <https://europa.ba/wp-content/uploads/2019/12/Izvj%C5%A1taj-stru%C4%8Dnjaka-o-pitanjima-vladavine-prava-u-BiH.pdf>

prava i ometaju borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Bosna i Hercegovina je u ranoj fazi / na određenom nivou pripremljenosti u prevenciji i borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Nije bilo napretka u realizaciji ključnih prioriteta iz Mišljenja, preporuka iz 2019. u ovoj oblasti, kao ni nalaza iz „Izveštaja stručnjaka o pitanjima vladavine prava u BiH“. Korupcija je i dalje vrlo prisutna i predstavlja razlog za ozbiljnu zabrinutost, jer je na svim nivoima vidljiv direktan politički uticaj na svakodnevni život građana. Postoje sistemski nedostaci u operativnoj saradnji agencija za provedbu zakona i vrlo ograničena razmjena obavještajnih podataka. Policija je podložna političkim uplitanjima. Finansijske istrage i zapljena imovine su uglavnom neefikasni. Kontakt-tačka za saradnju s Europolom još uvijek nije operativna. Nisu preduzeti koraci na uspostavi saradnje s Eurojustom. Potrebno je unaprijediti kapacitete zemlje za borbu protiv terorizma i trgovine drogom i nastaviti ulagati napore u tom pravcu.“ (str. 5 Izveštaja).

Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava

U izvještaju se konstatuje da je Bosna i Hercegovina „dostigla određeni nivo pripremljenosti za provođenje *acquisa* EU i evropskih standarda u oblasti pravosuđa i osnovnih prava. Tokom izvještajnog perioda nije postignut napredak. Nastavljeno je opstruiranje reforme pravosuđa od strane političkih aktera i unutar pravosuđa, dok loše funkcionisanje pravosudnog sistema građane i dalje onemogućava u ostvarivanje njihovih prava i podriva borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Vlasti i pravosuđe nisu preduzeli mjere u vezi s nalazima iz „Izveštaja stručnjaka o pitanjima vladavine prava“. Korupcija je široko rasprostranjena i nema napretka u borbi protiv korupcije. Što se tiče osnovnih prava, odredba o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske proglašena je neustavnom. U Sarajevu je održana prva Parada ponosa LGBTI osoba.“ (str. 15 Izveštaja). Izveštaj navodi da „nije postignut napredak po pitanju ključnog prioriteta 6 iz Mišljenja. Dvije od tri preporuke iz 2019. godinu nisu provedene. [...] Reforme su također naišle na otpor unutar pravosuđa, posebno u vezi s prijavljivanjem i provjerom imovine nosilaca pravosudnih funkcija i ocjenjivanjem rada sudija i tužilaca. U narednoj godini, Bosna i Hercegovina treba posebno da:

- usvoji novi Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i novi Zakon o sudovima Bosne i Hercegovine, u skladu s evropskim standardima;
- hitno uspostavi kredibilan i rigorozan sistem provjere imovine sudija i tužilaca, te članova Visokog sudskog i tužilačkog vijeća;
- dosljedno primjenjuje i značajno unaprijedi pravila i prakse u oblasti imenovanja, integriteta i edukacije sudija i tužilaca;
- osigura postojanje sistema ocjenjivanja rada;
- djelotvorno sprovede revidiranu Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina i donese novu Strategiju za reformu sektora pravde.“(str. 15 Izveštaja)

„Bosna i Hercegovina je u ranoj fazi / dostigla je određeni nivo pripremljenosti u borbi protiv korupcije. Nije postignut napredak po pitanju ključnog prioriteta 7 iz Mišljenja i preporuka iz 2019., koje su i dalje neispunjene. Vlasti i pravosuđe nisu preduzeli mjere u borbi protiv korupcije, a u vezi s nalazima iz „Izveštaja stručnjaka o pitanjima vladavine prava“. Korupcija je i dalje široko rasprostranjena i svi nivoi vlasti pokazuju znakove političke zarobljenosti, što direktno utiče na svakodnevni život građana. Nije postignut napredak u djelotvornom provođenju strategija i akcionih planova za borbu protiv korupcije. Neusklađenost zakonodavstva na nivou cijele države i slaba institucionalna saradnja i koordinacija i dalje koče borbu protiv korupcije. Rezultati na sprečavanju i suzbijanju korupcije na visokom nivou i dalje su vrlo ograničeni zbog operativne neefikasnosti i političkog uplitanja. Vlasti trebaju osigurati odgovarajuće zakonodavno i institucionalno postupanje po preostalim preporukama GRECO-a, posebno u vezi s finansiranjem političkih partija i sukobom interesa. U narednoj godini, Bosna i Hercegovina treba posebno da:

- usvoji zakon o sprečavanju sukoba interesa na državnom nivou i kompletira zakonski okvir za zaštitu lica koja prijavljuju korupciju;
- pokaže napredak u postizanju rezultata na sprečavanju i suzbijanju korupcije na visokom nivou i osigura djelotvoran i nezavisan sudski postupak u predmetima korupcije povezanim s COVID-om;
- usvoji novu strategiju i akcioni plan za borbu protiv korupcije na državnom nivou i osigura efikasno funkcionisanje i koordinaciju tijela za sprečavanje korupcije na svim nivoima vlasti.” (str 21-22 Izvještaja)

„Zakonodavni i institucionalni okvir o osnovnim pravima je u velikoj mjeri uspostavljen. Tokom izvještajnog perioda uloženi su ograničeni naponi za ispunjavanje ključnih prioriteta 5 i 9-13 o osnovnom pravima. Ustavni sud je, naime, ukinuo odredbu o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske, a prva Parada ponosa LGBTI osoba održana je mirno u Sarajevu. Sloboda okupljanja je i dalje ograničena u Republici Srpskoj, gdje su aktivisti bili izloženi zastrašivanju i sudskom progonu. Potrebne su značajne reforme kako bi se osiguralo da svi građani mogu u potpunosti ostvarivati svoja politička prava, i tako doprinijelo usklađenosti ustavnog i zakonodavnog okvira u zemlji s presudom Sejdić-Finci ESLJP-a. Također, potrebno je okončati podijeljeni obrazovni sistem kako bi se prevazišla praksa dvije škole pod jednim krovom i osigurati inkluzivno i kvalitetno obrazovanje za sve. Rodno zasnovano nasilje, zlostavljanje zatvorenika i zaštita manjina, uključujući i Rome, su također zabrinjavajući. Zemlja također treba izraditi sveobuhvatan strateški okvir o ljudskim pravima i o zaštiti manjina, uključujući i tranzicijsku pravdu. Prošlogodišnje preporuke još uvijek nisu provedene. U narednoj godini Bosna i Hercegovina bi posebno trebala uraditi sljedeće:

- provesti sudske odluke kako bi se okončala podijeljenost obrazovnog sistema;
- odrediti nacionalni mehanizam za sprječavanje mučenja i zlostavljanja i izmijeniti i dopuniti Zakon o ombudsmenu za ljudska prava;
- osigurati puno poštovanje, zaštitu i promociju slobode okupljanja i izražavanja i suzdržati se od daljnjih aktivnosti koje negativno utiču na ostvarivanje ovih prava.” (str. 24 i 25 Izvještaja)

„Zabilježen je određeni nivo pripremljenosti u oblasti slobode izražavanja. BiH nije ostvarila napredak u rješavanju prioriteta broj 12 iz Mišljenja o garanciji slobode izražavanja i medija i zaštiti novinara putem osiguranja odgovarajućeg sudskog procesuiranja predmeta prijetnji te nasilja nad novinarima i medijskim radnicima i osiguranja finansijske održivosti sistema javnih RTV servisa. Još uvijek vrijede prošlogodišnje preporuke. Zakonski okvir treba uskladiti s evropskim i međunarodnim standardima i provesti ga u cijelosti. I dalje postoji politički utjecaj na javne emitere, a njihova finansijska održivost nije osigurana. Još uvijek nije proveden Zakon o javnom RTV sistemu i propisi na entitetskom nivou još uvijek nisu usklađeni s ovim Zakonom. Tokom izvještajnog perioda nastavljeni su politički pritisci, zastrašivanje i uznemiravanje novinara, kao i fizički i verbalni napadi ali za to nisu pokrenute odgovarajuće institucionalne mjere. U narednoj godini Bosna i Hercegovina bi posebno trebala uraditi sljedeće:

- osigurati zaštitu novinara i sistematske institucionalne mjere za rješavanje prijetnji i nasilja nad novinarima;
- osigurati finansijsku održivost i političku neovisnost javnih emitera i uskladiti entitetske propise s državnim Zakonom o javnom RTV sistemu;
- usvojiti propise o transparentnosti vlasništva nad medijima i kriterije javnog oglašavanja.” (str. 27 i 28 Izvještaja)

Poglavlje 24: Pravda, sloboda i sigurnost

EU ima zajednička pravila za kontrolu granica, vize, boravišne i radne dozvole, vanjske migracije i azil. Schengenska saradnja znači uklanjanje graničnih kontrola unutar EU. Države članice EU sara-

đuju i s Bosnom i Hercegovinom u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma, u pitanjima sudstva, policije i carina, u čemu podršku pružaju agencije EU za pravosuđe i unutrašnje poslove. „Bosna i Hercegovina je dostigla određeni nivo pripremljenosti za provođenje *acquisa EU* u ovoj oblasti. Nije bilo napretka u rješavanju ključnih prioriteta 7 i 8 iz Mišljenja, koji se odnose na upravljanje migracijama i azilom. Potrebno je provesti 34 preporuke iz 2019. koje nisu realizovane. Zemlja ima nekoliko važećih strategija, a zakoni su u nekim poljima uglavnom usklađeni s *acquisom EU*. Međutim, zakoni u cijeloj zemlji nisu međusobno usklađeni, a institucionalna saradnja i koordinacija su slabe. Kao rezultat toga, implementacija je često nezadovoljavajuća. U narednoj godini Bosna i Hercegovina bi posebno trebala:

- *poboljšati kapacitete za borbu protiv terorizma putem bolje saradnje i koordinacije, pojačavajući razmjenu obavještajnih podataka o krivičnim djelima (posebno finaliziranjem saradnje s Europolom, te uspostavljanjem programa za prevenciju radikalizacije i olakšavanje distanciranja od nasilnog ekstremizma);*
- *preuzeti punu političku odgovornost za upravljanje migracijama i osigurati da izbjeglice i migranti dobiju adekvatnu zaštitu i pomoć; poboljšati kapacitete za odgovor na krizne situacije i osigurati efikasnu koordinaciju i odgovarajuće interventno planiranje; pojačati procedure za dobijanje azila kako bi osobe u stanju potrebe imale međunarodnu zaštitu; pojačati nadzor nad granicom, uključujući ljudske resurse i opremu; poboljšati zakonski okvir i implementacijske kapacitete za dobrovoljno i prisilno vraćanje;*
- *usvojiti akcioni plan za implementaciju Državne strategije nadzora nad opojnim drogama, sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u BiH za period 2018.-2023.” (str. 33 i 34 Izvještaja)*

„Bosna i Hercegovina je u ranoj fazi / na određenom nivou pripremljenosti u borbi protiv organizovanog kriminala. Nije bilo napretka u rješavanju ključnog prioriteta 7 iz Mišljenja o borbi protiv organizovanog kriminala i preporuka iz 2019., koje su i dalje na snazi. Postoji nekoliko strategija, i to u oblasti organizovanog kriminala, trgovine ljudima i integrisanog upravljanja granicom. Međutim, zakonski okvir u cijeloj zemlji nije usklađen. Postoje sistemski nedostaci u operativnoj saradnji policijskih agencija zbog neusklađenosti krivičnih zakona u zemlji, a što je dodatno pogoršano slabom institucionalnom saradnjom i veoma ograničenom razmjenom obavještajnih podataka. Kriminalne organizacije koje djeluju u zemlji zloupotrebljavaju nedostatke u zakonu i administraciji. Policija je podložna političkim uplitanjima. Finansijske istrage i oduzimanje imovine su izuzetno neefikasni. Proaktivni pristup je ključan za borbu protiv uplitanja kriminala u političke, pravne i ekonomske sisteme. Saradnja s Europolom još nije operativna. Zemlja treba da ostvari saradnju i s Eurojustom. U narednoj godini Bosna i Hercegovina bi posebno trebala uraditi sljedeće:

- *usvojiti strateški pristup borbi protiv teškog i organizovanog kriminala, uključujući i kibernetički kriminal i trgovinu ljudima, a na osnovu procjene prijetnji prema metodologiji Eurola uz uključivanje nadležnih institucija sa svih nivoa vlasti;*
- *pojačati saradnju između policijskih agencija, naročito uspostavom posebnih istražnih timova iz više agencija za potrebe složenih slučajeva; poboljšati zajednički pristup bazama podataka i osigurati razmjenu informacija; jačati finansijske istrage; usvojiti standardne procedure rada za finansijske istrage;*
- *uspostaviti nacionalnu kontakt-tačku za saradnju s Europolom, potpisati sporazum o saradnji s Eurojustom i uspostaviti centralnu tačku za vatreno naoružanje.” (str. 34 Izvještaja)*

Lista korištenih skraćenica

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine - **BD BiH**

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca **RS - CEST RS**

Centar za edukaciju sudija i tužilaca **FBiH- CEST FBiH**

Evropska konvencija o ljudskim pravima - **EKLjP**

Evropski sud za ljudska prava - **ESLjP**

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi - **OSCE/OEBS**

Sud Evropske unije - **Sud EU**

Vijeće Evrope - **VE**

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH - **VSTV BiH, VSTS BiH**

Najava sljedećeg broja *Pravne hronike*

Sljedeći broj *Pravne hronike* (broj 13) će biti objavljen u proljeće 2021. godine.

Praksa Suda Evropske unije, novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava, Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Distrikta Brčko BiH, sve za drugu polovinu 2020. godine će biti obuhvaćene u sljedećem broju.

Elektronsko izdanje *Pravne hronike* je dostupno na internet stranici www.pravnahronika.org.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

THE AIRE CENTRE

Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Sarajevo